

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

**Кафедра англійської філології та перекладу ім. Д.І. Квеселевича
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**Кафедра теорії та практики перекладу з німецької мови
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА**

**Кафедра германської та романської філології
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. В.Н. КАРАЗІНА**

Кафедра теорії та практики перекладу англійської мови

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ПАМ'ЯТІ ДОКТОРА ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК,
ПРОФЕСОРА Д. І. КВЕСЕЛЕВИЧА (1935-2003)**

***"СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ЛІНГВІСТИЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПРОБЛЕМ ПЕРЕКЛАДУ"***

15 травня 2015 р.

Житомир – 2015

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

СПІВГОЛОВИ ОРГКОМІТЕТУ:

Сейко Н. А. – проректор з наукової і міжнародної роботи Житомирського державного університету імені Івана Франка, доктор педагогічних наук, професор;

Сингаївська А. В. – директор Навчально-наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка, кандидат філологічних наук, професор.

ЧЛЕНИ ОРГКОМІТЕТУ:

- 1. Буніятова І.Р.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германської та романської філології Київського університету імені Бориса Грінченка.
- 2. Кияк Т.Р.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики перекладу з німецької мови Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
- 3. Черноватий Л.М.** – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і практики перекладу англійської мови Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.
- 4. Полховська М. В.** – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології та перекладу імені Д. І. Квеселевича Житомирського державного університету імені Івана Франка.
- 5. Мосієнко О. В.** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу імені Д. І. Квеселевича Житомирського державного університету імені Івана Франка.
- 6. Асмукович І. В.** – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри англійської філології та перекладу імені Д. І. Квеселевича Житомирського державного університету імені Івана Франка.
- 7. Карпінський Ю. В.** – викладач кафедри англійської філології та перекладу імені Д. І. Квеселевича Житомирського державного університету імені Івана Франка.
- 8. Пушкар Т. М.** – секретар оргкомітету, викладач кафедри англійської філології та перекладу імені Д. І. Квеселевича Житомирського державного університету імені Івана Франка.

ЗМІСТ

Л. М. Черноватий. Зіставні характеристики однорідності у конфесійному стилі в англійській та українській мовах.....	6
Н. Д. Борисенко. Простір персонажного мовлення британської драми.....	9
В. В. Жуковська. Абсолютні конструкції в давніх індоєвропейських мовах.....	13
О. В. Мосієнко. Особливості перекладу характеристичних номінативно-референційних одиниць у медіа текстах	16
Ю. М. Нідзельська. Співвідношення сутностей цінності, оцінка та мовна особистість у лінгвістиці.....	19
М. В. Полховська. Особливості дослідження пасивних конструкцій в генеративній парадигмі.....	22
І. Е. Сніховська. Ігрові стратегії в сучасному англomовному медіатексті.....	24
Л. Ф. Соловйова. Модально-оцінні релятиви в сучасній англійській мові	29
Л. В. Ящук. Особливості ідентифікації особи за відтопонімною ознакою (на матеріалі пам'яток житомирщини XVI – XVII ст.)	32
Т. В. Криворучко. Згорнутий реченнєвий комплемент у ранньомовноанглійській мові.....	36
Ю. А. Купчишина. Контраст як засіб реалізації поетики очуднення у сюжетній структурі	37
Н. В. Дячук. Сутність поняття інформативності при перекладі художнього тексту	40
Л. П. Поліщук. Специфіка підготовки майбуніх перекладачів в умовах євроінтеграції	43
В. В. Прокопенко. Дискурсоцентризм як методологічна основа постмодерністського підходу до аналізу ввічливості	46
Г. В. Філатова. Структурні особливості концепту «Кохання» в сучасній авторській пісні.....	49
Д. Ю. Білінський. Структурно-семантичні особливості пасивних конструкцій в ранньомовноанглійській мові.....	53
Д. О. Вотінова. Використання перекладацьких трансформацій для передачі інтертекстуальних одиниць у публіцистичному стилі	55
С. С. Давидович. Семантико-тематичні та функціональні особливості алюзії у творах С. Агерн.....	58
І. Б. Кондратюк. Рівні реалізації емпатично-маркованих одиниць в англійській мові.....	60

Ю. В. Лисецька. Функціонування питальних речень в англійській мові XVII-XX ст.	63
Е. Ю. Марченко. Особенности локализации антропонимов	66
О. М. Матюшенко. Дискурс новин як конвергентна соціальна комунікація в електронних англійськомовних ЗМІ	68
О. О. Макаревич. Особливості розпаду системи класів сильних і слабких дієслів у середньоанглійському періоді.....	71
Т. В. Миколишена. Деякі синтаксичні труднощі при перекладі текстів громадсько-політичного характеру з англійської мови на українську	74
А.Ю.Поникарёва. Аргументативно-суггестивый потенциал трехкомпонентных сложноподчиненных синтаксических конструкций с вкраплением сочинения (на материале англоязычного политического дискурса)	77
Л. П. Сердійчук. Засоби мовленнєвої виразності в автобіографічних текстах	80
О. Д. Тарасенко. Актуальні питання вивчення антонімії.....	82
О. В. Фещенко. Алгоритм аналізу інституційності дискурсу американського слідства	87
О. О. Хорошун. Лексична вербалізація концепту "Іслам" на шпальтах американських ЗМІ	90
Л. М. Чумак. Морфологічний механізм словоскладання у сучасній англійській мові.....	92
О. В. Антонов. Проблема визначення комунікативного стилю в лінгвістиці	96
І. Л. Білюк. Веб-сайт як комунікативний інструмент брендингу Міст.....	99
Н. І. Горбачова. Феномен дискурсу у світлі антропоцентричної лінгвістики	101
Н. О. Гудзь. Аксіологічні стратегії соціальної екологічної інтернет-реклами.....	105
О. О. Кобзєва. Дискурсивне варіювання стратегій та тактик судді в американському судовому засіданні.....	108
О. С. Коломійчук. Антиномія моральності/аморальності в художній картині світу.....	110
Н. В. Макаренко. Асоціативно-номінативний потенціал концепту "Гроші" на матеріалі "Тригрошового роману" Б. Брехта.....	113
О. А. Малинівська. Реклама як різновид дискурсивного феномену ..	116
Н. А. Матківська. Відтворення у перекладі підліткових характеристик мовлення персонажа анімаційного фільму "гоп" К. В.....	118

А.П. Очковська. Суб'єктні інфінітивні конструкції в історії англійської мови.....	121
Т. І. Ревчук. Дискурсивні особливості вираження комунікативної підтримки у сучасній англійській мові	123
Х. М. Стецик. Наддністрянський діалект у прозі Б. Лепкого	126
Н. С. Татуревич. Диференційні ознаки наказового способу.....	129
М. О. Фант. Особливості поєднання клауз в ранньонововісхнімецьких складних реченнях часу	132
В. І. Журавська Ідеографічна класифікація дискримінативів за ознакою зовнішності (на матеріалі англомовної ідіоматики)	132
В. М. Титаренко Фонетичні особливості привілеїв XVI – XVII ст. Київському магістрату	138

Л. М. Черноватий
м. Харків

ЗІСТАВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОДНОРІДНОСТІ У КОНФЕСІЙНОМУ СТИЛІ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

До складу фахової компетентності перекладача (ФКП) входить, зокрема, стилістична компетентність, що ґрунтується на усвідомленні жанрово-стилістичних ознак різнопланових текстів та здатності їх реалізації у процесі перекладу. До знань, що вважаються обов'язковими складниками ФКП, входять і ті, що стосуються так званої конфесійної сфери, тобто Біблії та похідних текстів. Питання не зводиться тільки до фонових знань та термінології, важливим є також спроможність дотримання стилю, притаманного згаданим текстам. З цією метою слід засвоїти, зокрема, в курсі зіставної стилістики української й англійської мов, головні його ознаки. Вирішення цього завдання, однак, не є простим, зважаючи на незначний загальний обсяг досліджень конфесійного стилю. Навіть сама його назва є дискусійною: пропонуються терміни «свята мова», «священна мова», «богословський стиль», «культова мова», «релігійний стиль», «сакральний стиль», «конфесійний стиль» тощо, останній з яких і вживається в межах даної статті.

За висновками дослідників, стилістичні ознаки конфесійного стилю є недостатньо вивченими на всіх мовних рівнях та в усіх жанрових різновидах навіть у межах української мови, а дослідження в парі «англійська – українська» мови, взагалі автору невідомі. Це й спричинило актуальність цього дослідження, об'єктом якого є конфесійний стиль. Зважаючи на обсяг даного повідомлення, предмет дослідження було звужено до вивчення порівняльних особливостей вживання однорідних членів речення (ОЧР) у біблійних текстах в англійській (АМ) та українській (УМ) мовах. Порівняння англо- та україномовного текстів перекладу (ТП) між собою, а не з текстом оригіналу (ТО) (написаного давньоєврейською мовою) видається виправданим, бо в наш час згадані ТП функціонують як самостійні, незалежно від ступеня їх відповідності ТО. Під час передачі біблійних алюзій перекладач має знати ознаки відповідних ТП (а не ТО), щоб передати їх у знайомій адресатам формі.

Метою дослідження є визначення згаданих ознак стосовно передачі однорідності, що розглядається як суттєвий стилістичний засіб, на матеріалі текстів найпоширеніших варіантів перекладу Старого Заповіту англійською (АМ ТП) [1] та українською (УМ ТП) [2] мовами. Враховуючи обсяг цього повідомлення, ми обмежилися тільки

аналізом першого розділу книги «Буття» (Старий Заповіт), який розділений на 31 вірш.

ОЧР зазвичай визначаються як ті, що перебувають в однакових синтаксичних відношеннях з одним із членів речення, поєднуються сурядним зв'язком та займають у реченні тотожну синтаксичну позицію (відповідають на те саме питання). Вважається, що однорідність забезпечує економність висловлення, оскільки два речення фактично об'єднуються в одному, а більші структури згортаються у менші внаслідок об'єднання кількох підметів навколо одного присудка, кількох означень навколо одного означуваного тощо.

Механізми передачі однорідності у згаданих ТП не завжди є однаковими. Це пояснюється відмінностями аналізованих мов. Наприклад, дієслівні закінчення в УМ маркують як число, так і рід, що полегшує розпізнавання їх зв'язку з підметом, навіть при його опущенні, тоді як в АМ згадані категорії переважно не маркуються. Ефективним стилістичним засобом привертання уваги вважається вживання кількох однорідних означень до одного означуваного, аби змусити адресата зосередитися на тих якостях зображуваного, що є комунікативно найсуттєвішими у висловленні, а тому й виділяються логічно.

Вважається, що чим більше в реченні ОЧР, тим повніша, ширша й багатша в ньому однотипна розчленованість висловлюваної думки, і тим повніше охоплюються нею відповідні тематичні реалії. Порівняння принципів застосування однорідних означальних зворотів у двох ТП свідчить як про збіги, так і розбіжності. До перших належать іменникові ОЧР, прикметникові означення, означення з використанням узагальнювального слова, означення за допомогою сполучникового підрядного означального звороту. Приміром, у вірші 7 в обох ТП спостерігається застосування сполучникових підрядних означальних зворотів, приєднаних за допомогою *which* (*що*). Проте в інших випадках виявляється більше розбіжностей, що стосуються уже згаданої позиції в реченні: в АМ ТП переважають препозитивні прикметникові означення, тоді як в УМ ТП відповідники згаданих означень, внаслідок застосування інверсії, розташовані у постпозиції. Крім того, в АМ ТП останнє означення приєднується до означуваного за допомогою сполучникового підрядного означального звороту, тоді як в УМ ТП використано постпозитивне дієприкметникове означення. З іншого боку, в обох ТП наявні й протилежні приклади, коли в АМ ТП перевага віддається постпозитивним, а в УМ ТП – препозитивним означенням.

Особливо виразним є компактне вживання в тексті семантично й синтаксично різнотипних ОЧР, завдяки чому забезпечується своєрідний лад мовлення, дякуючи накопиченню однопланових елементів висловлення, а увага привертається до однотипних елементів. Цей ефект ще більше посилюється за рахунок інтонації однорідності, яка, за визначенням, контрастує з неоднорідною інтонацією.

Доцільно звернути увагу на суттєву роль узагальнювальних слів, які є ідеальним вмістищем, куди можна вкласти повний зміст однорідного ряду.

Вважається, що сполучники, якими поєднуються гомогенні елементи, сприяють посиленню однорідності: чим більший сполучниковий ряд, чим більше однотипних сполучників у реченні з ОЧР, тим виразніше й емоційно відчутніше виражається значення однорідності, що й спостерігається в обох ТП.

Стилістичні ефекти варіюються, залежно від частин мови, які стають ОЧР. Помічено, що значення ОЧР, які поєднуються попарно, суттєво підсилюються. Зокрема, за наявності однорідних прикметників у межах одного речення увага адресата зосереджується на найменуваннях якостей об'єкта. У випадку ж іменникових ОЧР, у центр уваги адресата потрапляє поєднання однотипних (за певною ознакою) понять. При цьому тут помітна суттєва різниця між способом утворення ОЧР у різних ТП. Якщо в АМ ТП однорідними є лексеми *evening* та *morning*, що разом утворюють здвоєний підмет, то в УМ ТП – такими є усі три іменники (*вечір, ранок, день*), і це, безумовно, позитивно впливає на естетичні ознаки останнього тексту.

Кількість однорідних іменників в межах одного речення може бути навіть більшою. Наприклад, у вірші 14 на короткому відтинку міститься одразу чотири з них. Звертає на себе увагу, що в обох ТП для закріплення однорідного зв'язку застосовується полісидентон, який в АМ ТП можна назвати посиленням, оскільки тут перед більшістю ОЧР повторюється не тільки сполучник *and* («і» в УМ ТП), але й прийменник *for* (в УМ ТП відповідне значення передається орудним відмінком), що сприяє більшому емоційному виділенню складників висловлення.

Узагальнюючи, слід зробити висновок, що ОЧР є надзвичайно потужним стилістичним засобом і чіткою характерною ознакою обох ТП. Доцільно відзначити суттєву концентрацію в них однорідних елементів, які спостерігаються майже у кожному вірші.

До спільних ознак обох ТП в аспекті, що розглядається, варто віднести застосування іменникових, прикметникових та дієслівних

ОЧР, вживання кількох означень до одного означуваного, двох і більше присудків до одного підмета, однорідних означальних сполучникових і безсполучникових зворотів, узагальнювальних слів, семантично й синтаксично різнотипних ОЧР, полісиндетону і тавтологічного повтору.

Розбіжності двох ТП зводяться до такого: прикметникові означення в АМ ТП переважно розміщуються у препозиції (за винятком тих, що позначають приналежність до відповідного середовища проживання), в той час як в УМ ТП у більшості випадків – у постпозиції, тобто застосовується інверсія, що робить його естетично більш привабливим. З причини наявності в УМ дієслівних маркерів числа й роду, в УМ ТП спостерігається більше випадків вживання двох і більше присудків до одного й того ж підмета. В АМ ТП однорідні підрядні означальні звороти вживаються частково у сполучниковій, а частково – у безсполучниковій формах, в той час як в УМ ТП переважно застосовуються однотипні сполучникові звороти, що поліпшує стилістичні ознаки тексту за рахунок підвищення щільності однорідності.

Перспектива роботи вбачається у розширенні матеріалу та об'єктів дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. King James Version of the Bible [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www..kingjamesbibleonline.org/>
2. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. Із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена / Пер. І. Огієнка 1962 р. – К.: Українське Біблійне Товариство, 2009. – 1151 с.

Н. Д. Борисенко
м. Житомир

ПРОСТІР ПЕРСОНАЖНОГО МОВЛЕННЯ БРИТАНСЬКОЇ ДРАМИ

Драматичний твір вже певний час привертає увагу мовознавців як багатомірний дискурсивний простір, в якому виділяються дві підсистеми авторська та персонажна, а отже відбувається як процес комунікації автора із глядачем/слухачем або читачем, так і процес інтеракції персонажів [2, 4-7]. У сучасному мовознавстві відзначається необхідність дослідження драматичного твору одночасно у двох планах когнітивному та комунікативному [9, 42]. Увага дослідників драматичного твору зосереджена навколо категорії когерентності в

текстах англійської драми [10, 125-132], структурної та семантичної організації драматургічного тексту [12, 76-81], ролі авторської ремарки як засобу передачі авторського замислу [3, 45-49].

Аналіз персонажного мовлення драматичного твору здійснюється нами із залученням комунікативно-прагматичного підходу до аналізу мовних даних. Специфічний характер персонажного мовлення полягає в тому, що автором висловлювання є драматург, який створює мовлення персонажів відповідно до власного досвіду реального спілкування [8, 1-5]. Водночас висловлювання персонажів враховують закони мови художньої літератури загалом, і мови драматичного твору зокрема, що і накладає певні обмеження на мовлення персонажів драми.

Простір як засіб моделювання та представлення мовних фактів [7, 8] дозволяє виявити особливості персонажного мовлення драматичного твору, зумовлені соціально-статусними характеристиками дійових осіб. Простір персонажного мовлення британського драматичного твору виступає як сукупність реплік персонажів, які реалізують певні моделі комунікативної поведінки та узгоджуються з комунікативними нормами, прийнятними для англomовної і, в першу чергу, англосаксонської лінгвокультурної спільноти.

У свою чергу, дослідження комунікативної поведінки є досить продуктивними у сучасному мовознавстві. Остання визначається як вид поведінки, прояв мотивованої та частково немотивованої активності, яка направлена на підтримку контакту, емоційного взаємовпливу, обміну інформацією та самовираження [5, 264-268]. При цьому особливості комунікативної поведінки детермінуються менталітетом та національними стереотипами поведінки [11, 5-6], а сама вона стає джерелом формування національного комунікативного стилю [6, 253-254].

У нашому дослідженні персонажного мовлення під *комунікативною поведінкою* ми розуміємо реалізацію мовцем та розуміння слухачем сукупності лінгвальних й екстралінгвальних засобів комунікації, вибір яких залежить від комунікативних норм певної лінгвокультури, ситуації спілкування, лінгвальних й екстралінгвальних цілей, порушених індивідом, а також статусних характеристик учасників спілкування. Розглянемо гендерні особливості комунікативної поведінки персонажів на прикладі реалізації мовленнєвого акту констативу, комунікативно-інтенційний зміст якого полягає у ствердженні певної інформації.

Аналіз сучасних британських драматичних творів показує, що констатив посідає значне місце в діалогах персонажів, тому що

констатація фактів, опис різних подій, повідомлення й розповіді відіграють важливу роль у комунікативній взаємодії. Основне завдання комунікантів у цьому випадку полягає у передачі певного обсягу інформації. З іншого боку, будь-яка соціальна характеристика людини проявляється у його мовленні, яке слугує однією з найбільш важливих ознак, за якими ми визначаємо статус мовця [1, 138]. У той же час, мовлення індивіда не лише відображує його статус та повідомляє слухача про нього, а й виражає оцінку статусу слухача, що проявляється у демонстрації поваги до нього та дотримання принципу ввічливості [4, 32]. Як статусно-нейтральний мовленнєвий акт констатив використовується драматургом для відображення комунікативної поведінки персонажів обох статей, при цьому його вживання не демонструє розбіжностей в статусі комунікантів:

PETER. (*ironically*) You have the advantage of me. You were born here.

MARIAN. Yes. But I separated the grains of corn from the sand and married the handsome prince. He took me to his castle in Campden hill [13, 8].

З іншого боку, виявлення різниці в статусній позиції учасників спілкування має місце під час реакції на констатив. Відсутність реакції виступає маркером більш високої статусної позиції комуніканта. Аналіз персонажного мовлення сучасної британської драми свідчить, що в ситуації неформального спілкування представників протилежних статей, коли стать комуніканта виступає як єдина статусна розбіжність, відсутність вербальної реакції на констатив є більш характерною для реплік персонажів-чоловіків. Наприклад, у бесіді знайомих:

JOAN. Sweetly sick nostalgia. I know now why he liked them, they reminded him of his youth. I can understand that now.

REX. What else did we do? You've got a much better memory than I [14, 11].

Отже, персонаж-чоловік застосовує тактику ігнорування реплік співбесідника в своїй комунікативній поведінці, що дозволяє йому домінувати у діаді *чоловік – жінка* через свою гендерну ознаку та відображує його вищий статус.

Таким чином, аналіз драми не може не враховувати канони драматичного жанру, які накладають певні обмеження на авторське та персонажне мовлення, а отже потребують особливих когнітивних зусиль автора для вираження певної ідеї [2, 4]. У той же час, до драматичних творів може бути застосована та ж методика дослідження, що й для аналізу реального, повсякденного спілкування, оскільки у процесі створення персонажного мовлення драматург застосовує власний мовний досвід, спирається на свою мовну й комунікативну

компетенцію. Як результат, висловлювання персонажів відбивають комунікативні стереотипи, що існують у лінгвокультурній спільноті, та відповідають моделям комунікативної поведінки, притаманним певній спільноті.

Подальші перспективи дослідження вбачаються нам у комплексному лінгвістичному аналізі простору персонажного мовлення драматичного твору, який дозволить виявити та описати сукупність взаємодій персонажів, які реалізують певні моделі комунікативної поведінки та відображують соціально-статусну конфігурацію британського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Беликов В. И., Крысин Л. П. Социолингвистика: Учебник для вузов. – М.: РГГУ, 2001. – 439 с.
2. Голованева М.А. К вопросу о драматургической коммуникации / М.А. Голованева // Вопросы лингвистики и литературоведения. – № 1. – 2010. – С. 4-7.
3. Иванова Т.Г. Ремарка как средство передачи авторского замысла / Т. Г. Иванова // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2007. – № 27. – Том 8. – С. 45-49.
4. Карасик В. И. Язык социального статуса. – М.: Гнозис, 2002. – 333 с.
5. Карасик В. И. Языковые ключи : монография / Карасик В.И. – М.: Гнозис, 2009. – 409 с.
6. Ларина Т.В. Английский стиль фатической коммуникации / Т. В. Ларина // Жанры речи: Сб. научн. ст. / Под ред. В. В. Дементьева. – Саратов: Изд-во ГосУНЦ «Колледж». – 2005. – Вып. 4. Жанр и концепт. – С. 253-264.
7. Левицкий А.Э. Предисловие / А.Э. Левицкий // Язык и пространство: проблемы онтологии и эпистемологии : [монография] / А.Э. Левицкий, С.И. Потапенко, Л.И. Белехова и др. / под ред. А.Э. Левицкого, С.И. Потапенко. – Нежин : Изд-во НГУ имени Николая Гоголя, 2011. – С. 5-12.
8. Мизецкая В.Я. Композиционно-речевая организация драматургического текста (на материале англоязычных пьес XVI-XIX в.в.). Автореф. дис... докт. филол. наук: 10.02.04 – германские языки / В.Я. Мизецкая / КГУ им. Т.Шевченко. – К., 1992. – 29 с.
9. Петрова Н.Ю. К вопросу о канонах построения пьес (когнитивно-дискурсивный аспект) / Н.Ю. Петрова // Вестник ВГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2010. – № 1. С. 42-45.

10. Петрова Н.Ю. Категория когерентности в текстах английской драмы / Н.Ю. Петрова // Вестник Иркутского государственного лингвистического университета. – 2010. – № 3. – С. 125-131.
11. Прохоров Ю.Е. Русские : коммуникативное поведение : учеб. пособие / Ю.Е. Прохоров, И.А. Стернин. – 4-е изд., стереотип. – М.: Флинта : Наука, 2011. – 328 с.
12. Радзивилова О.А. Соотношение глубинного и поверхностного уровней в сцене как отрезке драматургического текста / О. А. Радзивилова // Вестник государственного гуманитарного университета им М.А. Шолохова. – Серия филологические науки. – 2010. – №2. – С. 76-81.
13. Dryden E. Harvest / E. Dryden. – L.: Samuel French, 1982. – 54 p.
14. Manktelow B. Death Walked in. / B. Manktelow. – L.: Samuel French, 1979. – 57 p.

В. В. Жуковська
м. Житомир

АБСОЛЮТНІ КОНСТРУКЦІЇ В ДАВНІХ ІНДОЄВРОПЕЙСЬКИХ МОВАХ

Дієприкметникові предикативні конструкції, що не залежать від жодного члена речення, є прикметною рисою багатьох давніх індоєвропейських мов (давньогрецької, латини, санскриту, авестійської, литовської, старослов'янської, готської, давньовірменської та ін.). Такі структури називаються абсолютними чи самостійними. В різних мовах зазначені конструкції вирізняються низкою подібних структурних і функціональних характеристик: ядро структури – іменник поєднаний з дієприкметником у непрямому відмінку – є ідентичним для усіх мов, натомість відмінок, в якому переважно вживається абсолютна конструкція, варіюється від мови до мови. Іменник виступає агенсом дії, вираженої дієприкметником, і є відмінним від підмета головного речення. Дієприкметник може вживатися в різних часових формах, допустимих для певної мови, зазвичай у формі теперішнього і минулого часу, вказуючи на одночасність чи передування дії головного речення. Обидва компоненти абсолютної конструкції стоять у певному відмінку, що є закріпленим в конкретній мові для цього типу конструкцій. Наприклад, у санскриті в абсолютній конструкції компоненти вживаються у місцевому відмінку; у давньогрецькій – в усіх непрямих відмінках цієї мови: родовому, давальному і знахідному; у латинській мові – у відкладному відмінку; в готській, давньоверхньонімецькій,

давньоанглійській, давньоісландській, литовській, старослов'янській – у давальному відмінку [4; 6:10; 12; 13: 194; 15; 16].

«Білими плямами» в історії становлення абсолютної конструкції виступають джерело її походження та оригінальний початковий відмінок.

В аспекті ідентифікації джерела походження абсолютних конструкцій більшість лінгвістів притримуються точки зору, згідно якої абсолютні конструкції в давніх мовах були успадковані зі спільної реконструйованої протоіндоєвропейської мови і потім по-особливому розвивалися в індивідуальних мовах [1: 284-298; 6; 7: 27-34]. Проте, зважаючи на описану вище відмінкову варіативність абсолютних конструкцій, деякі дослідники мови стверджують, що аналізовані структури є результатом паралельного незалежного розвитку в окремих мовах і з'явилися в них лише після розпаду протомови [2; 9]. На підтвердження цього припущення також наводиться той факт, що абсолютні конструкції майже у всіх давніх індоєвропейських мовах вживалися у більш, ніж одному відмінку [6].

До сьогодні мовознавці не можуть дійти консенсусу щодо пояснення причини появи абсолютної конструкції в індоєвропейській прамові. Допускається, що абсолютні конструкції зародилися в ситуаціях, де підмет абсолютної конструкції міг також інтерпретуватися як додаток дієслова головного речення, а потім таке вживання реінтерпретувалося в абсолютну конструкцію і мало результатом встановлення цієї структури [2]. Згідно іншої точки зору, абсолютні конструкції являли собою спосіб вираження складної думки, більш давній, аніж підрядні речення. З плином часу абсолютні відмінки були витіснені складнопідрядними реченнями, що розвивалися [14: 95]. В. Леман вважає, що абсолютні конструкції з'явилися, коли давні мови почали розвиватися з OV до VO. В цей перехідний період дієприкметник міг відноситися або до передуючого, або послідуєчого дієслова в особовій формі. Відповідно, дієприкметник і узгоджений з ним іменник використовувалися «абсолютно», без вказівки на дієслово в особовій формі [8: 987-989]. А.Р. Корін [3: 256] розглядає причини виникнення абсолютної конструкції, виходячи з її дієприкметникової складової, і зазначає, що для дієприкметника первинною функцією є атрибутивна функція при іменнику. Вторинна, предикативна функція, може стати автономною, якщо і відмінкова форма стає автономною. Автономний характер відмінкової форми спричинює такі результати: з одного боку, відмінкове закінчення іменника стає показником (як і сполучники) субординації, а з іншого, реляція в синтаксичній групі стає не атрибутивною, а предикативною.

Що ж стосується вихідного оригінального протовідмінку, з якого розвинулися абсолютні конструкції в давніх мовах, то, зважаючи на варіативність абсолютних відмінків в окремих давніх мовах, встановити його достеменно не видається можливим. На думку Д. Фраузеля [5: 79], оригінальний відмінок в абсолютній конструкції повинен зосереджуватися на аблативі (латина, давньогерманські й балто-слов'янські) та генетиві (давногрецька, давньовірменська, індоіранські), адже на ранніх стадіях генетив та аблатив не розрізнялися в індоєвропейській мові. Натомість А. Руппель вважає, що вихідним відмінком абсолютної конструкції є локатив [10: 32].

Як зазначає Й. Вакернагель [11: 369], які б припущення не висловлювалися щодо походження абсолютної конструкції у конкретній мові, потрібно визнати беззаперечну важливість цих структур. Зазначені конструкції уможливлювали вказати на дію підпорядковану дії в головному реченні, при цьому маючи власний експліцитно виражений суб'єкт (підмет). Абсолютні конструкції залишалися потрібними у мові до розвитку підрядних речень, та навіть тоді завдяки своєму конденсованому вираженню мали перевагу над ними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Bauer B. Archaic Syntax in Indo-European. The Spread of Transitivity in Latin and French / B. Bauer – Berlin: Mouton de Gruyter, 2000. – XVIII + 394 p.
2. Brugmann K. Kurze vergleichende Grammatik der indogermanischen Sprachen. Auf Grund des fünfbändigen 'Grundrisses der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen / K. Brugmann – Strassburg, K.J. Trübner, 1902-04. – 280 S.
3. Corin A.R. The Dative Absolute in Middle Bulgarian Texts/ A.R. Corin // Die Welt der Slaven – №42 – 1995 – S. 251-284.
4. Dewey T.K., Syed Y. Case variation in Gothic absolute constructions / T.K. Dewey, Y. Syed // The role of semantic, pragmatic and discourse factors in the development of case – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2009 – P. 3-22.
5. Frauzel J. D. Ergativity in Indo-European / J. D. Frauzel // Deseret Language and Linguistic Society Symposium – Vol.14 – 1998. – P. 73-91.
6. Holland G.B. Nominal Sentences and the Origin of Absolute Constructions in Indo-European / G.B. Holland / Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung – Vol. 99.2. – 1986. – P. 163-196.

7. Keydana G. Absolute Konstruktionen in altindogermanischen Sprachen / G. Keydana – Gottingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1997. – 369 S.
8. Lehman W. Contemporary linguistics and Indo-European studies / W. Lehman // Proceedings of the Modern Language Association – №87 – 1972 – P. 976-993.
9. Lehman W. Proto-Indo-European Syntax / W. Lehman – Austin: University of Texas Press, 1974. – 274 p.
10. Ruppel A. Absolute constructions in early Indo-European / A. Ruppel – New York: Cambridge University Press, 2013. – 255 p.
11. Wackernagel J. Lectures on Syntax with special reference to Greek, Latin, and Germanic/ J. Wackernagel – Oxford: Oxford University Press, 2009. – 960 p.
12. Wright J. Grammar of the Gothic Language and the Gospel of St. Mark. Selections from the other gospels and the second epistle to Timothy with notes and glossary / J. Wright – Oxford: Oxford University Press, 1910 (reprinted 1966) – 366 p.
13. Борковский В.И. Сравнительно-исторический синтаксис восточнославянских языков. Типы простого предложения / В. И. Борковский – М: Наука, 1968 – 292 с.
14. Воробйов В.П. Дательный самостоятельный / В.П. Воробйов // Разговорная речь – №4 – 1973. – С. 91-95.
15. Кацнельсон С.Д. Типология языка и речевое мышление / С. Д. Кацнельсон – Ленинград: Издательство «Наука», 1972. – 218 с.
16. Моргалёва В.В. Абсолютные причастные обороты в готском и древнеанглийском / В.В. Моргалёва // Вестник ТГПУ. – 2008. – Выпуск 2 (76). – С.73-77.

О. В. Мосієнко
м. Житомир

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ХАРАКТЕРИСТИЧНИХ НОМІНАТИВНО-РЕФЕРЕНЦІЙНИХ ОДИНИЦЬ У МЕДІА ТЕКСТАХ

Номінативний простір сучасного англомовного медійного дискурсу неодноразово привертав увагу дослідників. Мова і мовні одиниці сучасних медіа є не лише механізмом, завдяки якому люди досягають дійсності, а й інструментом, за допомогою якого ця дійсність конструюється. Номінативно-референційні одиниці (НРО) є невід'ємним компонентом британського медійного дискурсу. З огляду на це своєчасним постає вивчення особливостей їх функціонування у медіа текстах, які здійснюють вплив на свідомість читачів з метою формування певного ставлення до подій і ситуацій, які описуються.

НРО як різновид номінативних одиниць виступають механізмом створення і транслювання ідей, переконань, цінностей, дій і образів учасників подій.

Глобалізаційні процеси ХХІ століття ставлять нові завдання в інформаційному просторі, що створюється ЗМІ [4: 2-4]. Завдяки масовій інформації роль перекладу в житті людства неухильно зростає, зумовлюючи необхідність дослідження особливостей перекладу медійних текстів. Основним завданням при перекладі текстів новин є донесення до читача змісту повідомлення у найбільш ясній, чіткій і звичній формі. Для досягнення адекватності при перекладі окремих одиниць, зокрема НРО, як структурних компонентів новин, необхідно вдало використовувати перекладацькі трансформації, для того, щоб текст перекладу якомога влучніше передавав інформацію тексту оригіналу при дотриманні необхідних норм мови перекладу і забезпечував реалізацію комунікативної мети журналіста.

Для перекладу квантифікативних НРО використовується ряд лексичних трансформацій, зокрема, конкретизація: *Some 147 suspects were in court for the trial - the others were convicted in absentia, reports say* [BBC 25.03.2014]. – *Більше 150 підозрюваних перебували в суді – інші були засуджені заочно* [BBC Україна 24.03.2014]. Квантифікативна НРО в оригіналі має більш розмите значення, оскільки квантифікатору *some* в українській мові відповідають одиниці *небагато, трохи, приблизно, біля*. В перекладі спостерігаємо конкретизацію і заміну кількісного числівника – *150 підозрюваних*.

Використання повних еквівалентів при перекладі квантифікативних фраз спрямоване на представлення інформації без уточнення кількості об'єктів/суб'єктів: *Several thousand Russian soldiers are reported to have been stationed near Ukraine's eastern borders* [BBC 29.03.2014]. – *Кілька тисяч російських солдат, згідно з повідомленнями, досі зосереджено поблизу українських кордонів* [BBC Україна 30.03.2014]. Метою залучення трансформації конкретизації при перекладі текстів новин є уточнення і більш детальне представлення референтів, пов'язаних з учасниками подій, що описуються: *He was armed with two rifles legally owned by his father* [BBC 03.02.2014]. – *За інформацією МВС, підліток був озброєний малокаліберною гвинтівкою і мисливським карабіном, зареєстрованими на його батька* [BBC Україна 03.02.2014]. Український переклад уточнює зміст квантифікативної НРО *two rifles*, вказуючи види вогнепальної зброї, яку мав при собі підліток – *малокаліберна гвинтівка і мисливський карабін*.

Англійські квантифікатори опускаються або конкретизуються у складі означених НРО: *In fact, this morning's data was one of those*

positive surprises the eurozone has seen too seldom over the last few quarters [BBC 14.02.2014]. – Ці нові дані – це той приємний сюрприз, яких за останні три квартали було надто мало [BBC Україна 14.02.2014]. Наведені речення відображають трансформацію конкретизації, оскільки англійський квантифікатор *few* у складі означеної фрази *the last few quarters* опускається при перекладі, а його значення конкретизується українським числівником *три*.

Особливої уваги при перекладі потребують неозначені НРО, які не завжди можна перекласти за допомогою використання українських неозначених займенників. Український неозначений займенник використовується як відповідник неозначеного артикля тоді, коли останній набуває у тексті лексичного значення неозначеного займенника [2: 216; 3: 28-29;]. Недоречність використання українських неозначених займенників при перекладі англійського неозначеного артикля зумовлена лексичним значенням цих займенників, оскільки, крім так званого оцінно-нейтрального або кванторного значення, яке наближається у значенні до неозначеного артикля, вони можуть виступати виразниками суб'єктивно-прагматичної неозначеності, виражаючи додаткові (некванторні, конотативно-емоційні, оцінно-модальні) значення [1: 8]. У більшості випадків спостерігається нульовий переклад англійського артикля у складі НРО: *The militants have been engaged in a violent campaign against the Nigerian government since 2009* [BBC 12.05.2014] – *Боко Харам беруть участь у жорсткій кампанії проти нігерійського уряду з 2009 року* [BBC Україна 12.05.2014]. У наведених прикладах спостерігаємо опущення англійського артикля у складі неозначеної НРО *a violent campaign* – *жорсткій кампанії*.

Серед граматичних трансформацій, які використовуються для перекладу квантифікативних НРО, варто зазначити заміну частин мови: *Russia is believed to have massed a force of several thousand troops close to Ukraine's eastern frontier* [BBC 28.03.2014]. – *За даними американської та європейської розвідки, Росія зосередила понад 30 тисяч військ уздовж кордону зі Східною Україною* [BBC Україна 28.03.2014]. У наведеному прикладі квантифікатор *several* замінюється в українському перекладі прислівником *понад*. Вказавши на точну кількість військ, автор української статті апелює до почуттів читачів і у такий спосіб збільшує відчуття страху та загрози.

У ході аналізу повідомлень було виявлено випадки заміни квантифікатора іменником: *Warning Russia there would be "costs" for any military intervention, Mr Obama said he was deeply concerned by reports of Russian military movements* [BBC 01.03.2014]. – *Президент США Барак*

Обама застеріг, що Москві доведеться заплатити високу ціну у разі військового вторгнення до України [BBC Україна 01.03.2014]. В українському перекладі при відтворенні квантифікативної фрази *any military intervention* спостерігаємо заміну англійського квантифікатора *any* українським іменником *раз(і)*.

Типовою при перекладі квантифікативних НРО є трансформація опущення: *Some 136 girls are shown in the video, just under half of the 276 pupils abducted from their school in the northern state of Borno* [BBC 12.05.2014]. – *Усього видно 136 дівчат – майже половина з 276 учениць, викрадених зі школи у північному штаті Борно* [BBC Україна 12.05.2014]. При перекладі англійської квантифікативної НРО *some 136 girls* відбувається опущення квантифікатора *some* – *136 дівчат*.

Отже, для перекладу характеристичних НРО у медіа текстах використовуються такі трансформації, як конкретизація, опущення, додавання та заміни частин мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Дудко І. Семантика і функціонування неозначених займенників у сучасній українській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 “Українська мова” / І. В. Дудко. – К., 2002. – 24 с.
2. Корунець І. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Ілько Вакулович Корунець. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 448 с.
3. Огуречникова Н. Л. Значение и функции неопределенного артикля в английском языке / Н. Л. Огуречникова // Вестник Московского университета. Серия 9. Филология. – 2006. – № 3. – С. 26-40.
4. Шаповалова Г. В. Інноваційні процеси в сучасному медіатексті (функціонально-лінгвістичні аспекти) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08,, ” / Г. В. Шаповалова. – К., 2003. – 20 с.

Ю. М. Нідзельська
м. Житомир

СПІВВІДНОШЕННЯ СУТНОСТЕЙ ЦІННОСТІ, ОЦІНКА ТА МОВНА ОСОБИСТІСТЬ У ЛІНГВІСТИЦІ

Перш за все, варто зазначити, що сьогодні у межах сучасної лінгвістики глибоку зацікавленість у мовознавців викликають цінності як вагомі орієнтири етнокультур. Нерідко виникають труднощі у процесах інтерпретації цінностей, які належать іншому народу, те, що може видаватися нормою для одного лінгвокультурного середовища,

сприймається як неприйнятне для іншого, що створює перешкоди для успішної інтеракції. Такі вчені: Н. Арутюнова, О. Вольф, В. Карасик, Г. Слишкін значно збагатили аксіологічну науку ідеями, які стосуються власне цінностей, включаючи оцінку та цінність у мові, ЦКС, типологію цінностей та ін. У мовознавстві вагомим поняттям для аналізу є *мовна особистість*, адже мова належить особі, а остання є її активним користувачем. Ю. Караулов розуміє мовну особистість як багатокомпонентний набір мовних здатностей, вмінь, готовностей до здійснення мовленнєвих дій різної складності, вчинків, які класифікуються, з одного боку, за видами мовленнєвої діяльності, а з іншого, за рівнем мови.

Відтак, він запропонував розуміти структуру мовної особистості, яка складається з трьох рівнів:

- 1) *вербально-семантичного*;
- 2) *когнітивного*; саме на цьому рівні відображено систему ціннісних орієнтирів особи;
- 3) *прагматичного*, який включає цілі, мотиви, інтереси та установки [6 : 29, 5].

Кожна мовна особистість є унікальною, має власний когнітивний простір, але можливо виділити національну інваріантну частину у її структурі. Неможливо вивчати мовну особистість, залишачись в межах мови в її структуралістському розумінні, обов'язковим є вихід за ці межі та включення у дослідження відповідних даних не тільки лінгвістики, але і суміжних дисциплін [4: 49, 50].

У структурі *мовної особистості* особливе місце займають *цінності* – найбільш фундаментальні характеристики культури, найвищі орієнтири поведінки. В. Карасик вважає, що між зовнішніми, соціально-обумовленими, і внутрішніми, особисто-обумовленими цінностями, немає чітко окресленого кордону [5]. Вищезазначений вчений увів у науковий обіг поняття “ціннісна картина світу” (ЦКС), під яким запропонував розуміти систему моральних цінностей, етичних норм і поведінкових правил, яка реконструється у вигляді взаємопов'язаних оцінних суджень, що співвідносяться з юридичними, релігійними, моральними кодексами, загальноприйнятими судженнями здорового глузду, типовими фольклорними літературними сюжетами [5 : 3-16].

При вивченні ЦКС у мові варто ґрунтуватися на таких положеннях: ЦКС у мові включає загальнолюдську та специфічну частини; між оцінними судженнями спостерігають відносини включення та асоціативного перехрещення; у ЦКС існують найбільш суттєві для певної культури ціннісні доміанти. ЦКС в мові є проявом

семантичного закону, згідно якого найбільш важливі предмети або явища життя народу отримують різноманітну номінацію. При міжмовному співставленні ЦКС виявляється, що відмінності між представленням певних концептів виражається значною мірою не у наявності чи відсутності певних ознак, а в частоті цих ознак та їх специфічному комбінуванні [5].

Зі свого боку, Н. Арутюнова вважає, що оцінна інтерпретація залежить від норм, прийнятих у певному суспільстві або його частині. При цьому світогляд і світосприйняття формують аксіологічні смисли, які пов'язані не тільки з мовцем, а й з адресатом у ситуації спілкування [2: 6]. Аксіологічне значення створюється в межах схеми, до якої входять суб'єкт, об'єкт, підстава й еталон оцінності [7: 32].

Категорія оцінки є складним лінгвокультурним утворенням, що формується в результаті взаємодії багатьох чинників вербального й невербального характеру. Вона здатна демонструвати значущі фрагменти загальнокультурного простору. Аксіологічне значення створюється в межах схеми, до якої входять суб'єкт, об'єкт, підстава й еталон оцінності, тому оцінка може варіюватися в засобах своєї експлікації [7: 32]. Більше того, у лінгвістиці *оцінку* розглядають як аксіологічний компонент лексичного значення. Такий підхід є закономірним, оскільки саме лексеми як основні одиниці передачі змісту конкретних та абстрактних сутностей зовнішнього світу не лише номінують власне оцінні ознаки, а й передають інформацію про об'єкти, які особа піддає мовленнєвій оцінці [3: 185]. Оцінка є формою існування цінностей.

Як це підкреслює М. Аліференко, вона може бути *емоційно-чуттєвою, раціонально-вербальною, прагматично-поведінковою*. Найбільш відчутно цінність та оцінка пов'язані з такими мовними явищами, як: мовні/мовленнєві засоби вираження значення, парадигматичні відносини, які обумовлюються закономірностями варіювання та вибору номінативних одиниць. Цінність та оцінка як різновиди ідеального існують об'єктивно, незалежно від нашої свідомості; вони пов'язані мовленнєво-мисленнєвою діяльністю [1: 74]. Ціннісні орієнтири, вербалізуючись, беруть активну участь у процесах формування ЦКС. Усвідомлюючись суб'єктивно, цінності починають сприйматися як ідеал, що стає зразком для наслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аліференко Н. Ф. Лингвокультурология. Ценностно-смысловое пространство языка: Учебное пособие / Н. Ф. Аліференко. – М. : Флинта. Наука, 2010 – 224 с.

2. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений : Оценка. Событие. Факт / Н. Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1988. – 341 с.
3. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Е. М. Вольф. – М. : Наука, 2002. – 280 с.
4. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации / Д. Б. Гудков. – М. : ИГДК “Гнозис”, 2003. – 288 с.
5. Карасик В.И. Культурные доминанты в языке / В.И. Карасик // языковой круг: личность, концепты, дискурс. – Волгоград: Перемена, 2002. – С. 166-205.
6. Караулов Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1987 – 259 с.
7. Миронова Н. Н. Дискурс-анализ оценочной семантики : учеб. пособие по языкознанию : (нем. яз) / Н. Н. Миронова. – М. : НВИ-ТЕЗАУРУС, 1997. – 158с.

М. В. Полховська
м. Житомир

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАСИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ В ГЕНЕРАТИВНІЙ ПАРАДИГМІ

Традиційно функціональна лінгвістика аналізує пасивні конструкції з прагматичних позицій. Як наслідок активні та пасивні конструкції, по-перше, трактують як семантично рівнозначні, по-друге, основні дискусії точаться стосовно наявності/відсутності агенса у пасивному дериваті. Результатом наукових розвідок стала розробка критеріїв, за пояснюють відсутність експліцитного агенса, зокрема 1) його невизначеність, 2) його анафорична передбаченість, 3) його стереотипність. При цьому відсутність агенса у поверхневій структурі передбачає його наявність на інших рівнях інтерпретації [3].

На відміну від функціональної лінгвістики генеративна парадигма фокусує увагу на морфологічних і синтаксичних ознаках, враховуючи водночас і семантичну інтерпретацію станових конструкцій. Еволюція поглядів генеративістів зумовила зміну підходів щодо аналізу категорії стану. Не зважаючи на те, що запропонована Н. Хомським наукова робота "Принципи і Параметри (P&P)" була створена для елімінації синтаксичних правил і конструкцій та виокремлення специфічних для кожної мови незалежних параметрів синтаксичних утворень, будову пасивних конструкцій неможливо звести лише до параметричних ознак, хоча, звісно, аломорфні риси утворення пасивних конструкцій певних мов виявляються у різних ознаках пасивних морфем або вершин станових проєкцій.

В рамках теорії керування та зв'язування пасивну морфему трактують як аргумент дієслова, що отримує маркування відмінком і якому призначається тета-роль [2:24]. При цьому породження пасивної морфеми залежно від мови пояснюють у наступних синтаксичних позиціях: 1) морфема розташовується у часовій проекції і потребує маркування відмінком (як, наприклад, в англійській мові, яка не допускає утворення безособових пасивних конструкцій); 2) морфема розташовується у часовій проекції і обов'язково маркується відмінком (як, наприклад, в нідерландській та німецькій мовах, які допускають утворення пасивних конструкцій лише від акузативних дієслів); 3) морфема розташовується у часовій проекції і вибірково маркується відмінком (як, наприклад, в ірландській та українській мовах, які допускають утворення пасивних конструкцій від перехідних та акузативних дієслів); 4) морфема розташовується у проекції іменника, всі дієслова допускають утворення безособових пасивних конструкцій (литовська мова) [1]. Проте, на думку П. Кіпарські ці ознаки не можуть бути універсальними (вичерпними). Вони допускають існування винятків. Так, в англійській мові існують безособові пасивні конструкції утворенні від неперехідних конструкцій з клаузальним комплементом, в німецькій – пасивізація можлива і від неакузативних дієслів, що переконливо доводить незалежність процесу пасивізації неперехідних дієслів від наявності/відсутності ознаки акузативності/неакузативності [4: 4].

Одна із існуючих точок зору на користь відсутності пасивних синтаксичних ознак в окремо взятій мові отримала назву нульової гіпотези (null hypothesis) [4]. Згідно цієї гіпотези синтаксис пасивних конструкцій прогнозується з активної структури та з аргументного оточення пасивного предиката, що є дериватом аргументної структури активного предиката. Деривація спричиняється пасивною морфемою. Отже, єдиною необхідною умовою для утворення пасивної конструкції у будь-якій мові є наявність пасивної морфеми, її фонетичні та морфологічні ознаки.

Лексична декомпозиційна граматика (Lexical Decomposition Grammar) стверджує, що понятійний апарат взаємодіє із синтаксисом на рівні семантичної форми (SF), де значення репрезентується пропозиційною структурою, утвореною з фіксованого вокабуляру примітивних констант і змінних. Пасивізацію, при цьому, розглядають як трансформацію пониження (demotion), що відбувається на рівні семантичної форми, під час якої агенс понижується у структурі речення (пересувається праворуч) з позиції підмета до позиції непрямого прихованого підмета, іншими словами з позиції агентивності до позиції

неагентивності [5]. Пасивну морфему трактують як афікс, що понижує (demotes) найбільш помітну тета-роль. Понижена тета-роль не отримує структурного відмінка, а тому вона не може маркувати безпосередні аргументи дієслова (суб'єкт/об'єкт). Вона залишається в аргументній структурі дієслова й інтерпретується як ознака [+ істота], за умови, якщо неексплікована за допомогою агентивних прийменникових фраз або семантичних відмінків, лексичне значення для передачі пасивності яких варіюються залежно від мови. Крім цього, операція пониження впливає на валентність двоперехідного предиката (зменшує кількість його безпосередніх аргументів), а пасивні конструкції, утворені від неперехідних дієслів, перетворюються на безособові (*It was thought that he'd left*) [4: 8.]

Наявність великої кількості спроб аналізу станових конструкцій свідчить, з одного боку, про актуальність питання синтаксичних умов їх породження, а з іншого, підтверджує тезу про те, що генеративна парадигма є потужним інструментарієм для пояснення будови певних синтаксичних структур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Baker M. Incorporation : a Theory of Grammatical Function Changing / M. Baker. – Chicago, University of Chicago Press, 1988. – 344 p.
2. Chomsky N. Lectures on Government and Binding. The Pisa Lectures / N. Chomsky. – De Gruyter Mouton, 1981. – 371 p.
3. Givón T. Syntax: A Functional-Typological Introduction / T. Givón. – Amsterdam: John Benjamins, 1990. – Vol. II. – 167 p.
4. Kiparsky P. Towards a Null Theory of the Passive / P. Kiparsky. – Режим доступу : web.stanford.edu/~kiparsky/Papers/vienna.pdf
5. Lyngfelt B. Demoting the Agent. Passive, Middle and Other Voice Phenomena / B. Lyngfelt, S. Torgrim. – John Benjamins Publishing Company, 2006. – 333 p.

І. Е. Сніховська
м. Житомир

ІГРОВІ СТРАТЕГІЇ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ МЕДІАТЕКСТІ

Сучасні активні мовні процеси певною мірою обумовлені посиленням креативного начала в англomовному дискурсі: це проявляється в тому, що інновації, мовна гра та мовна рефлексія захоплюють нові комунікативні сфери (наприклад, такі як реклама та Інтернет), тим самим розширюючи мовленнєвий простір креативності.

Динаміка мовних процесів, обумовлених як екстралінгвістичними, так і мовними чинниками, у сучасному комунікативному просторі найбільш повно відбивається в ЗМІ. Помітно змінюється арсенал мовних засобів, що забезпечують основний конструктивний принцип організації медіатекстів.

Посилення інтересу лінгвістів до мас-медіа обумовлено тим, що на сучасному етапі вони є основним джерелом інформації. Під впливом соціально-політичних перетворень реклама й газетно-публіцистичні тексти на рубежі ХХ-ХХІ ст. зазнали кардинальних змін.

Опис цих змін знаходиться в руслі таких актуальних напрямків сучасної лінгвістики, як мовний вплив (О. М. Баранов, О. С. Іссерс та ін.), лінгвістика реклами (В. В. Зірка, Ю.К. Пирогова) [2; 6], медіалінгвістика (Г. Я. Солганик, В. Г. Костомаров, Т. В. Шмельова та ін.) [11; 12; 13], лінгвістика креативу (Т. О. Гридін, О. М. Ремчукова) [1; 7; 8], в рамках якої, зокрема, вивчаються також «лінгвокреативні складові» ЗМІ. Сучасні заголовки та слогани володіють підвищеною «семантичною щільністю» та експресивністю. Дослідження лінгвокреативного потенціалу заголовків та рекламних слоганів, що передбачає опис їхніх виражальних можливостей, здійснюється в роботах Л. П. Амірі, С. В. Ільєсової, О. С. Міхєєвої, С. В. Сметаніної та ін. [3; 4; 5; 9; 10].

Такі характеристики ЗМІ, як масове поширення інформації, спрямованість впливу, публічність зумовлюють їхні можливості дієвого засобу мовленнєвого впливу. Він здійснюється з допомогою мовних засобів, які в комплексі з екстралінгвальними засобами, певними прийомами організації тексту, структурування та подання інформації складають стратегію мовленнєвого впливу. З огляду на необхідність постійного пошуку експресивних, емоційних і образних засобів для впливу на читача, журналісти стикаються з необхідністю створення лінгвокреативних феноменів. Автори сучасних медіа-текстів використовують такі засоби вираження, що забезпечують не тільки інформаційну, але і емоційно-експресивну насиченість тексту. Таке прагнення зумовило націленість авторів медіа-текстів, копірайтерів на активне використання неологізмів, okazіоналізмів, мовної гри, трансформації фразеологізмів, прецедентних феноменів тощо.

У феномені мовної гри, що складається в нестандартному використанні мовних одиниць або категорій і реалізує творчі можливості мовця, повною мірою відбивається асоціативний потенціал слова. Серед виразних можливостей мовної гри в сучасних медіа-текстах в якості домінуючих виділяються не тільки комічні, обумовлені створенням комічного ефекту як стилістичною метою, яка традиційно

вивчається, але не менш значущим є естетичний ефект, який характеризується приверненням уваги власне до мовної форми. Мовна гра разом із вищезазначеними можливостями реалізує низку когнітивних, імплікативних, персуазивних, сугестивних функцій, пов'язаних з її використанням у мас-медійних дискурсах.

Творче начало мовної гри полягає в пошуку можливих прийомів виведення знака з обумовленого системою типового контексту його конструювання й сприйняття. Для створення «нестандартних» висловлювань мовними ресурсами є весь арсенал засобів, що впливають із асиметрії мовного знака: омонімії, полісемії, граматичної неоднозначності, асоціативних зв'язків слів. Окрім того, мовна гра дає змогу робити висловлювання більш ємним, таким що містить декілька смислів, кожний з котрих може реалізувати певну функцію: номінативну, оцінну, стилістичну, асоціативну тощо, напр., *“No police state”, demanded one placard. “Freedom not feardom”, read another.* (*“Let feardom ring,” The Economist, March 19, 2015*), дозволяє інтерпретувати креативне новоутворення *«feardom, n. – the state of living in fear or being subject to laws and policies based on fear»*.

Динаміка норми в ЗМІ, повноцінна реалізація системного потенціалу мовної системи в сучасних медіа-текстах, той інтерес, який вони представляють з точки зору вивчення теорії і практики мовного впливу – все це забезпечує постійну увагу до цієї сфери комунікації. Примітно, що лінгвокреативні складові однаковою мірою характерні як для жовтої (*Mamamia, Netbit Host, TakePart, The Village Voice* тощо), так і для «якісної» преси (*The Economist, The Times, U.S. News & World Report, The Evening Herald* тощо).

У створенні нових номінацій вочевидь вирішальною є індивідуально-авторська роль мовця, а також лексичної та синтаксичної сполучуваності, що робить можливим висвітлення основних функцій мови під новим кутом зору. Варто відзначити, що в сучасній лінгвістиці (зокрема, лінгвістиці креативу) формується уявлення про креативну функцію, в основі якої лежить лінгвокреативне мислення, що спонукає індивіда до використання потенціалу мовних одиниць [1, 12].

Для сучасних англomовних медіатекстів характерними є такі способи створення мовної гри, як обігравання багатозначних та омонімічних слів, створення okazіоналізмів, неологізмів, патронімічної атракції. Okazіональні новотвори носять нетиповий, індивідуальний характер, однак в англійській мові їх можна систематизувати на предмет словотворчих засобів, за допомогою яких ці новотвори створюються, адже автор так тією або іншою мірою спирається на

формально-структурні моделі при творенні нового слова. Наприклад, *“But anything can take a hashtag, and dictionary-makers aren’t going to include “#dictionary” next to “dictionary”, “#lexicography” next to “lexicography”, and so on. Something has to change in the real world for “hashtagification” to lead to word-hood” (“#BlackLivesMatter,” The Economist, January 15, 2015).*

Як відомо, однією з найбільш уживаних моделей в англійській мові є утворення слів складанням основ. Типологічна модель словоскладання реалізується складними словами, утвореними з іменників, прикметників, прислівників та дієслів, напр.: *bride + chill (cf. bridezilla): “My sister keeps calling me a Bridechilla because I’m so chilled about everything. It’s all really very relaxed.” (Melanie Finn, “Sarah leaves model friends behind for ‘amazing’ hen party.” (The Evening Herald, April 30, 2014); Anita is a bridechilla, the type of bride who wants her and her fiancé’s day to be special but not at the expense of going crazy, broke or sending friends and family running for cover. (“Bridechilla: The anti-bridezilla of weddings,” Mamamia, August 10, 2013);*

На зазначеній моделі ґрунтується один із різновидів гри слів, представленої в англійській мові контамінацією. Саме у випадку контамінацій когнітивні можливості мовної гри в сучасних медіатекстах відбиваються у найбільш концентрованій формі, до прикладу: *Wikipedia + reality: Are you wikiliterate? If not, start studying! For one thing, “wikiality,” a Stephen Colbert-inspired “word of the year,” is a password that signals you are an irony insider. But beyond that, the wiki website model, popularized by Wikipedia, is also emerging as a hot business tool. (Rick Newman, “The next Internet gold rush,” U.S. News & World Report, August 28, 2006); cold + landscape: The gigantic tank farms of Tropicana and Citrusuco, the world’s largest orange juice producer, occupy one particular corner of the coldscape, with its own specific architecture and quirks. (Willy Blackmore, “The Big Chill: A Look at America’s Coldscape,” TakePart, July 22, 2013); Cointreau + controversial : “The big question is; are you cointreau-versal enough? Cointreau. Be Cointreauversal.” (Netbit Host, November 26, 2014); cooking + footprint: What do you call the impact you make on the planet when you cook? It’s your “cookprint”— the entire chain of resources used to prepare meals, and the waste produced in the process. (“Cookprint: A New Green Buzzword,” New Green Basics, February 26, 2008); Bluetooth + hijacking The tourist was “bluejacked” - surreptitiously surprised with a text message sent using a short-range wireless technology called Bluetooth (“Cell phone messaging takes a mischievous turn,” The*

Associated Press, November 13, 2003); sapient + sexual: "Sapiosexual" is a relatively new word that refers to a person who is erotically attracted to intelligence. (Free Will Astrology, November 21-27, 2012," The Village Voice, November 21, 2012).

Мовний грі в сучасному англomовному медіа тексті притаманні імплікативні можливості, з огляду на які вона може нести певні імплікації, які пов'язані з концептуальними уявленнями соціокультурної спільноти, що є складовими ділянки картини світу, які існує у колективній свідомості певної мовної спільноти. Вочевидь, мовна гра може успішно функціонувати в дискурсі мас-медіа, набуваючи можливостей вираження наявних настроїв та очікувань у зв'язку з актуальними подіями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гридина Т. А. Языковая игра: стереотип и творчество / Т. А. Гридина. – Екатеринбург : Урал. гос. пед. ун-т., 1996. – 214 с.
2. Зирка В. В. Манипулятивные игры в рекламе. Лингвистический аспект [Текст] / В. В. Зирка. – М.: Либроком, 2010. – 256 с.
3. Ильясова С. В. Словообразовательная игра как феномен языка современных СМИ / С. В. Ильясова. – Ростов-на-Дону : Ростовский гос. ун-т, 2002. – 359 с.
4. Ильясова С. В. Языковая игра в коммуникативном пространстве СМИ и рекламы / С. В. Ильясова, Л. П. Амири. – М. : Флинта, 2009. – 296 с.
5. Михеева Е. С. Стилистический прием полисемантики в текстах СМИ (на материале русскоязычных газетных заголовков и рекламных слоганов): автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Михеева Елена Сергеевна; Российский ун-т Дружбы народов. – Москва, 2013. – 22 с.
6. Пирогова Ю. К. Рекламный текст: семиотика и лингвистика / Ю. К. Пирогова, А. Н. Баранов, П. Б. Паршин. – М. : Издательский дом Гребенникова, 2000. – 270 с.
7. Ремчукова Е. Н. Лингвистические пристрастия современных СМИ: феномен «полисемантики» / Е. Н. Ремчукова // Русистика : сб. науч. тр. – Вып. 9-10. – Киев : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2010. – С. 13-16.
8. Ремчукова Е.Н. Некоторые коммуникативные и стилистические особенности креативных феноменов в СМИ / Е. Н. Ремчукова // ŽMOGUS KALBOS ERDVĖJE Nr., Mokslinių straipsnių rinkinys. – Kaunas, 2010. № 6. <http://web-local.rudn.ru/web-local/prep/rj/index.php?id=1630&p=10149>

9. Сметанина С. И. Медиа-текст в системе культуры / С. И. Сметанина. – СПб. : Изд-во Михайлова В.А., 2002. – 383 с.
10. Сметанина С.И. Медиа-текст в системе культуры. Динамические процессы в языке и стиле журналистики конца XX века / С. И. Сметанина. – СПб, 2002, С.171-198.
11. Солганик Г. Я. К определению понятий «текст» и «медиа-текст» / Г. Я. Солганик // Вестник Московского университета. Серия 10. Журналистика. – 2005. – № 2. – С. 7-15.
12. Язык и стиль современных средств массовой информации : [межвуз. сб. науч. тр. Всерос. конф., посв. 80-летию проф. Н. С. Валгиной] / отв. ред. Т.В. Маркелова. – М. : МГУП, 2007. – 476 с.
13. Язык современной публицистики : [сб. статей] / Г. Я. Солганик. – М. : Флинта – Наука, 2005. – 232 с.

Л. Ф. Соловйова
м. Житомир

МОДАЛЬНО-ОЦІННІ РЕЛЯТИВИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Відомо, що в ярусній структурі мови розрізняються як одиниці номінації (слова, словосполучення), так і одиниці комунікації (речення). Однак, факти мови говорять про те, що серед лексичних одиниць є й такі, які виконують не звичайну (номінативну), а комунікативну функцію.

Під релятивами (комунікативами) розуміються одиниці комунікації, що вживаються в мовленні як реакція на слова співрозмовника або ситуацію комунікативного акту. Релятиви (слівні та надслівні) можуть виражати згоду/незгоду, різні позитивні та негативні емоції (радість, захоплення, зневагу, відчай і т.п.). Підставою для об'єднання таких слів в один клас служить їх специфічна синтаксична функція – вони виступають як самостійно інтонаційно оформлені нечленовані фрази, а також загальне значення реакції на сусідню репліку або ситуацію [1: 92-93].

На сучасному етапі розвитку лінгвістики поняття релятивів залишається у центрі уваги цілої низки мовознавців [2; 3] тощо. Категоріальними ознаками релятивів оцінки є функція оцінної реакції на слова співрозмовника чи ситуацію комунікативного акту, незмінюваність, нечленованість, семантичне оформлення інтонацією. Дані категоріальні ознаки не дозволяють віднести релятиви до окремої частини мови, так як вони не відповідають критеріям визначення частин мови, запропонованим ще Л. В. Щербою – семантичному,

морфологічному і синтаксичному, і не виконують номінативної функції. З іншого боку, ці одиниці відрізняються і від основних комунікативних одиниць – речень, так як не підлягають поділу на рему і тему. Г.В.Дагуров пропонує для них термін “некодифіковане висловлювання” [4: 88-89].

Польовий підхід до аналізу вокабулярних одиниць уможливорює вивчення їх семантичних зв’язків та дозволяє дослідити особливості їх використання як у реальній, так і відтвореній комунікації. Методика польового аналізу лексики була розроблена у другій половині XX століття такими лінгвістами як З.Д. Попова, Й.А. Стернін [5] та ін. Представляється доцільним всю сукупність релятивів розглядати як функціональне поле, де, як і у всякому подібному полі, існує ядро, що включає одиниці з найбільш яскравими і необхідними категоріальними ознаками, і периферію. Наше дослідження модально-оцінних релятивів в сучасній англійській мові доводить, що ядро цього поля становлять, безумовно, вигуки, які служать для безпосереднього прояву почуттів і вольових інтенцій. Наразі поняття вигуків привертає до себе увагу дослідників. Так, А.В. Пруднікова на основі аналізу структурної та семантичної природи вигуків визначає принципи їх комплексного опису [6]. У своєму дослідженні О.В. Каптюрова справедливо зазначає, що вигуки пов’язані з прагматичною інформацією, де комунікативний характер висувається на перший план, так як семантика більшості вигуків виявляється у процесі комунікації [7].

Емоційні вигуки як правило, мають дифузійну ситуативно-обумовлену семантику. Наприклад, вигук *ah!* може виражати: а) обурення, загрозу, зловтіху, іронію; б) відчай, жах, біль, переляк; в) здогадку, пригадування, розуміння; г) впізнавання, радість при зустрічі з ким-н. Імперативні вигуки відрізняються більшою конкретністю значень: *bally-ho!* – “ату!”, *hark!* – “Чу!” *hist!* – “Тихіше!” і т.п.

До ядра поля прилягають релятиви – слова, що походять від різних частин мови. Деякі з них висловлюють спонукування: *there!* “на/те/!”, “бери!”, *shoot!* “валяй/те/!”, *shake!* “по руках!”, *gangway!* “Відійди в бік!”, *question!* “Ближче до справи!” і т.п. [8].

Однак, численні релятиви, що прилягають до ядра поля, є модально-оцінними: “*How about making the first run of the season with me?*” “**Great,**” *Michael said (I.Shaw).* “*/.../ I think we’d all like it better.*” “**Swell!**” *(J.Lambert).* “**My,** *you look lovely, dear!*” *(L.Tushnet).* “*The bathroom’s next door.*” “**Lovely**” *(J.Fowles).* “*Out here? Half an hour? I get him up at four,*” “**Fine**” *(J.Fowles).* “*Father’s car is up – we’ll call for you.*” “**Delightful!**” *said Winifred (J.Galsworthy).*

Модально-оцінні релятиви походять не тільки від прикметників та займенників. Багато з них мають прототипи-омоніми серед іменників: *“Bully!” said Anne. “I mean – er – splendid /.../” (J.Galsworthy).* *“Goodness!” I said Emily, mouth half-open (M.Bragg).* *“Hell, the way I look at it, it’s the only real chance for promotion” (J.Cristopher).* *“Christ, he’ll be shouting me up those stairs three times a day which as we both know, my heart won’t stand /.../” (H.Hudson).* *“Jesus,” her husband said, looking at the pair on his steps. “That the new tenants?” (H.Hudson).*

Згода/незгода з реплікою співрозмовника часто має характер раціоналістичної оцінки (правильність::неправильність, правдивість::неправдивість, доцільність::недоцільність і т. п.): *“Some people think that when it comes out, silent movies will be finished.” “Malarkey! Movies are movies” (H. Robbins).* *”Not so young, Harry. But thanks for the compliment. “Rot. You can’t be more than twenty-one or two” (E. Queen).* *“Gels won’t mind,” David grinned. “Right” (J. Fowles).* *“You’re a pretty bright boy, aren’t you?” “Sure,” said George (E. Hemingway).* *“You will go down in history,” I said. “Boy, wouldn’t I” (R. P. Warren).*

Рідше зустрічаються саме релятиви оцінки, що не походять від будь-яких частин мови: *The act ended. The applause rose and fell in thick waves. “Keeno”, Tony Acosta breathed. “Oh, keeno” (R.Chandler).* *It was only three days to the weekend. Whoopee! (I. Murdoch).*

Існують релятиви, які можуть виражати як позитивну, так і негативну оцінку в залежності від ситуації: *blimey!, crickey!, garn!, gee!* та ін. зі значенням “ну і ну”, “оце так!”, “ось так номер!”.

Таким чином, до релятивів оцінки належать аксіологічні слова та надслівні одиниці, які мають категоріальні ознаки незмінності, нечленованості, семантико-прагматичного оформлення інтонації, функції реакції на слова співрозмовника чи ситуацію комунікативного акту. Багато модально-оцінних релятивів походять від іменника, прикметника, займенника. Рідше зустрічаються саме релятиви оцінки. Аксіологічні релятиви можуть виражати не тільки загальну позитивну або негативну оцінку. Згода/незгода з висловлюванням співрозмовника часто носить характер раціоналістичної оцінки (правильність / неправильність, правдивість / хибність, доцільність / недоцільність тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Русская разговорная речь: Фонетика. Морфология. Лексика. Жест. / Отв. ред. Е. А. Земская. – М.: Наука, 1983. – 238 с.
2. Шереметьева Е.С. Отыменные релятивы современного русского языка: семантико-синтаксические этюды: монография /

- Е. С. Шереметьева. – Изд-во Дальневосточного университета, 2008. – 235 с.
3. Борисенко Н. Д. Гендерні відмінності використання комунікативів (на матеріалі сучасної англійської драматургії) / Н. Д. Борисенко // Наука і сучасність: Зб. наук. праць національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. – К.: Логос. – 1999. – Вип. 2. – Ч. 3. – С. 138-143.
 4. Дагуров Г.В. Некодифицированные высказывания в современном русском языке / Г.В. Дагуров // Лингвистический сборник. – Вып. 9: Проблемы лексикологии и семасиологии русского языка. – М.: Изд-во МГУ, 1977. – С. 86-90.
 5. Попова З. Д. Лексическая система языка / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Изд. 3-е, испр. и доп. – М: ЛИБРОКОМ, 2011. – 176 с.
 6. Прудникова А.В. Междометие как объект лингвистического описания / А.В. Прудникова // Вестник Северного (Арктического) федерального университета. Серия: Гуманитарные и социальные науки. Выпуск № 5. 2011. – С. 91-95.
 7. Каптюрова О.В. Вигуки сучасної англійської мови (системний та дискурсивний аспекти): автореф. дис. на здоб. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 “германські мови” / О.В. Каптюрова. – К., 2005. – 21 с.
 8. Квеселевич Д.И. Русско-английский словарь междометий и релятивов / Д.И. Квеселевич, В.П. Сасина. – М.: Русский язык, 1990. – 400 с.

Л. В. Яшук
м. Житомир

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ ЗА ВІДТОПОНІМНОЮ ОЗНАКОЮ (НА МАТЕРІАЛІ ПАМ'ЯТОК ЖИТОМИРЩИНИ XVI – XVII СТ.)

Способи й засоби ідентифікації особи в українській історичній антропонімії були предметом вивчення багатьох дослідників. Аналізуючи чоловічі іменування XVI ст., Р.Й. Керста виокремлює, крім одно-, дво- і тричленних, ще й описові найменування, у яких широко використовується апелятивна лексика, різні прийменникові й посесивні конструкції [13: 37–40]. Класифікуючи антропонімію Прикарпатської Львівщини кінця XVIII – початку XIX ст., І.Д. Фаріон також виділяє описові утворення з відойконімними назвами [16: 40–42].

М. Л. Худаш поділяє найменування на три групи: власне антропонімічні, апелятивні, мішані, або антропонімічно-апелятивні.

Останні поєднують особові назви людини й відповідні апелятивні окреслення – допоміжні означення у формі опису за відношенням до інших осіб чи якихось об'єктів [17: 141]. Такого ж принципу класифікації способів і засобів ідентифікації особи дотримуються Р.І. Осташ («Реєстр Війська Запорозького 1649 року»), В.В. Денисюк (чоловічі та жіночі іменування українських історіографічних пам'яток другої половини XVII – XVIII ст.) [14; 11: 27–31].

С.М. Пахомова, коли мовиться про кількісний склад багатолексемного іменування, уживає термін «антропонімна формула» (АФ), який передбачає «неодновимірний, багатоступеневий характер номінації особи», представлений значним числом однотипних іменувань [15: 72–73]. Багатолексемні антропонімічні формули дослідниця розглядає у двох групах: прості, які складаються з двох антропонімолексем, і складні, утворені поєднанням трьох чи більше антропонімолексем, із синтетичними та аналітичними компонентами [15: 84].

У пропонованих тезах розглянуто аналітичні засоби іменування осіб чоловічої статі нижчих і вищих верств населення на Житомирщині XVI – XVII ст., до складу яких уходять прийменниково-іменникові відтопонімічні означення особи.

В іменуванні соціальних низів Житомирщини XVI – XVII ст. антропонімічні формули (АФ) з відтопонімною ознакою, вираженою аналітично, представлені як двома, так і трьома лексемами:

I. **Ім'я** номінованого (переважно християнське) + відтопонімічне означення у формі прийменниково-іменникової конструкції з прийменником *з* (*зе, зъ, с*): *Игната с Кремьяноє* (1586 р.) [4: 138 зв.], *Сенко з Деря(ж)ни* (1583 р.) [3: 62].

II. **Ім'я** номінованого + його прізвищева назва (далі – **ПН**) + відтопонімічне означення у формі прийменниково-іменникової конструкції з прийменником *з* (*зе, зъ, с*): *Ивана Тимошевича зъ Татаринови(ч)* (1606 р.) [5: 328], *А(н)дре(и) Каленикови(ч) с Тули(н)* (1585 р.) [4: 97].

Зрідка фіксуємо й чотирилексемні АФ: *Евсе(и) Тимофееви(ч) Баранови(ч) з Гошова* (1585 р.) [4: 121 зв.], пор.: *Е(в)се(и) Баранови(ч) з Гошова* (1586 р.) [4: 123].

Невелику групу іменувань становлять конструкції з прийменником **в**: *А(н)дре(и) ру(д)ни(к) в Барашие(х)* (1606 р.) [5: 331 зв.], у *Пилипа в Забро(д)ю* (1635 р.) [2: 165].

Зрідка такі формули містять ще й родові назви *село, селище, місто*: *А(н)дре(и) з села То(л)мача* (1605 р.) [5: 200], *Ха(р)ко Жукови(ч) з ме(с)та Трыле(с)* (1606 р.) [5: 364 зв.].

Засвідчено випадки деталізації опису шляхом поєднання в одному іменуванні різних характеристик особи, здебільшого за спорідненістю чи свояцтвом і місцем походження чи проживання носія: *Андрієва сына с Краснобо(р)ки* (1618 р.) [6: 923], пор.: «*жсида Абра(м)ка А(р)фисцыного зятя с Паволочи*» (1643 р.) [7: 137].

Поодинокі трапляються іменування, побудовані у вигляді складнопідрядного речення: «*Янушъ, которы(и) ме(ш)кае(т) в Са(м)горо(д)ку*» (1606 р.) [5: 290].

Значна частина таких назв містить ойконіми, які є або були на географічній карті Житомирщини: *Ко(с)тю(к) з Лещина* (1605 р.) [5: 151] – с. *Ліщин* (до 1926 р. містечко) Волинська губ. Житомирський пов., суч. Житомирський р-н [1: 341]; *Макаре(ц) Кушине(р) с Овручо(з)[о]* (1586 р.) [4: 212 зв.] – суч. м. *Овруч* – районний центр; *До(л)мата с Чу(д)нова* (1585 р.) [4: 106] – суч. смт. *Чуднів* – районний центр; *Фило(н) Ворони(ч) на Шумьску* (1639 р.) [10: 152] – с. *Шумськ* (*Великий Шумськ*) Волинська губ. Житомирський пов., Троянівський р-н; фактично ліквідоване 1952 р., зняте з обліку 26.09.60 [1: 491].

В ідентифікації представників феодальної верхівки переважає АФ «ім'я носія + ПН + відтопонімне означення у формі прийменниково-іменникової конструкції з прийменниками *з, на*»: *Стефану на Ки(ч)кора(х) Стрыбылови* (1651 р.) [8: 5], *Стани(с)лаву Ха(р)ли(н)скому на Хабно(м)* (1605 р.) [5: 78], *Стефанови на Чернехове Немиричови* (1651 р.) [8: 68]. У декількох випадках відтопонімна ознака в АФ набуває синтетичної форми: *Коньдрата Хребтовича з Бочурина / Ко(н)драту Хребтовичу Бочуры(н)скому* (1609 р.) [12: 178]; *Абра(м) Мышка з Ва(р)кови(ч)* (1595 р.) [10: 18 зв.] / *Миха(и)лови Мышце Ва(р)ко(в)скому* (1597 р.) [10: 31 зв.].

Особливість ідентифікації представників вищих верств суспільства полягає в наявності в АФ відтопонімного означення особи в прийменниково-іменниковій формі й похідної від нього ПН: *Пе(т)ру Будишевському з Будишева* (1611 р.) [9: 124], *Ви(н)це(н)того Ре(н)ко(в)ского з Репо(к)* (1606 р.) [5: 296 зв.], *Ма(р)тина Си(л)ни(ц)кого з Си(л)нича* (1606 р.) [5: 367].

Отже, наявність у пам'ятках Житомирщини XVI – XVII ст. дво- і трилексемних аналітичних антропонімних формул, до складу яких уходять прийменниково-іменникові відтопонімні означення особи, – свідчення невнормованого вживання власних особових назв у зазначений період. В іменуванні простолюдинів відтопонімні похідні утворюються від назв тономів, вихідцями з яких вони були, а в іменуванні землевласників, бояр, князів – від назв володінь і є показниками належності до певного роду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Адміністративно-територіальний устрій Житомирщини: 1795-2006 : Довідник: Офіційне видання / Упоряд. Р. Ю. Кондратюк, Д. Я. Самолук, Б. Ш. Табачник. – Житомир: Видавництво «Волинь», 2007. – 620 с.
2. Акти Житомирського гродського уряду: 1590 рік, 1635 рік / Підгот. до вид. В. М. Мойсієнко. – Житомир, 2004. – 253 с.
3. Актова книга Житомирського міського уряду кінця XVI ст. (1582–1588 pp.) / Підгот. до вид. М. К. Бойчук. – К.: Наукова думка, 1965. – 192 с.
4. Актова книга Житомирського гродського суду (1582–1588 pp.) // Зберіг. у ЦДІАК України: ф. 11, оп. 1, од. зб. 1. – 367 с.
5. Актова книга Житомирського гродського суду (1605–1606 pp.) // Зберіг. у ЦДІАК України: ф. 11, оп. 1, од. зб. 4. – 448 с.
6. Актова книга Житомирського гродського суду (1617–1618 pp.) // Зберіг. у ЦДІАК України: ф. 11, оп. 1, од. зб. 7. – 1451 с.
7. Актова книга Житомирського гродського суду (1643 p.) // Зберіг. у ЦДІАК України: ф. 11, оп. 1, од. зб. 10. – 400 с.
8. Актова книга Житомирського гродського суду (1651–1652 pp.) // Зберіг. у ЦДІАК України: ф. 11, оп. 1, од. зб. 14. – 379 с.
9. Актова книга Житомирського гродського уряду 1611 p. / Підгот. до вид. А. М. Матвієнко, В. М. Мойсієнко. – Житомир, 2002. – 390 с.
10. Актова книга Підкоморського суду Житомирського повіту Київського воєводства (1584–1644 pp.) // Зберіг. у ЦДІАК України: ф. 4, оп. 1, од. зб. 1. – 208 с.
11. Денисюк В. В. Антропоніми в українській історіографічній традиції другої половини XVII – XVIII ст. : Монографія / В. В. Денисюк. – К.: Міленіум, 2006. – 203 с.
12. Ділова мова Волині і Наддніпрянщини XVII ст. : Зб. акт. док. / Підгот. до вид. В. В. Німчук та ін. – К.: Наукова думка, 1981. – 316 с.
13. Керста Р. Й. Українська антропонімія XVI ст.: Чоловічі іменування : Монографія / Р. Й. Керста. – К.: Наукова думка, 1984. – 152 с.
14. Остап Р. І. Ідентифікація особи в реєстрі / Р. І. Остап // Реєстр Війська Запорозького 1649 p.: Транслітерація тексту / Підгот. до друку О. В. Тодійчук, В. В. Страшко, Р. І. Остап, Р. В. Майборода. – К.: Наукова думка, 1995. – С. 505–512.
15. Пахомова С. М. Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах : Монографія / С. М. Пахомова. – Вид. 2-ге, доп. і переробл. – Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2012. – 341 с.

16. Фаріон І. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – початку XIX століття (з етимологічним словником) : Монографія / І. Фаріон. – Львів: Літопис, 2001. – 371 с.
17. Худаш М. Л. З історії української антропонімії : Монографія / М. Л. Худаш. – К.: Наукова думка, 1977. – 235 с.

Т. В. Криворучко
м. Житомир

ЗГОРНУТИЙ РЕЧЕННЄВИЙ КОМПЛЕМЕНТ У РАННЬОНОВОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Конструкції з реченнєвим комплексом неодноразово слугували об'єктом лінгвістики й описані під різними назвами в розділах синтаксису. Їх називали утвореннями з комплексами (зв'язаними структурами), об'єктно-предикативними конструкціями, предикативними зворотами зі складним додатком (*Complex Object, Nexus Object*), а також конструкціями «знахідний відмінок з інфінітивом» (*Accusativus cum Infinitive, Accusative with the Infinitive Construction*). Термін реченнєвий комплекс позначає семантичний актант із предикатним значенням, який виражається здебільшого дієслівними словами (неособовими формами дієслова, віддієслівними іменниками та ін.) або залежними реченнями. Здатністю приймати реченнєвий комплекс володіють два розряди дієслів: граматичні, представлені модальними, каузативними, фазовими дієсловами, і модусні, представлені дієсловами мовлення, міркування, емоцій [1: 24].

Ще О. Єсперсен звертав увагу на такі конструкції, як *I heard her sing; I like boys to be quiet*. Він зазначав, що між компонентами *her sing, boys to be quiet* існують відношення, які він назвав нексусними (від лат. *Nexus* – зв'язок) [1: 25]. Ці відношення подібні до тих, що існують між підметом і присудком.

Конструкції зі згорнутим реченнєвим комплексом називають прикладом еліпсису (елідування) залежного дієслова перед предметним актантом і всією залежною частиною [2: 81]. С. П. Тіунова, розглядаючи речення *I stopped the drug*, говорить про елімінацію включеного предиката й називає таке його представлення нулем. Також відзначають здатність включеного предиката еліптуватися, тобто опускаватися. Такі комплекси називають недієслівними або невираженими предикативними одиницями [1: 26].

Розглянемо структуру конструкції зі згорнутим реченнєвим комплексом:

(1) *Come, madam, let's away* [3: 502].

У прикладі (1) продемонстровано еліпсис предиката *go*, тобто *let's away* є недієслівним комплементом. Ми можемо говорити про прихований предикат, оскільки він не знаходить відображення після операції озвучення, однак до операції озвучення предикат завжди наявний:

[VP[vlet][IP[NPus][VP[vgo][Advaway]]]].

(2) *But soft, my door is locked; go, bid them let us in* [4: 27].

У прикладі (2) відсутній предикат *come*, однак ми можемо стверджувати про його наявність до операції озвучення:

[VP[vlet][IP[NPus][VP[vcome][pin]]]].

Отже, реченнєвий комплемент є семантичним актантом із предикатним значенням, який виражається здебільшого дієслівними словами або залежними реченнями. Оформлення реченнєвого комплемента залежить від семантики головного дієслова. Згорнутий реченнєвий комплемент – це семантичний актант з предикатним значенням, котрий не має дієслівної форми, але зберігає залежні від неї іменний та адвербіальний компоненти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гриднева Н. Н. Основы семантики синтаксиса / Гриднева Н. Н. // Учебное пособие по теоретической грамматике английского языка. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2009. – 48 с.
2. Гак В. Г. К проблеме синтаксической семантики (семантическая интерпретация «глубинных» и «поверхностных» структур) / В. Г. Гак // Инвариантные синтаксические значения и структура предложения. – М. : Наука, 1969. – С. 77-85.
3. Shakespeare W. *Romeo and Juliet* / W. Shakespeare // *Comedies*. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 455-551.
4. Shakespeare W. *The Comedy of Errors* / W. Shakespeare // *Comedies*. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 4-104.

Ю. А. Купчишина
м. Хмельницький

КОНТРАСТ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЕТИКИ ОЧУДНЕННЯ У СЮЖЕТНІЙ СТРУКТУРІ

Контраст постає як "протиставлення предметів і явищ, як різновид опозиції" [1; 2], як "композиційно-стилістичний принцип розгортання мови", як "принцип організації поетичного тексту" [3] тощо. У багатьох лінгвістичних розвідках контраст реалізується через протилежність ознак, де в завершеному висловлюванні автор чинить художній вплив на читача. Окрім того, що контраст є засобом світосприйняття, він

також належить до важливіших змістовних компонентів тексту і є складною системою різноманітних зображально-виражальних засобів, що експлікують картину авторського світобачення [3]. Ефект очуднених образів, що реалізується у контрастивних образних засобах (тропах), створюється через семантичну неузгодженість їхніх компонентів.

З позицій комунікативного підходу у річищі лінгвопоетики виділяють три типи комунікативних блоків (далі К-блоків), що формують семантичну структуру тексту і виконують низку функцій [1]. Вони включають: інтродуктивний К-блок (фонова інформація), основний К-блок та завершальний К-блок, де реалізується волюнтативна функція. Її суть полягає у зміні духовного чи фізичного стану адресата. Семантична організація тексту відбувається на базі номінативних, або "топікових ланцюжків" ("топиків"), які формують авторську інтенцію. Нами було проаналізовано вибіркові оповідання Р. Бредбері [4], де незвичне сприйняття об'єктів очуднення реалізується за допомогою опозиції, що функціонує у сильних позиціях тексту, або так званих "зонах ущільнення". Це допомагає залучити увагу читача, занурити його у незвичний сконструйований світ і продовжити сприйняття прочитаного. У проаналізованих оповіданнях опозиція базується на розміщенні контрастивних тропів у заголовку та взаємодії заголовка з іншими виразними засобами у тексті. Розміщення тропа, фігури або іншого виразного засобу у заголовку детермінує весь текст, кодує його як тропейчний [2: 21]. Об'єктом очудненого бачення в оповіданні Р. Бредбері "There was an Old Lady" є осмислення протилежних понять "молодість" vs "старість". Головний авторський задум, утілений у художньому тексті, полягає у зображенні бажання людини похилого віку оминати смерть.

У тексті прослідковуються два номінативні ланцюжки. Один із них пов'язаний зі старістю, слабкістю організму, втомою. Другий – із молодістю, боротьбою за життя, спогадами про батьків. Тобто ключова позиція оповідання – це боротьба молодості зі старістю/життя зі смертю. 4 блоки формують різноманітні функціонально-семантичні типи мовлення. Другий та третій блоки – це короткі діалоги Тільди з батьком, Емілі та лікарями. Перший та четвертий – це роздуми головного героя. Поле нашого інтересу складають лексико-семантичні та синтактико-семантичні зв'язки між фразами та словосполученнями, що допоможе визначити так звані "зони ущільнення" і "зони розрідження" у тексті. Сприйняття старості, смерті виражено блоками, де другий та третій вважаємо "зонами ущільнення", всі інші блоки – "зонами розрідження".

Блок 2. Включає чотири ознаки: роздуми про Емілі, яка вірила у смерть: *while Aunt Tildy tried to teach Emily her philosophy. But Emily's mind was fixed on mortality*, втома: *Tildy you won't mind if I take a little cat nap. Now, don't you stir off that chair*, сон, що символізує відпочинок від життя: *Only dreamin'. Land, yes, that's it. Driftin' off, off, off*, біль *Her thin hands knotted to wiry, hard, pale fists*, бачення смерті у якості злодія, що базується на антропоморфній метафорі: *That dark, dark friend; He stole it! He toted it away, he did, oh he did, he did!* (SS, el-ref).

Блок 3. Включає п'ять номінативних ознак смерті: дитяча філософія Тільди, за якою смерть – це нерозумна істота: *That death is ridiculous! It run off with Mama when we needed her most*, її неминучість: *Death comes to everybody; We all stand alone in the world*, безглуздість та непотрібність смерті у дитячому сприйнятті: *Why, it's silly people live a couple years and are shoved like wet seeds in a hole; but nothin' sprouts*, смерть батька: *He bleached out, faded away, like a photo left lying in the sun*, сила смерті: *He seemed to know everything, with the dark, cold shining of his eyes, before she opened her mouth* (SS, el-ref).

Другий номінативний ланцюг характеризується меншим лексико-семантичним наповненням. Він пов'язаний із молодістю Тільди та її внутрішньою боротьбою за життя. **Блок 1.** Включає три ознаки життя, що символізує молодість: дитячий захват життям: *what you goin' to do in life. You kiss and skedaddle. Why don't you settle down*, сміливість: *I screamed at people if they so much as mentioned death*, ритмічність життя: *I want me home cookin' ham for Sunday visitors, it's near Easter. I got Emily to feed, sweaters to knit, clocks to wind* (SS, el-ref). **Блок 2.** Включає одну ознаку молодості, життя: зайнятість Тільди: *I got a hundred comforters, two hundred sweaters and six hundred potholders in these fingers* (SS, el-ref). **Блок 3.** Лише одна номінативна ознака, тобто "зона розрідження": життя – це боротьба: *why, get my body back, of course! Get my body back! Go on* (SS, el-ref). Проаналізувавши кількість ознак у першому (0-4-5) та другому номінативних ланцюгах (3-1-1), ми вбачаємо певний ритм. Ритм життя, що згасає, базується на антиклімаксі, а образ "смерті" до завершення оповідання, навпаки, зростає.

Таким чином, "зони ущільнення" – це часті випадки реалізації очуднення як індивідуально-авторського засобу, що функціонує у сюжетній структурі художнього тексту. Взаємодія тропів у рамках цілого тексту, розгортання контрастивного заголовка та його зв'язок із тропами у творі сприяють формуванню значного перлокутивного ефекту очуднення на читача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Мороховский А. Н. Избранные труды : [монография] / А.Н. Мороховский ; [сост., общ. ред. и вступ. ст.О.П. Воробьевой]. – К. : Изд. центр КНЛУ, 2011.– 590 с.
2. Лотман Ю. М. О поэтах и поэзии: Анализ поэтического текста / Ю. М. Лотман // Статьи и исследования. Заметки, рецензии, выступления. – СПб. : Искусство-СПБ, 1996. – 848 с.
3. Маріна О. С. Контрастивні тропи й фігури в американській поезії модернізму: лінгвокогнітивний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / О. С. Маріна ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2004. – 14 с.
4. (SS) = Bradbury R. Short Stories / R. Bradbury. – Moscow : Raduga, 2001. – 228 p.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Morohovskiy A.N. Izbrannye trudy [Selected Works] : [monografia] / A. N. Morohovskiy; [sost., obshch. red. i vstup. st. O. P. Vorobyevoy]. – K. : Izd. centr KNLU, 2011. – 590 s.
2. Lotman Yu. M. O poetah i poezii : Analiz poeticheskogo teksta [About Prose and Poetry : Analysis of Poetic Text] / Yu. M. Lotman // Stat'i i issledovania. Zametki, recenzii, vystuplenia. – SPb. : Iskusstvo-SPB, 1996. – 848 s.
3. Marina O. S. Kontrastyvni tropy j figury v amerykans'kiy poezii modernizmu: lingvokognityvnyi aspekt [Contrastive Tropes and Figures in American Poetry of Modernism : Linguistic and Cognitive Perspective] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. Nauk : spec. 10.02.04. "Germans'ki movy" ; Kyiv. nac. lingv. u-t. – K., 2004. – 14 s.
4. (SS) = Bradbury R. Short Stories / R. Bradbury. – Moscow : Raduga, 2001. – 228 p.

Н. В. Дячук

м. Житомир

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ІНФОРМАТИВНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Будь-який художній текст повинен вирізнятися психолінгвістичними характеристиками, що свідчать про його повноту й довершеність. На думку В. П. Беляніна [1], Н. В. Чепелевої [2], до таких характеристик належать зв'язність, цілісність, структурність, подільність, інформативність, діалогічність.

Інформативність тексту – це здатність тексту нести в собі певне повідомлення. Категорія інформативності існує у нерозривному

взаємозв'язку з іншими текстовими категоріями і розглядається під час аналізу текстів у контексті інформації, яка закладена у змістовому його повідомленні. Інформативність тексту може бути представлена внутрішнім змістом того чи іншого повідомлення, так би мовити підтекстом [3: 218]. Підтекст – це і є внутрішній зміст висловлювання, що не виражається словами, а передається додатковими стилістичними значеннями мовних одиниць [4].

Відомо кілька класифікацій видів інформації. І. С. Алексеева визначає три види інформації, які відіграють важливу роль для перекладу художнього тексту: когнітивну, естетичну та емоційну.

Когнітивна інформація слугує базовими цеглинками для побудови змісту тексту й ототожнення його з дійсністю в процесі сприйняття, проте навіть у художньому тексті вона включена в художню реальність і підпорядкована їй [5: 114]. У контексті зіставлення когнітивної інформації з мовними засобами цей вид інформації є найлегшим для інтерпретації перекладача іншою мовою. Адже певні дати, терміни, універсальні факти рідко мають культурну специфіку, тому в мові оригіналу знаходять собі прямий відповідник.

Важливими постають питання про мовне вираження всіх трьох типів інформації. Естетична інформація в мові передається стилістичними засобами, наприклад, метафорами, метонімією, епітетами, повторами, гіперболами, порівняннями тощо.

Когнітивна інформація презентує винятково об'єктивну, повну та незалежну передачу відомостей про дійсність. Метою когнітивної інформації є інформування адресата. Чистота когнітивної інформації забезпечується блокуванням усіх інших типів інформації. Це блокування, зазначає І. С. Алексеева [5: 142], здійснюється завдяки точному вибору мовних засобів. До них належать нормативна для писемного мовлення нейтральна лексика, терміни. Отже, мовні засоби виключають будь-які елементи емоційної інформації та естетичної, адже естетична, як зазначено вище, містить у собі емоційну. Переважання когнітивної інформації зумовлює жанрову специфіку тексту [6]. До них належать наукові, науково-технічні, юридичні й інші види текстів діловодства.

Емоційна інформація дає змогу створити позитивне ставлення до змісту інформації з боку адресата. Вона виражена емоційно забарвленою лексикою, наприклад, прикметниками у формі вищого та найвищого ступенів порівняння.

Д. Блейкмор розподіляє види інформації на процедурну і концептуальну [7: 332]. Концептуальна інформація дає поштовх до утворення концептуальних репрезентацій, які забезпечують підґрунтя

умовивідним процесам під час інтерпретації висловлювань. Натомість процедурна інформація обмежує умовивідні реакції на концептуальні репрезентації. Основне навантаження для розуміння має процедурна інформація, оскільки вона дає змогу інтерпретатору правильно встановити причинно-наслідкові зв'язки.

Н. В. Чепелева [2: 45] розрізняє когнітивну, рефлексивну та регулятивну види інформації. Когнітивна інформація містить фактологічні й теоретичні елементи. Це повідомлення про події, теоретичні положення тощо. Когнітивна інформація забезпечує значеннєвий рівень тексту.

Завдання рефлексивної інформації – передати реципієнту авторське розуміння відношень між явищами, фактами, думками, викладеними в когнітивній інформації. Рефлексивна інформація містить концептуальний пласт: авторське розуміння відношень між фактами, подіями тощо; експресивний пласт, що виражає авторське ставлення та оцінку різним положенням у тексті; індексальний пласт, що вказує на певні характеристики автора, роль, яку він відводить собі в цьому творі (зацікавлений, байдужий оповідач, опонент тощо). Рефлексивна інформація не завжди явно викладена в тексті, часто інтерпретатору необхідно докласти додаткових зусиль, щоб її знайти. Водночас вона необхідна для розуміння тексту.

Основною функцією регулятивної інформації є управління сприйманням і розумінням тексту. Ця інформація дає змогу реципієнту структурувати інформацію, оскільки містить маркери початку й кінця різних смислових фрагментів, установити зв'язки між останніми, спрогнозувати подальші події. Також до функції регулятивної інформації належить підтримка інтересу до тексту на різних етапах його сприйняття. Отже, когнітивна інформація (фактологічна і теоретична) представляє власне текст; рефлексивна (концептуальна, експресивна, індексальна) – автора; регулятивна (антиципуюча і ретроципуюча) – інтерпретатора.

Кожен тип інформації може бути виражений експліцитно й імпліцитно. Когнітивна інформація, що охоплює конкретні факти та теоретичні положення, на експліцитному рівні містить відомості про себе, посилання на власну думку, на думку авторитетів, цитати. Імпліцитний рівень утримує в собі приховані натяки, цитати, ремінісценції.

Рефлексивна інформація на експліцитному рівні має риторичні запитання, вигуки, оцінювальні судження, авторський коментар, емоційно-експресивні засоби (повторення, перебільшення і т. ін.); на імпліцитному рівні трапляється використання іншостильових

елементів, загальний емоційний тон, бібліографічні посилання. Індексальний пласт містить на експліцитному рівні узагальнювальні судження, явне вираження власної позиції, текстові паузи; на імпліцитному – логічну структуру тексту, смислову структуру тексту (глибинні мотиви). Регулятивна інформація на експліцитному рівні містить звернення до читача, звернення до відомих подій, декларовану зміну теми, знакову наочність, членування висловлювання, запитання, які змінюють тему; на імпліцитному – приховані запитання, порушення очікування читача, введення уявних персонажів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Беянин В. П. Психолінгвістика / В. П. Беянин. – М. : Флнта, 2008. – 232 с.
2. Чепелєва Н. В. Психологія читання тексту студентами вузів / Н. В. Чепелєва. – К. : Либідь, 1990. – 98 с.
3. Дячук Н. В. Ознаки вираження психолінгвістичних характеристик художнього тексту / Н. В. Дячук // Психолінгвістика : [зб. наук. праць ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”]. – Переяслав-Хмельницький: «Видавництво КСВ», 2014. – Вип. 16. – с. 211-220
4. Єрмоленко С. Я. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С.Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор. – К. : Либідь, 2001. – С. 222
5. Алексєєва І. С. Професійний тренінг перекладача : [навч. посіб. по усному і письмовому перекладу для перекладачів і викладчів] / І. С. Алексєєва. – СПб. : Союз, 2001. – 288 с.
6. Olohan M. Commercial Translation / M. Olohan // Handbook of translation studies. – John Benjamins, 2010. – P. 41-44
7. Blakemore D. Are apposition markers discourse markers? / D. Blakemore // Journal of Linguistics. – 1996. – Vol. 32, № 2. – P. 325-347.

Л. П. Поліщук
м. Житомир

СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Внаслідок політичних, економічних та соціальних змін у кінці ХХ – на початку ХХІ століття посилилася тенденція до інтеграції вітчизняної системи освіти в європейський простір, що пов’язано з переосмисленням вітчизняного досвіду і пошуком ефективних шляхів її реорганізації.

Реформування системи професійної підготовки майбутніх перекладачів неможливо уявити без таких явищ, як інтеграція,

Болонський процес, модернізація, які виступають зовнішнім чинником сучасних освітніх змін.

Ставши повноправним учасником Болонського процесу, Україна, скоординувала з ним пріоритети розвитку вищої освіти і здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських орієнтирів. Згідно з Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті (2002 р.) до них віднесено модернізацію змісту, форм та методів навчання, розроблення та запровадження державних стандартів педагогічної освіти. Більш конкретно про дані зміни зазначається в Програмі дій щодо реалізації положень Болонської декларації у системі вищої освіти і науки України (2004 р.) та Законі України "Про вищу освіту" (2006 р.), де передбачається фундаментальна фахова, психологічна та практична підготовка майбутніх перекладачів.

Основною проблемою підготовки кваліфікованих перекладачів, здатних максимально ефективно задовольнити конкретні сегменти ринку праці, є необхідність поєднання ними знань іноземної мови зі знаннями специфіки галузі їхньої професійної діяльності. Для забезпечення кожним перекладачем високоякісного та відповідального виконання тих вимог, які висуває практика міжкультурної комунікації, в навчальному процесі підготовки такого фахівця необхідно ретельно відібрати та врахувати спеціальні знання, навички та професійні уміння, у той самий час звернувши увагу на творчий характер перекладацької діяльності.

Найбільш типовим шляхом опанування даної професії є наступний перехід: від знань – до умінь, від умінь – до навичок. З точки зору методики важливо також, щоб уміння, сформовані у студентів на основі теоретичних знань, створювали той міст, який дозволяє ліквідувати типовий для вузівської підготовки перекладачів розрив між теоретичним та практичним курсом, тобто, вільно орієнтуватися у різних сферах професійної діяльності.

Важливе значення для ефективності навчання має обсяг навчального матеріалу, що повинен максимально наближатися до реальних завдань професійного перекладача; при цьому, вважаємо, навчальний матеріал має поновлюватись кожні два роки. Важливим завданням у процесі формування перекладацької компетенції є також набуття навичок швидкого та якісного оформлення перекладацьких завдань, тобто навичок комп'ютерного набору, вмінь застосовувати сучасне програмне забезпечення та здійснювати пошук необхідної інформації в мережі Інтернет. Необхідною вимогою значної кількості навчальних програм має бути досвід проживання, навчання або

перекладацької практики у країні, мова якої вивчається, оскільки організація практики є одним з необхідних елементів професійного становлення майбутнього перекладача [2].

Отже, основним аспектом підготовки багатoproфiльних перекладачів є не тільки забезпечення комплексом знань, умінь та навичок (професійної компетенції) фахівця, а також необхідність додаткового вивчення специфіки перекладацької діяльності у тій чи іншій галузі.

Американським науковцем Б. Рубрехтом були розроблено 10 концепцій, які повною мірою відображають характер навчальної діяльності та професії перекладача: студенти не стають професійними перекладачами у стінах навчального закладу; перекладач має виховувати у собі силу волі; знання іноземної мови є необхідним, але недостатнім для перекладацької діяльності; переклад є частиною, а не результатом процесу вивчення мови; кінцева мета студентів-перекладачів – досягти розуміння людьми їх перекладу; не всі практичні завдання є цікавими для студентів; усі запропоновані викладачем вправи мають відповідати поставленій ним меті; перекладацька майстерність вимагає більшого, ніж розуміння значення окремих слів; завершений переклад ніколи не буває завершеним остаточно; переклад, передусім, потребує дисципліни [3].

Підводячи підсумок необхідно зазначити, що професійні перекладачі мають бути добре обізнані зі структурою та стилістичними особливостями вихідної та цільової мов; важливим компонентом освітньо-професійної програми має стати дослідження літератури країни, мова якої вивчається. Так, наприклад, порівнюючи особливості перекладу художньої і технічної літератури, основне завдання перекладача художнього тексту – висвітлення літературних образів, тоді як технічний перекладач має передавати факти. Саме тому перекладач технічної літератури повинен знати предмет перекладу і володіти властивим цьому жанру стилем [1].

До спеціальної складової частини перекладацької компетенції можна додати знання предмета висловлювання та володіння термінологічними одиницями, які мають фахову спрямованість тексту. Перекладачеві доцільно знати термінологічні одиниці у двох мовних поняттях. Сучасний перекладач-спеціаліст повинен постійно вдосконалювати предметну галузь знань та водночас набувати практичних навичок з оволодіння двомовними термінологічними одиницями.

Отже, зміст курсу перекладу повинен бути направлений як на оволодіння необхідними професійними знаннями, так і на розвиток

перекладацьких умінь і навичок. При цьому вміння та навички перекладу і складають кінцеву мету курсу перекладу, тому що вони забезпечують практичну професійну діяльність перекладача. Уміння та навички перекладу створюються на основі використання спеціально підібраних навчальних матеріалів, до яких відносяться перекладацькі вправи і навчальні тексти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Мирам Г.Э. Профессия : переводчик / Г.Э. Мирам. – К. : Ника-Центр, 1999. – 144 с.
2. Gile D. Basic concepts and models for interpreter and translator training / D. Gile. – John Benjamins Publishing Company, 2009. – 283 p.
3. Rubrecht Brian G. Knowing Before Learning: Ten concepts students should understand prior to enrolling in a university translation or interpretation class [Електронний ресурс] / Brian G. Rubrecht // Translation Journal – 2005. – Vol. 9. – No.2. – Режим доступу : <http://translationjournal.net/journal//32edu.htm>.

В. В. Прокопенко
м. Житомир

ДИСКУРСОЦЕНТРИЗМ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ПІДХІДУ ДО АНАЛІЗУ ВВІЧЛИВОСТІ

Сучасні дослідження нормативних аспектів вербальної інтеракції розвиваються у загальному вигляді у двох напрямках: 1) "традиційному/позитивістському" в основі якого покладено Принцип Кооперації П. Грайса та загальні положення теорії мовленнєвих актів та 2) "дискурсивному/постмодерністському", представники якого намагаються запропонувати альтернативну класичній парадигмі дослідження ввічливості.

Американський логік П. Грайс одним із перших спробував сформулювати правила нормативного мовного спілкування висунувши ідею про те, що людське спілкування здійснюється на базі фундаментальних раціональних принципів регуляції міжособистісного спілкування, що забезпечують його успішність. Таким чином, ефективна нормативна комунікативна взаємодія, згідно П. Грайса, заснована на презумпції її учасників, що в процесі інтеракції всі співрозмовники дотримуються фундаментальних принципів регуляції міжособистісного спілкування, а їх комунікативний внесок на певному

етапі діалогу є таким, якого потребує спільно прийнята мета (спрямування) цього діалогу.

Узагальнивши методологічні засади існуючих позитивістських підходів до визначення комунікативної ввічливості, виявляється можливим виокремити чотири основні дослідницькі перспективи: 1) з позиції соціальної норми (Bousfield D., Geyer N., Locher M., Fraser B., Kasper G.); 2) з позиції максим спілкування (Grice H.P., Lakoff R., Leech G.); 3) з позицій комунікативного контракту (Fraser B., Nolen W.); 4) з позицій збереження "обличчя" (Goffman E., Brown P., Levinson S., Yule G.). Більшість представників згаданих теорій ввічливості тією чи іншою мірою критикують своїх опонентів, хоча зрозуміло, що характер такої критики не є взаємовиключаючим, а навпаки взаємодоповнюючим.

Представники дискурсивного (постмодерністського) напрямку аналізу нормативних аспектів вербальної інтеракції (Watts R., Ide S., Ehlich K., Mills S., Fukushima S., Holmes J., Terkourafi M., Spencer-Oatey H., Bousfield D. та ін.) сходяться на думці, що класична позитивістська парадигма дослідження ввічливості уже вичерпала себе і наразі необхідним є новий підхід, нове розуміння ввічливості, як результат поєднання елементів різних дослідницьких підходів та методологічних настанов. Еклектизм такого роду є науково обґрунтованим і ґносеологічно продуктивним саме для контекстуалізованого аналізу у межах дискурсивного-когнітивного дослідження.

Перш за усе постмодерністський підхід до аналізу ввічливості є дискурсоцентрованим, який, на відміну від попередніх досліджень, аналізує великі за обсягом автентичні фрагменти вербальної інтеракції, що дозволяє у повній мірі врахувати особливості дискурсотворення не тільки з позиції мовця, але також і з позиції слухача, особливо в аспекті контекстуально обумовленого варіювання оцінних інтерпретацій. Такий підхід що одержав назву "relational work" (діяльність зі створення й поліпшення взаємин між комунікантами) (Watts R. J., Ide S., Ehlich K.) або "rapport management" (управління процесом взаєморозуміння) (Spencer-Oatey H.).

Дискурсивність "постмодерністського" підходу проявляється, передусім, у тому, що ввічливість розглядається як відносно мала частина усього спектру міжособистісної діяльності комунікантів і аналізується тільки у взаємодії з іншими видами цієї діяльності.

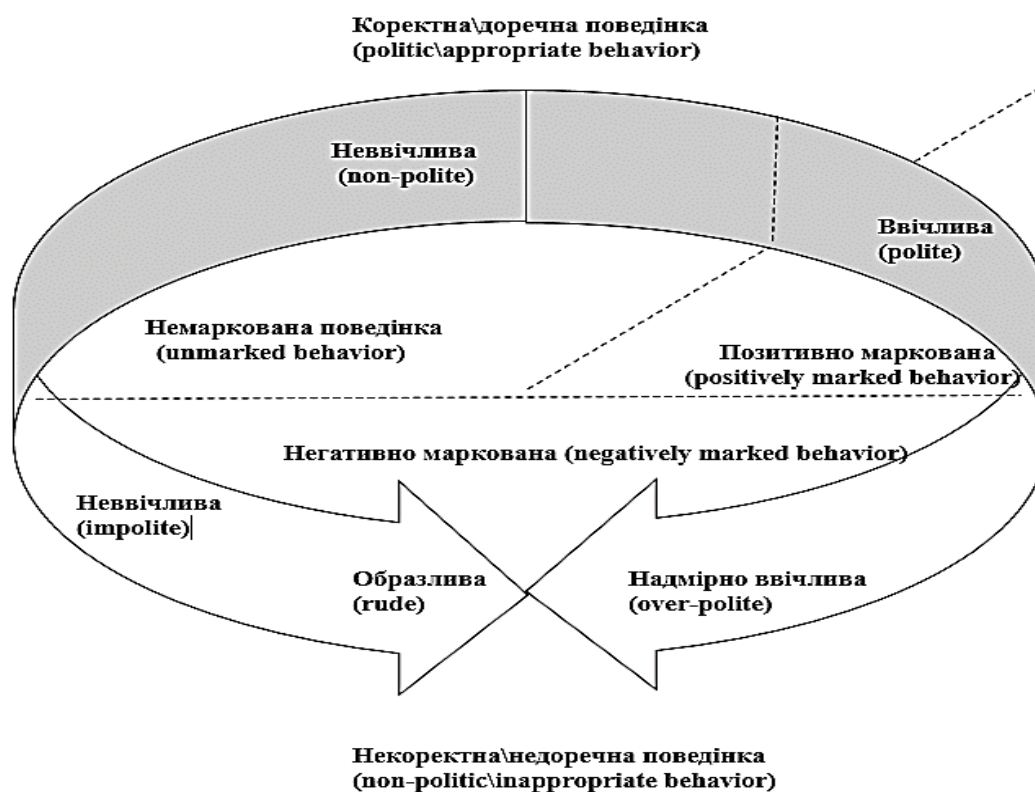

Рис.1 Модель спектру міжособистісної діяльності комунікантів

Ввівши у лінгвістичний обіг поняття коректної поведінки "politic behaviour", на позначення "соціокультурно детермінованої поведінки, вербальної і невербальної, спрямованої на встановлення та\або підтримку у стані рівноваги міжособистісних стосунків представників певної соціальної групи безпосередньо у процесі міжособистісної взаємодії" Р. Уаттс зауважує, що тільки поведінку, яку сприймають як таку, що перевершує очікування (у термінології автора "показну поведінку" salient behaviour) варто визначати як ввічливу чи неввічливу залежно від її спрямованості до позитивної чи негативної межі спектру ввічливості.

В теорії ввічливості Г. Спенсер-Оаті такий вид взаємодії комунікантів іменується близькоспорідненим терміном "управління процесом взаєморозуміння" (rapport management), який охоплює три головні взаємопов'язані складові: "обличчя" комунікативних партнерів, соціально-комунікативні права та обов'язки, мета комунікативної взаємодії (management of face, sociality rights and obligations, and interactional goals).

Дискурсивний характер поняття "relational work" проявляється також у тому, що всі форми мовної й немовної поведінки будь-якого комуніканта, що здійснюються у реальному часі, є відкритими для

інтерпретації іншими комунікантами. Разом з тим, це поняття є когнітивним по своїй суті, тому що позначувана їм діяльність здійснюється за допомогою безперервного створення мінливих, змішаних когнітивних просторів у свідомості двох або більше комунікантів.

До інших методологічних настанов дискурсивної теорії ввічливості вважаємо за доцільне віднести:

- Мультидисциплінарний підхід до аналізу ввічливості.
- Розрізнення ввічливості першого порядку, що є елементом повсякденної свідомості, частиною наївної картини світу певної соціокультурної спільноти, та ввічливості другого порядку, що є частиною наукової картини світу.
- Адресатоцентризм теорії ввічливості.
- Відмова від ідеї інгерентності ввічливості у мовному знаку.
- Дифузність та динамізм категорії ввічливості.
- Аксіологічна амбівалентність ввічливості.
- Когнітивізм теорії ввічливості.
- Функціональний дуалізм ввічливості.
- Національно-специфічний характер ввічливості.

Узагальнивши згадані вище методологічні настанови постмодерністської (дискурсивної) теорії ввічливості правомірно погодитись з М. Хогом відносно ідеї, що "постмодерністський підхід до аналізу ввічливості, особливо в його дискурсоцентричній реалізації запропонував один з перших послідовних викликів домінуванню позитивістської парадигми в дослідженнях соціально-комунікативної ввічливості". На нашу думку, характер такого виклику не є взаємовиключаючим, а навпаки взаємодоповнюючим, взаємозбагачуючим, що дозволить концептуалізувати описово вичерпну та кроскультурно дієву теорію ввічливості.

Г. В. Філатова
м. Ізмаїл

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУ «КОХАННЯ» В СУЧАСНІЙ АВТОРСЬКІЙ ПІСНІ

У сучасний період невід'ємною частиною життя суспільства є масова культура, яка проявляється в різних видах мистецтва: літературі, кінематографі, музичних творах. Одним із найбільш динамічних жанрів, який тонко реагує на будь-які соціокультурні зміни, є пісня. Також у пісні знаходять своє відображення значимі для певної лінгвокультурної спільноти культурні концепти – ядерні одиниці картини світу, які зберігаються в людській свідомості та

опредмечуються у мові. Ці концепти становлять значний інтерес для сучасних лінгвістичних досліджень межі ХХ – ХХІ ст. Однак, незважаючи на сказане, сучасний пісенний дискурс як матеріал для вивчення концептів ще недостатньо досліджений як у когнітивному, комунікативному, так і в лінгвокультурологічному аспектах. Тому актуальність нашого дослідження є очевидною.

В українській лінгвістиці досліджень творчості вітчизняних сучасних виконавців небагато. Серед них можна назвати розвідки О. Кирилюк [12], О. Ключової [13], В. Тормахової [14] та ін. Пісенна творчість Народного артиста України, відомого українського співака Іво Бобула об'єктом наукового розгляду не ставала.

Метою нашого дослідження є аналіз структурних особливостей концепту «кохання» в піснях, які входять до випущеного Іво Бобулом у 2006 році музичного альбому «Ты – мой сон».

Концепт «кохання» в піснях Іво Бобула як когнітивно-пропозиційна структура складається з суб'єкта – предиката – інструмента – об'єкта та образу кохання.

У позиціях суб'єкта та об'єкта кохання найчастіше виступають займенники *я* та *ти* відповідно, причому переважно вони використовуються поряд. Наприклад, текст пісні «Любов крізь літа» побудований на опозиції *я – ти*, *я – тебе*, *ти – в мені*: «*Ти* ніколи в *мені* не погаснеш, *Я* ніколи *тебе* не знайду. ... Жду *тебе* на усіх *я* дорогах...» [4]. Рідше у подібній ролі виступає займенник *ми*, який доповнює протиставлення *я-ти*: «Тепер з *тобою* разом знов *І* повинчала *нас* любов... Тепер навіки разом *ми*» [5]; «*І* тепер *ми* разом, *ти і я*» [11]; «Отражало небо только *нас* двоих...Только *ты* останешься в серце у *меня*, Значит ненапрасно *я* видумал *тебя*» [9]. Лише в пісні «Одинокая» поряд із займенником *ти* на позначення об'єкта кохання використовуються прикметники-означення: «Ты *святая*, ты *прекрасна*, *одинокая*» [6].

Предикат кохання реалізується за допомогою дієслів *кохатися*, *любити*, *запалити*, *згорати*, *выпить* тощо: «...и дай мне женщину такую, Чтобы *любил* ее, как Бог...» [8]; «Я *люблю*, я *люблю* тебе...» [4]; «Що поверне в ту мить, де *кохались*, *кохались* з тобою?» [2]; «*Запалив* я у серці вогонь, *Запалив* я багаття в душі» [1]; «Я *згораю*, як осінь в саду» [4]; «...любовь твою *выпил* я до дна» [9].

У позиції інструмента кохання використовуються слова, що вказують на дії, за допомогою яких суб'єкт може виразити свої почуття. У піснях Іво Бобула нами виявлено такі одиниці: а) на позначення обіймів: «Вийдеш з хати, її *приголуб*...» [1]; «Жду тебе на усіх *я* дорогах, *Обніму*, що було й не було» [4]; б) на позначення поцілунку: «Якщо *я*

ще хоч трошечки люб, *Поцілуй...*» [1]; «*Зацілую, як хвилі у морі, Я твої і уста, і чоло*» [4]; «*Целую я тебе в глаза...*» [8]; «*Губ твоих нетронутых дикий аромат*» [9]; «*Губ незацелованных шепот: «Не спеши!»*» [9]; в) на позначення дотиків: «*Запалив я багаття в душі Від тепла твоїх ніжних долонь*» [1]; «*Пальцев дрожь* неопытных как я был им рад» [9]; «*Под твоими ласками* голос мой затих» [9]; «*Ти крилом торкнулася щоки, І сплелися руки*» [11]; г) вербального вираження почуття: «*И снова слышу голос твой... И тает шёпот на губах*» [7]; «*Какое счастье, когда слова, как море нежности...*» [3]; «*Голос твій чую я крізь літа!*» [4]; г) на позначення погляду: «*Ця зустріч, немов сон, твоїх очей полон*» [10]; «*И нежность прячется в глазах*» [7].

Компонент образ кохання у піснях Іво Бобула найяскравіше представлений метафорами. Найбільш частотними є випадки метафоричної персоніфікації кохання та уподібнення кохання вогню. Наприклад: «*І повинчала нас любов, Що повернулася до нас*» [5]; «*І не дасть упасти, і не дасть пропасти* Нам кохання вічне, молоде. А любов над нами світлими зорями *Освітила* наші почуття» [11]; «*Запалив я у серці вогонь, Запалив я багаття в душі Від тепла твоїх ніжних долонь*» [1]; «*Я згораю, як осінь в саду*» [4]; «*...любовь ... как огонь и лед*» [6]. Рідше зустрічається уподібнення кохання вину або якомусь напою: «*Ти – моє найхмільніше вино!*» [4]; «*... ты была Мною залпом выпита до конца, до дна?*» [9].

Поодинокі випадки ілюструють уподібнення кохання весні («... не забувай Кохання нашого *весну!*» [5]); музиці («*У серці музика дзвенить*» [5]); сну, полону («*В ті хвилини весняні то найкращий мій сон, Що вертає мене у кохання полон*» [2]; прірві або раю («*Падаю я, падаю в бездну или в рай*» [9]); певній субстанції («*любовь, как мед, Как полынь в степях широких, как огонь и лед*» [6]); нитці між закоханими («*Між двох незрима нить На відстані сльози*» [10]).

Проаналізована когнітивно-пропозиційна структура представляє ядро концепту «кохання». До периферійної зони належать лексеми, які за своїм значенням пов'язані із ключовою лексемою. Як відомо, категоріальною рисою будь-якого концепту є його неізольованість, зв'язок з іншими концептами. Тому в текстах пісень Іво Бобула периферійна зона концепту «кохання» нерозривно пов'язана з концептами «розставання» («*Разлука длится столько дней*» [7]; «*Хоч печаль поміж нами давно*» [4]); «страждання» («*А душа страдает, що тебе немає*» [11]); «щастя» («*Щаслива мить з небес, Тобою я воскрес*» [10]; «*Зупинись, щастя мить, ми з тобою раділи, як діти*» [2]); «прощення» («*Меня уже простила ты, я не могу простить себя*» [8]); «болю» («*А сердце так болит*» [5]); «долі» («*Просил судьбу: «... дай мне*

женщину такую, Чтобы любил ее, как Бог» [3]; «В нім палає мое Подароване долею щастя» [1]) тощо.

Таким чином, концепт «кохання» у піснях Іво Бобула представляє собою чітке та логічне утворення. Воно характеризується складною когнітивно-пропозиційною структурою та нерозривним зв'язком з іншими концептами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бобул І. Запалив я у серці вогонь. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://musicov.net/?song=%B3%E2%EE+%E1%EE%E1%F3%EB+%E2%EE%E3%EE%ED%FC+%EC%EE%E3%EE+%EA%EE%F5%E0%ED%ED%FF>
2. Бобул І. Зупинись, щастя мить. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://musicov.net/?song=%E7%F3%EF%E8%ED%E8%F1%FC,+%F9%E0%F1%F2%FF+%EC%E8%F2%FC>
3. Бобул І. Какое счастье. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ololo.fm/search/%D0%98%D0%B2%D0%BE+%D0%91%D0%BE%D0%B1%D1%83%D0%BB/%D0%9A%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B5+%D0%A1%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C%D0%B5>
4. Бобул І. Любов крізь літа. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://musicov.net/?song=%EB%FE%E1%EE%E2+%EA%F0%B3%E7%FC+%EB%B3%F2%E0>
5. Бобул І. Не забывай. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://musicov.net/?song=%B3%E2%EE+%E1%EE%E1%F3%EB+%ED%E5+%E7%E0%E1%F3%E2%E0%E9>
6. Бобул І. Одинокая. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://musicov.net/?song=%E1%EE%E1%F3%EB+%EE%E4%E8%ED%EE%EA%E0%FF+>
7. Бобул І. Ты – мой сон. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://musicov.net/?song=%B3%E2%EE+%E1%EE%E1%F3%EB+%F2%FB+%EC%EE%E9+%F1%EE%ED>
8. Бобул І. Чужая женщина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://musicov.net/?song=%B3%E2%EE+%E1%EE%E1%F3%EB+%F7%F3%E6%E0%FF+%E6%E5%ED%F9%E8%ED%E0>
9. Бобул І. Шелковые травы. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://musicov.net/?song=%B3%E2%EE+%E1%EE%E1%F3%EB+%F8%E5%EB%EA%EE%E2%FB%E5+%F2%F0%E0%E2%FB>
10. Бобул І. Я так люблю тебе. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ololo.fm/search/I%D0%B2%D0%BE+%D0%91%D0%BE%D0%B1%D1%83%D0%BB/%D0%AF+%D0%A2%D0%B0%D0%BA+%D0>

%9B%D1%8E%D0%B1%D0%BB%D1%8E+%D0%A2%D0%B5%D0%B1%D0%B5

11. Бобул І. Я чекав тебе. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://musicov.net/?song=%B3%E2%EE+%E1%EE%E1%F3%EB+%FF+%F7%E5%EA%E0%E2+%F2%E5%E1%E5>
12. Кирилюк О. Зоосемізми у сучасній авторській пісні // Література. Фольклор. Проблеми поетики. – К., 2012. – Вип. 37, ч. 1. – С. 136-142.
13. Клещова О. Мовностилістичні особливості пісень українського гурту «Океан Ельзи» / О. Є. Клещова // Лінгвістика. – 2013. – № 3. – С. 122-129.
14. Тормахова В. Українська естрадна музика і фольклор: взаємопроникнення і синтез : Автореф. дис... канд. мистецтвознав.: 17.00.03 / В.М. Тормахова. – К., 2007. – 17 с.

Д. Ю. Білінський
Житомир

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПАСИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ В РАННЬОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Категорія стану визначається як граматична категорія, що розглядає дію з двох позицій, зберігаючи значення дієслова. Форма пасивного стану в сучасній англійській мові утворюється за допомогою допоміжного дієслова *be* та *Participle II*. Пасивні конструкції в сучасній англійській мові досліджують з точки зору семантики. З цієї позиції дослідники вивчають наявність або відсутність агенса. У більшості англійських речень із пасивними конструкціями виконавець дії не виражений, оскільки він є невідомим або зайвим [1: 356]. Форму пасивного стану утворюють переважно перехідні дієслова, проте в сучасній англійській мові знаходимо приклади вживання в пасивних конструкціях дієслів на кшталт *to have*, *to lack*, *to hold*, *to become*, *to fit*, *to suit*, *to resemble*.

Досліджуючи категорію стану в діяхронії, слід зазначити, що в давньоанглійській мові пасивне значення виражається за допомогою синтаксичних конструкцій *beon\weorpan* + *Participle II*, напр.:

(1) "*werod wæs gefysed...*"

"... and host was stirred..." (*Exodus*)[2]

Допоміжне дієслово *weorpan* вживається із дієсловами на позначення зміни стану [3: 106]. Поряд з зазначеними синтаксичними структурами пасивне значення в давньоанглійській мові передається квазібездособовими реченнями із займенником *þan*, оскільки цей займенник не вказує на конкретного виконавця дії, наприклад:

(2) "*mon mæg gīet gesion hiora swæð*"

"one could still see their track." (*King Alfred's Preface to His Translation of Gregory the Great's Pastoral Care*)[4]

У середньоанглійській мові спостерігаються випадки вживання пасивних конструкцій із підметом, який знаходиться у давальному відмінку в активній конструкції. Наприклад:

"...*ure loved beo idonked*..."

"...*thanks be to God*..." (*Ancrene Wisse*)[5]

Цей тип конструкцій є широко вживаним у середньоанглійській та ранньонорманній мові, проте зникає у новоанглійській мові [6:88]

У ранньонорманній мові для вираження пасивного стану фіксується конструкція *be* + *Participle II*, а з семантичної точки зору виконавець дії вводиться у речення експліцитно, із прийменниковою фразою з *by* чи *of*. Остання фраза найчастіше вживається із дієсловами на позначення розумової діяльності, напр.:

(3) «...*wher thei were received of al the nobles, and so brought to thear loginges*...» (*The Diary of Edward VI*)[7]

У ранньонорманній мові з'являються окремі випадки вживання дієслова *get* у пасивних конструкціях (*was seizd & carry'd*), які слід розрізняти із псевдопасивними конструкціями (*having got fudled, "intoxicated"*)[9: 111]. Псевдо-пасивні конструкції не містили експліцитного агенса, як у прикладі:

(4) *Mr of ye Company having got fudled affronted ye Dr... calling him Rogue sevl times upon web he was seizd & carry'd before ye Ld Mayre who bd him over to ye sessions. (The Newdigate Newsletters)*[8]

Отже, форма пасивного стану у сучасній англійській мові утворюється за допомогою допоміжного дієслова *be* та *Participle II* головного дієслова. Категорія стану дієслова в давньоанглійській мові виражалася за допомогою конструкції *beon\weorpan* + *Participle II*. Займенник *man* надає реченню пасивного значення, оскільки цей займенник не вказує на конкретного виконавця дії. У середньоанглійській мові є випадки вживання пасивних конструкцій із підметом, який знаходиться у давальному відмінку в активній конструкції. У ранньонорманній мові для експліцитного вираження агенса дії вживають прийменникові фрази з прийменником *by* та *of*. Остання найчастіше вживається із дієсловами, які позначали розумову діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Quirk R. A Grammar Of Contemporary English / R. Quirk. – Longman, 1980. – 1120 p.
2. Exodus: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www8.georgetown.edu/departments/medieval/labyrinth/library/oe/texts/a1.2.html>
3. Van Gelderen E. A History of the English Language / E. Van Gelderen. - John Benjamins Publishing Company, 2006 – p. 334
4. King Alfred's Preface to His Translation of Gregory the Great's Pastoral Care: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oereader.ca/AlfredPrefacefram.html>
5. Ancrone Wisse: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://tei.oucs.ox.ac.uk/Projects/EETS/soton/texttran.htm>.
6. Brunner K. An Outline Of Middle English Grammar / K. Brunner. – Oxford, Basil Blackwell, 1970 - p. 111
7. The Diary of Edward VI: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thetudorswiki.com/page/Edward+VI+in+his+own+words>
8. The Newdigate Newsletters: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08957690309598476?journalCode=vanq20>
9. Nevalainen T. An Introduction to Early Modern English / T. Nevalainen. – Edinburgh Textbooks on the English Language, 2006. – p. 192

Д. О. Вотінова
м. Житомир

ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ДЛЯ ПЕРЕДАЧІ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ СТИЛІ

Інтертекстуальність (фр. *intertextualite* – міжтекстовість) – явище звичне для художньої літератури та теорії літератури, однак у теорії публіцистики та аналізі медіа-тексту воно досі не отримало належної уваги, хоч саме для сучасних засобів масової комунікації інтертекстуальність є чи не найголовнішою ознакою.

Інтертекстуальність – властивість, характерна для всіх видів мистецтва і є основою всього літературного процесу. Вся складність процесу перекладу інтертекстуальних одиниць пов'язана, насамперед, з труднощами перекладу певних явищ, які відсутні у мові реципієнта перекладу, що зумовлюється несхожістю фонових знань двох культур або, навіть, різних груп у межах однієї культури. Порівняй, наприклад, український варіант статті двомовного онлайн-

журналу «Panorama In-flight Magazine», офіційного видання компанії «Українські міжнародні авіалінії», з його перекладом англійською мовою:

«У виставі вражає чесність і повна відмова від «гламуру»: замість романтичного героя-зłodія у постановці виступає «герой нашого часу», з усіма його злетами і падіннями.»

“The performance is glamour-free: instead of romantically idealized thief, this hero of our times comes with all his ups and downs.” [1]

Даний приклад ілюструє пряме інтертекстуальне посилання на твір Михайла Юрійовича Лермонтова і його переклад англійською мовою, який не є завуальованим, не змушує читача долучатися до пошуків міжтекстових зв'язків, а безперешкодно асоціюється із твором та перегукується із заголовком.

Сучасна перекладознавча наука постійно розвивається, розробляються нові методики й прийоми «передачі непередаваного» (див. роботи П. Торопа, Г. Денисової, А. Гудманяна, І. Ключанова, М. Гаспарова, У. Еко, Л. Венуті, С. Холтуїса, С. Басснетта, Е. Паунда, А. Поповича та ін.) [3] Для здійснення якісного перекладу інтертекстуальних посилань з однієї мови іншою виділяють низку перекладацьких прийомів, як от: заміна вислову у мові оригіналу висловом цільової мови (найдієвіший, проте найскладніший засіб перекладу інтертекстуальної одиниці); заміна алюзії – одного із проявів інтертекстуальності – фразеологічною одиницею; зовнішнє маркування, методом якого є натяк на той факт, що одиниця є запозиченою; внутрішнє маркування, метою якого є показати стилістичну відмінність застосованої одиниці від цілісності тексту; компенсація; стандартний переклад (найпримітивніший та найменш досконалий спосіб перекладу, який полягає у простому цитуванні тексту мови-джерела цільовою мовою і свідчить про низький професійний рівень науковця) тощо. [4]

Так, наприклад, при перекладі з англійської мови на українську уривку зі статті “*To the moon and back*”, де йдеться про висадку на місяць американського космонавта База Олдріна та його команди: “*Of the billions of people living on the Earth, only twelve have stepped on the barren surface of the moon. The first man to take that “giant leap for mankind” on 21 July 1969, was Neil Armstrong...*”, де вживається відомий фрагмент вислову Ніла Армстронга “*A small step for a man, a giant leap for mankind*”, який став своєрідним гаслом першовідкривачів космосу, автор застосовує елемент стандартного перекладу, намагаючись найбільш адекватно передати зміст мови оригіналу: *«Серед мільярдів жителів планети лише дванадцятьом*

пощастило ступити на поверхню загадкового Місяця. Першим цей «гігантський стрибок для усього людства» 21 липня 1969 року здійснив Ніл Армстронг...» [7]

Інтертекстуальність є притаманною усім жанрам й існує не лише у вербальних текстах, але й може вибудовуватися засобами інших знакових систем. Інтертекстуальні зв'язки встановлюються між творами зображувального мистецтва, архітектури, музики, театру, кінематографу. У публіцистичних текстах використовуються фрагменти кінофільмів, мультиплікаційних фільмів, поезії, художніх творів, народних приказок, пісень тощо, посилення на історичні події минулого та сьогодення, факти політичного та суспільного життя тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Дяченко Л. Швейцарська ідилія / Л. Дяченко. – Режим доступу: http://data.axmag.com/data/201111/U33938_F63424/index.html
2. Гарусова Е.В. Интерпретативные позиции переводчика как причина вариативности перевода. Автореферат. дис. канд. филол. наук. – Тверь, 2007. – 20 с.
3. Дронова Е.М. Интертекстуальность и аллюзия: проблема соотношения [Електронний ресурс]: Язык, коммуникация и социальная среда. Выпуск 3. Воронеж: ВГУ, 2004. – Режим доступу: http://lse2010.narod.ru/yazik_kommunikatsiya_i_sotsialnaya_sreda_vipusk_3_2004/emdronova_intertekstualnost_i_allyuziya/
4. Кураш С.Б., Гришкова О.Н. Об интертекстуальности взаимоотношений оригинального и переводного текстов. // Русский язык: система и функционирование: Матер. Междунар. науч. конф. В 2 ч. Минск: БГУ, 2002. – Ч.2. – С. 110-113.
5. Майборода Н. Львівські канікули / Н. Майборода. – Режим доступу: http://data.axmag.com/data/201111/U33938_F63420/index.html
6. Росовецький С. Інтертекстуальність у літературі (методологічні нотатки) // Рукопис. [17] Росовецький С. Український фольклор у теоретичному висвітленні: Посібник для університетів. – К: Фітосоціоцентр, 2005. – Частина 1: Теорія фольклору. – 232 с.
7. Христенко И.С. К истории термина «аллюзия» // Вестник Моск. ун-та. – Серия 9. – Филология. – 1992. – Вып. 6

С. С. Давидович
м. Житомир

СЕМАНТИКО-ТЕМАТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ АЛЮЗІЙ У ТВОРАХ С. АГЕРН

Слово «алюзія» з'являється у багатьох європейських мовах уже в XVI столітті, але, незважаючи на давню традицію використання терміну «алюзія» в зарубіжному мовознавстві і літературознавстві, саме явище, що їм позначається, починає активно вивчатися лише наприкінці XX століття. Наявні на сьогоднішній день спроби побудови теорії алюзії виявляють складність і багатогранність досліджуваного поняття, вказують на важливе місце проблематики, пов'язаної з розробкою даного питання, в таких лінгвістичних дисциплінах, як стилістика, поетика, риторика, лінгвокраїнознавство, перекладознавство та ін. [2: 83].

Алюзія (від лат. *alludo* – натякати, жартуючи) – вияв текстової категорії інтертекстуальності, прийом художньої виразності, що змістовно збагачує текстову інформацію, створюючи численні асоціації за рахунок натяку на події, факти, персонажів інших текстів; є виявом безперервної діалогічності текстопородження, зокрема, художньої творчості [3: 24].

У ході дослідження було встановлено, що існуючі наразі семантико-тематичні класифікації алюзій виявилися недостатніми для аналізу обраних текстів. Тому було розроблено власну семантико-тематичну класифікацію алюзій, що нараховує 9 класів: 1) літературно-художні; 2) фольклорні; 3) кінематографічні; 4) пісенні; 5) біблійні; 6) газетно-публіцистичні; 7) культурологічні; 8) географічні; 9) історичні.

Найбільш уживаними виявилися літературно-художні алюзії (25%), особливо у тексті роману “A Place Called Here”; кінематографічні алюзії у тексті роману “The Book of Tomorrow” виявилися найчисленнішими (29%), що пояснюється змістовними особливостями аналізованих творів.

Найменшою частотністю стосовно текстів обох романів відзначено культурологічні алюзії (3%).

Звернемося до визначення функцій алюзивних засобів. О. О. Васил'єва розрізняє два види функцій: 1) текстоутворюючі і 2) жанроутворюючі.

Текстоутворюючі – це функції, що сприяють цілісності тексту. Жанроутворюючі – це функції, що відповідають за приналежність тексту до заявленого жанру. До текстоутворюючих відносяться такі функції: структурна, внесення нового сенсу, введення рекурентної теми, і, з деякими обмеженнями, створення характеристики персонажа,

а також деякі інші. Структурна функція забезпечує цілісність побудови твору або співвіднесення структури алюзивного тексту зі структурою прецедентного тексту. Функція внесення нового сенсу забезпечує внесення додаткового сенсу в твір за рахунок текстового включення. Це текстове включення здійснюється шляхом неодноразової актуалізації в тексті певних концептів, які можуть бути текстотвірними концептами твору. Наприклад: концепт СМЕРТЬ, концепт КОХАННЯ, концепт ЗРАДА та ін.

Жанроутворюючі функції включають створення комічного ефекту, забезпечення «прозорості» твору з позицій інтертекстуальності, а також певною мірою створення характеристики персонажа. Створення характеристики персонажа може бути названо подвійною функцією, тому що дана функція може діяти на рівні тексту і мати відношення до текстоутворюючих функцій, а може створювати комічний ефект і, отже, бути жанроутворюючою [1: 17].

Текстовий потенціал алюзій, а також їх здатність підключати до передачі смислу інші семіотичні системи (музику, живопис, історію, архітектурні ансамблі, кіно тощо) зумовлюють розгляд алюзивних утворень в термінах концептуального підходу. Застосування когнітивної парадигми при дослідженні алюзій показало, що алюзивні утворення апелюють (безпосередньо або опосередковано) до базових концептів аналізованих текстів, якими виявилися концепти ПОШУК + ШЛЯХ (“A Place Called Here”) і ШЛЯХ + ПОШУК (“The Book of Tomorrow”). Може спостерігатися апеляція до одного або двох базових концептів одночасно.

Проаналізовані алюзії можуть реалізуватися як концепти двох типів: концепти-сценарії (12%) та концепти-поняття (88%). Така концептуальна природа алюзій забезпечує їх значний текстовий потенціал.

Вивчення текстових та текстотвірних властивостей алюзій показало значну багатофункціональність алюзивних утворень. Вони можуть виконувати наступні функції: 1) структурну (11%); 2) описової або прихованої характеристики персонажів, а саме зовнішності, характеру, рис поведінки (37%); 3) створення деяких відтінків психологічної атмосфери (52%).

Таким чином, характерною рисою функціонування алюзивних утворень у досліджуваних текстах є створення комічного ефекту, який накладається та супроводжує актуалізацію зазначених вище функцій. Дана риса може розглядатися як стильова стосовно творчості С. Агерн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Васильева Е. А. Функциональная специфика аллюзивных текстов (на материале пьес Т. Стоппарда "Розенкранц и Гильденстерн мертвы" и "Травести") Автореф. дис. на соиск. уч. ст. кандидата фил. наук: 10.02.04 / Е. А. Васильева. – СПб., 2011. – 21 с.
2. Дронова Е. М. Проблемы перевода стилистического приема аллюзии в англо-ирландской литературе первой половины XX века). – [Електронний ресурс] / Е. М. Дронова. – Режим доступу: http://www.ebiblioteka.lt/resursai/Uzsienio%20leidiniai/Voronezh/lin/2004-01/lin0401_15.pdf
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – 716 с.

І. Б. Кондратюк
м. Житомир

РІВНІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕМФАТИЧНО-МАРКОВАНИХ ОДИНИЦЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Англійська мова характеризується наявністю спеціальних одиниць, які надають повідомленню емоційно-експресивного забарвлення. Такі одиниці виконують функцію підсилення висловлення, тобто емфази. Емфаза – закономірне явище емоційно-забарвленого мовлення, що полягає у виділенні певного елемента висловлення засобами інтенсифікації, валоративності та експресивності [2: 75]. Емфаза експлікує певну шкалу цінностей, в межах якої зазначений елемент висловлення набуває нової інтерпретації і може бути визначений як комунікативна емфатично-маркована структурна одиниця мови.

Емфатичні компоненти реалізують свій прагматичний потенціал в контексті та поза ним на усіх рівнях мови.

Рівні мовної структури – складові автономні частини мовної системи, які кваліфікують як підсистеми, що становлять систему мови. Кожен рівень має свій тип одиниць, свою сферу мовного простору і своє функціональне навантаження. Найчастіше виокремлюють чотири основних рівні мовної структури: фонологічний (одиниця – фонема), морфологічний (одиниця – морфема), лексичний (одиниця – лексема) та синтаксичний (одиниця – речення) [1: 110].

На фонологічному рівні реалізацію емфази розглядають як опозицію нейтрального та емфатично маркованого значення звуку. Мовний звук набуває емфатичності завдяки інтонації та екстралінгвістичному оточенню в усному мовленні та спеціальним графічним засобам на письмі. На фонологічному рівні яскравим

прикладом реалізації емпізи є звуконаслідування, а також звук, виділений за допомогою наголосу. Наприклад: *Boom! Bang! Wow! O!* Очевидно, що застосування емпізи навіть на фонетичному рівні має на меті створення певного перлокутивного ефекту для нав'язування своєї ідеї, формування адресантом імпліцитної аргументації шляхом використання спеціальних емотивно та експресивно маркованих фонетичних елементів.

На морфологічному рівні відтворення емпізи представлено опозицією нейтральних та емпітично маркованих (тобто емоційно та експресивно підсиленних) морфем – мінімальних матеріальних частин слова, наділених певним значенням: корінь та афікс[1: 112]. В англійській мові на цьому рівні емпіза представлена морфемами, які початково наділені певним значенням. Наприклад такі префікси як *un-*, *in-*, *dis-* мають негативну конотацію: *unfair*, *intolerable*, *disgusting*. Проте існують і такі афікси, які *a priori* наділені емотивністю, інтенсивністю та валоративністю. В англійській мові класичним прикладом емпітично-маркованих одиниць морфологічного рівня є продуктивні афікси: *-ette*, *-ling*, *-y*, *-ie*. Наприклад: *duckling*, *darling*, *doggy*, *kitchenette*. Очевидно, що мета вживання таких морфем – передача адресантом адресату свого ставлення до предмету мовлення ще на стадії локутивного акту мовлення з точки зору регулятивної функції мови.

Одиницею лексичного рівня є лексема – слово як абстрактна структурна складова природної мови [1: 115]. На лексичному рівні також спостерігається опозиція нейтральних та емпітично маркованих одиниць. Наприклад, слово *blue* має звичайне значення «блакитний», але у певному лінгвістичному оточенні це слово отримує значення «непристойний»: *blue film/story/joke/gag* або «важкий»: *blue Monday*. Яскравим прикладом лексем, які початково мають емпітичне значення є наступні слова: *bags!* *great!* *nuts!* *daft!* *nonsense!* *ridiculous!* [2: 83] Отже, значення лексеми змінюється залежно від лінгвістичного оточення і намірів мовця.

На синтаксичному рівні емпіза проявляється в емпітичних конструкціях, які розглядають як опозицію нейтральних конструкцій і природну варіативність мови, а не як відрив від загальноприйнятої мовної норми, тобто емпітичні конструкції – це синтаксичні конструкції, за допомогою яких виділяють певну інформацію засобами інтенсивності та експресивності.

Яскравими прикладами реалізації емпізи на синтаксичному рівні в англійській мові є інверсія, конденсовані відносні емпітичні конструкції з використання сполучника *what* (*Condensed Relative*),

рамкова конструкція з *it* на початку речення та конструкція з підсилювальним *do*.

Інверсія – це прийом, що полягає в навмисній зміні звичайного порядку слів з метою емоційного, смислового виділення певної частини висловлення. Логічна послідовність розгортання думки регулює, зокрема, порядок головних членів речення, які складають свого роду синтаксичний кістяк висловлюваної думки. Наприклад: *Here come two lowers* (W. Shakespeare «*A Midsummer Night's Dream*»)[5].

Серед способів вираження емпізи в англійській мові особливе місце займають конденсовані відносні емпітичні конструкції з використанням сполучника *what*, що розташовується на початку речення. Конденсовану рамкову конструкцію визначають як тематичну структуру, в якій елементи підрядного речення експліцитно об'єднані і утворюють єдиний компонент тематичної структури, що може функціонувати як тема, або рема. Наприклад: *What the Duke gave to my aunt* (тема), *was a teapot* (рема). Конденсовані відносні конструкції з використанням сполучника *what* можуть зазнати парцеляції: смислотворчі компоненти одного висловлення знаходяться у різних реченнях. Наприклад: *What I did wasn't stealing, Felicity. Borrowing* [4: 54]. Слід зазначити, що рамкові конструкції різних типів здатні поєднуватися в одному реченні з метою повнішого розкриття імплікатури ще на стадії іллокуції мовленнєвого акту: *What you did was very wrong and it is small wonder that everybody is shocked and disappointed* [4: 54].

Рамкова конструкція з *it* на початку речення використовується для виділення одного із членів речення шляхом його розміщення між двома частинами конструкції, яка за своєю формою нагадує складнопідрядне речення: *it is ... that*. Прагматичний потенціал вказаної конструкції та її емпітично маркований характер також розкривається в контексті: *It was much due to Maud as to her late husband that they were so comfortably off. Edward Morrison has been a skilled electrician but with no head for business. An easygoing man, he was a soft touch for a sob story and Maud could see all that they had worked for being lost. Before that could happen she stepped in and made the books and the running of the business her responsibly* [4: 98]. Саме контекст розкриває імпліцитне значення емпітичної контрукції: причинно-наслідковий зв'язок між реальним (забезпечена старість) і минулим станом речей (здатність дружини керувати сімейним бізнесом).

У закордонній лінгвістиці широко відома концепція Т. Неваляйнен і М. Ріссанен [3] (так звані *NICE properties of periphrastic "do"*), згідно якої перифрастичному "*do*" приписуються чотири основні функції: *N* –

negative, I – interrogative, C – code (функціонування в якості дієслова-замінника), *E – emphatic*. Використання емфатичного “do” націлене на виділення певної частини висловлення, що забезпечує експресивність мовлення та посилює вплив адресанта на цільову аудиторію. Наприклад: *It did upset her but not as much as it would have done had she been her old self* [4: 76].

Отже, усе вище сказане вказує на особливий характер реалізації англійських емфатично-маркованих елементів на усіх мовних рівнях. Подальша перспектива дослідження полягає у більш глибокому вивченні онтологічних характеристик емфатичних одиниць на синтаксичному рівні та розробці детальної класифікації емфатичних конструкцій як синтаксичних єдностей на основі їх категорійних ознак.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык: учебник для вузов. / И. В. Арнольд. – 6-е издание. – М. : Наука, 2004. – 383 с.
2. Мосейчук О. М. Системні та функціональні особливості англійських однослівних ідіом (на матеріалі сучасного публіцистичного дискурсу) : дис. канд. філол. наук: спец. 10.02.04 “Германські мови” / О. М. Мосейчук. – Харків, 2009. – 219 с.
3. Jukka Tyrkkö, Terttu Nevalainen, Matti Rissanen, Matti Kilpiö. Outposts of Historical Corpus Linguistics : From the Helsinki Corpus to a Proliferation of Resources [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://tuhat.helsinki.fi/portal/en/publications/general/introduction\(7f1e3f7c-5b7d-4496-bc8b-b2781f19ba5b\).html](https://tuhat.helsinki.fi/portal/en/publications/general/introduction(7f1e3f7c-5b7d-4496-bc8b-b2781f19ba5b).html)
4. Nora Kay. Fall From Grace. – Hodder&Stoughton, 2002. – 372 p.
5. W. Shakespeare. A Midsummer Night's Dream [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://shakespeare.mit.edu/midsummer/full.html>

Ю. В. Лисецька
м. Житомир

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПИТАЛЬНИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ XVII-XX СТ.

За існуючими у традиційній лінгвістиці джерелами, питальні речення англійської мови поділяють на загальні, альтернативні, розділові та спеціальні. Окремо розрізняють запитання до підмета або групи підмета. Метою загальних запитань є підтвердження або заперечення співрозмовником думки, висловленої у запитанні. Альтернативні запитання, що складаються із загального запитання та альтернативи надають право вибору між двома якістьми.

Функціонування розділових запитань в англійській мові для вираження сумніву, згоди чи незгоди має свою перевагу – прямий порядок слів у реченні. Спеціальні запитання не тільки вимагають підтвердження чи заперечення думки з боку комуніканта, а й отримання додаткової інформації [3: 78].

Питальні речення різноманітні за своєю граматичною формою та змістом і мають свої певні ознаки:

- 1) специфічна питальна інтонація;
- 2) інверсійний порядок;
- 3) наявність питальних займенників та обставинних фраз;
- 4) позначення на письмі спеціальним пунктуаційним знаком – знаком питання.

Інтерогативні висловлення розглядаються в комунікативному аспекті як інтенційний засіб спілкування, що використовується мовцем з метою здійснення своїх комунікативних намірів. Різноманіття намірів настільки велике, що окрім первинної функції запиту необхідної інформації питальне речення може виконувати в мові ряд інших функцій: вираження згоди чи незгоди, бажання, здивування та ряд інших почуттів.

В науково-лінгвістичних працях Г. Суїта, О. Єсперсена, Є. Крейзінгі, Дж. Керма, Г. Фаулера та інших йдеться про порядок слів як про самостійний і універсальний засіб вираження найбільш важливого (вагомого або значимого) слова. Звернувшись до історичних витоків цього явища було досліджено структурну організацію питального речення у давньоанглійській, середньоанглійській і ранньонорманнотської мові [4: 254]. Поява і розвиток інтерогативів припадає на давньоанглійський період, який характеризується появою загальних та спеціальних типів запитань, що утворювалися шляхом інверсії. В середньоанглійській мові у побудові питання суттєвих змін не спостерігається, проте помітно зростає кількість випадків часткової інверсії підмета і присудка у всіх типах питань.

Особливістю ранньонорманнотської мови є фіксація основних структурних моделей питального речення, а також остаточне формування сталого порядку слів у всіх комунікативних типах двоскладного речення в результаті ослаблення та зникнення флексій. Характерною рисою цього періоду є становлення дієслова – маркера *do* як допоміжного не тільки в інтерогативах, а й запереченнях [1: 167].

Теорія мовленнєвих актів увійшла в коло актуальних проблем сучасної теорії комунікації. З'явилися лінгвістичні роботи присвячені вивченню певних мовленнєвих актів. В сучасних дослідженнях підкреслюється, що при аналізі мовленнєвого акту потрібно

враховувати характерологічні особливості партнерів по комунікації, саму ситуацію спілкування, а також той факт, що мета комунікації міститься не тільки в тому, щоб адресат зрозумів адресанта, але й у тому, щоб викликати в останнього певну реакцію на почуте, а також вплинути на нього.

В цілому в XVII-XX ст. спостерігається еволюція засобів реалізації мовленнєвих актів питальними реченнями. Відбувається якісне і кількісне зростання сфери непрямих мовленнєвих актів, що експлікуються інтерогативами (експресиви, директиви, комісиви, констативи) за рахунок зменшення кількості прямих МА – квеситивів. Розділові запитання, як новий тип інтерогативів найбільше реалізує метакомунікативний МА.

МА XVII-XX ст. характеризується надмірністю вираження іллокутивної сили, в яких присутні також перформативні дієслова. В **квеситивах** домінує іллокуція запиту, в **експресивах** – іллокуція вираження емоцій і оцінок, **директиви** в одному випадку можуть реалізувати іллокутивний акт запиту, а в другому – спонукання. **Метакомунікативи** близькі за частотою до **директивів**, що характеризується локутивною силою. **Констативи** доречні для вираження суб'єктивної думки адресанта. Як правило, непрямі **констативи** представлені розділовими запитаннями. Також функціонують так звані гібридні МА спонукання – **реквистиви** з лексико-синтаксичною структурою типу *will you...?*, яка служить маркером спонукання і одночасно ввічливості [2: 132].

Таким чином, використання питальних конструкцій у формі основних типів запитань для вираження непрямих МА є відомим лінгвістичним феноменом, тому крім традиційної інтерогативної функції стає доцільним виділити такі функції функції питальних речень: директивну, асертивну, фактичну (чи регулятивну) і експресивну (чи афективну). Аналіз структурних та функціональних особливостей питального речення в діяхронічному аспекті є важливим етапом у вивченні інтерогативів в синхронії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Иванова И. П. История английского языка: Учебник. Хрестоматия. Словарь / И. Иванова, Л. Чахоян, Т. Беляева. – СПб.: Лань, 2001. – 510 с.
2. Шевченко И. С. Историческая динамика прагматики предложения: английское вопросительное предложение 16-20 вв.: монография / И. С. Шевченко. – Харьков, 1998. – 168 с.

3. Bloch M. Y. A Course in Theoretical English Grammar / M. Y. Bloch. – M.: Vysshaya Shkola, 2000. – 178 p.
4. Radford A. An Introduction to English Sentence Structure / Andrew Radford. – New York: Cambridge University Press, 2009. – 445 p.

Е. Ю. Марченко
г. Житомир

ОСОБЕННОСТИ ЛОКАЛИЗАЦИИ АНТРОПОНИМОВ

Локализации, которую рассматривают как особенный вид перевода, объединяющий перевод и культурную адаптацию [1: 6], развлекательного программного обеспечения, а именно компьютерных и видео- игр, уделяют намного меньше внимания, чем, к примеру, адаптации книг, фильмов и телевизионных программ [2]. Это, главным образом, вызвано сравнительно небольшим количеством потребителей, т.е. игроков, и, соответственно, финансовой стороной такого бизнеса – окупаемостью локализаций для издателей. В результате качество локализаций, увы, в большинстве случаев оставляет желать лучшего.

Тем не менее, с лингвистической точки зрения локализация игр объединяет в себе целый ряд интересных переводческих задач и нюансов, а малоизученные или вовсе нерассмотренные языковые моменты (а главное – их передача средствами целевого языка) предопределяют актуальность исследований. Так, научные изыскания в этой области имеют большой потенциал в контексте переводоведения, лингвострановедения, социолингвистики, прагматики и других дисциплин, поскольку проблемы локализаций и пути их решения очень многообразны.

К примеру, одной из переводческих задач может выступать сохранение стилистики текста с учетом жанровых, возрастных и других особенностей игры, внутриигрового окружения (как языкового, так и экстралингвистического), участников коммуникации и т.д.

Т.е., фразу “Get out of here!”, в зависимости от указанных выше факторов, можно передать несколькими путями: уставший стражник в деревне мог бы сказать “Убирайтесь!” или “Убирайся!” какому-то бродяге; рыцарь – нейтральное “Уходите, пожалуйста!” или “Прочь!”; пьяный кмет или разбойник – грубое “Пшёл отседава!” или “Вали давай, пока цел!”. Подобных примеров можно привести множество.

Не меньший интерес вызывает передача имён собственных в играх. При этом, учитывая необычность таких имён в виду игровой специфики (фэнтезийного окружения, например), а также возможного наличия культурно-специфических компонентов, аллюзий и т.д., приходится уходить от более простых переводческих приемов

(транскодирования или калькирования, например) к более сложным (полной реноминации или использованию сразу нескольких приёмов).

Здесь перед переводчиком-локализатором возникает весьма нетривиальная задача – необходимо трансформировать имя так, чтобы максимально сохранить его смысл, приняв во внимание его языковые и другие особенности; сохранить отсылку при ее наличии и одновременно сделать антропоним более легким для восприятия.

На примере нескольких имен собственных из игры World of Warcraft рассмотрим процесс передачи антропонимов более детально.

Е.g. *Haris Pilton "Socialite"* [3] в русской локализации стала "*Светской львицей*" *Псенией Кобчак*. В этом случае одну реалию (если убрать анаграмму, получаем Пэрис Хилтон – американскую модель) оправданно заменили другой, а именно аллюзией на Ксению Собчак. Таким образом удалось адаптировать несколько "чуждое" (без должных фоновых знаний) имя в русской культурной среде, используя для этого более известную персоналию.

Другим примером могут стать имена *Mulverick, Guse, Jeztor, Slidore, Ichman, Vipore* [4], которые в английском оригинале являются отсылками к героям фильма "Top Gun" (*Maverick, Goose, Jester, Slider, Iceman, Viper*). В русской локализации их заменили на *Маэстр, Макапч, Мааша, Ромеон, Смуггл и Сквороц*, видоизмененные позывные летчиков из фильма "В бой идут одни старики". Т.е., локализаторы вновь полностью изменили исходный текст, но им удалось передать экспрессию и аллюзивность имён по аналогии (т.к. в обоих случаях использованы умышленно сокращенные или "исковерканные" имена персонажей из фильмов).

Таким образом, можно утверждать, что локализация имен собственных это сложный и трудоемкий, отчасти даже творческий процесс, который требует значительного переводческого мастерства, и дальнейшие, более углубленные исследования проблем и нюансов локализаций как в этом, так и в других аспектах, позволят не только отточить навыки перевода, но и улучшить общее качество локализации компьютерных игр.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ И ЛИТЕРАТУРЫ

1. Онищенко Ю.К. Локалізація програмних продуктів у англо-українському перекладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. філ. наук : спец. 10.02.16 "Перекладознавство" / Ю.К. Онищенко – К., 2009. – с. 6

2. Пашутина А. Локализация компьютерных игр: суть, проблемы и решения. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.dtf.ru/articles/read.php?id=1291>
3. База знаний по игре World of Warcraft [Wowhead.com]. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://ru.wowhead.com/npc=18756>
4. База знаний по игре World of Warcraft [Wowhead.com]. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.wowhead.com/npc=14450>

О. М. Матюшенко
м. Житомир

ДИСКУРС НОВИН ЯК КОНВЕРГЕНТНА СОЦІАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ В ЕЛЕКТРОННИХ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ

Характер функціонування сучасного суспільства обумовлює необхідність якісної та швидкої комунікації, яка стала потужним фактором соціального життя, почала активно впливати на політичну ситуацію, культурний розвиток окремих держав і всього світу [1:87-95].

Засоби масової інформації стали не просто провідником необхідної інформації, але й агентом опосередкованого впливу на свідомість суспільства.

За таких умов особливої значущості у дискурсі ЗМІ набуває дискурс новин. Саме дискурсу новин (ДН), у якому суб'єкту приписується найбільш гнучка соціальна роль виражати тією чи іншою мірою інтереси соціуму, належить домінантна роль.

Сучасну мовну ситуацію характеризують як період "технологізації" мови спілкування, що, передусім, пов'язується з активним використанням Інтернету [2: 108-112], який став одним з основних елементів розвитку цивілізації і вже давно трансформувався із технічного винаходу комунікативного каналу передачі інформації у важливе соціальне явище [3:39].

За останніми даними Internet World Stats [4], сьогодні у світі нараховується 3,035,749,340 користувачів, переважна більшість яких використовують англійську як мову роботи в мережі (e-language, netlingo, e-talk, geekspeak, netspeak) [5:160-170], що зумовлює важливість аналізу особливостей функціонування англomовного дискурсу новин в рамках Інтернет-дискурсу як складової дискурсу ЗМІ.

Базовими вважаємо класичні визначення дискурсу "як складної єдності мовної форми, значення і дії, що охоплює всі сфери комунікації" [6] та "як такої форми використання мови в реальному (поточному) часі (on-line), що відбиває певний тип соціальної

активності людини, створюється з метою конструювання особливого світу (або його образу) за допомогою його детального мовного опису і є загалом частиною процесу комунікації між людьми, що характеризується, як кожен акт комунікації, учасниками комунікації, умовами її здійснення й, звичайно ж, її цілями" [7].

На особливу увагу заслуговує розуміння дискурсу, запропоноване Ю. С. Степановим: "Дискурс – це "мова в мові", але представлена у вигляді особливого соціального явища; дискурс існує, насамперед, у текстах, але таких, за якими постає особлива граматики, особливий лексикон, особливі правила слововживання й синтаксису, особлива семантика і, насамкінець, особливий світ. Це можливий альтернативний світ, це використання мови для вираження особливої ментальності, а частіше – особливої ідеології" [8: 36-37].

Дискурс новин визначають як багатоплановий лінгвістичний феномен, який має інтерактивний характер, протікає в режимі реального часу, відображає усі зміни суспільного життя та реалізується в письмовій формі [9].

Аналіз теоретичного спадку (насамперед робіт Т.А. ван Дейка [6], М.А. Ковальчукової [10], Ю.С.Воротнікової [11], Л.В.Васільєвої [12], А.А.Кібрік [13]) та практичного матеріалу дозволяє визначити такі основні ознаки англomовного ДН:

1) вплив на масову аудиторію;

Завдяки поширеному користуванню і легкому доступу до всесвітньої мережі, тексти ДН здатні впливати на інтернаціональну аудиторію Інтернет-сайтів, що у кілька разів перевищує читачку аудиторію друкованої преси.

2) плюралізація;

Політична свобода англomовних країн визначає свободу слова. Англomовний ДН майже без обмежень на тематику відображає стан розвитку суспільства.

3) лаконічність та спрощення у формах і засобах викладення матеріалу;

Стислість плану вираження при зростанні ємкості плану змісту наближають ДН до масової аудиторії, що забезпечує ринкову необхідність задовольнити потреби споживача.

4) оперативність;

На відміну від радіо, телебачення або друкованих ЗМІ, швидка зміна ряду новин у мережі характеризується вищим рівнем актуальності та інформативності.

5) конвергентність;

З огляду на особливості надання, сприйняття та пошуку інформації в електронному комунікативному просторі, ДН являє собою поєднання типових ознак усної та письмової комунікації, різних видів ЗМІ з яскраво вираженими характеристиками інтерактивного дискурсу. [14].

6) модифікація;

Зміна носія інформації спричинила модифікацію ряду характеристик самого дискурсу: адресата повідомлення, каналу комунікації, контексту, способу організації мовних одиниць.

7) персоніфікація адресанта, що дозволяє виявити суб'єктивне ставлення автора до певної події у призмі його переконань та поглядів;

8) гібридизація;

Жанрова і видова взаємодія призвела до певної дифузії стандартів публіцистики, появи ознак і вкраплень, що належать дискурсам за різними типологічними критеріями. Сучасний англomовний ДН є гібридним утворенням різних типів дискурсу.

9) композиційні особливості;

ДН в мережі Інтернет (порівняно з друкованими аналогами) зазнав низку змін, обумовлених гіпертекстовим форматом організації тексту, зростанням інформаційного навантаження на інтродуктивний блок та заголовок. Використання гіпертексту надає ДН динаміку об'єктивної реальності, з'являється можливість вибору додаткових матеріалів, інтерактивність в роботі. Заголовки визначаються креативністю, прецедентністю, мовною грою.

10) нескінченність.

Гіпертекстовий формат дає можливість надати нелімітований обсяг інформації шляхом запиту і слідування посиланнями в межах електронного тексту.

Таким чином, дискурс новин в електронних ЗМІ – це когнітивно-структурований вид дискурсу, що поєднує в собі риси письмової та усної комунікації, поступово трансформується із газетно-публіцистичного у виключно інформаційний та характеризується ознаками конвергентної соціальної комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ганапольская Е. В. Свободное слово или эзопов язык? (фразеология как средство современной политической коммуникации) / Е. В. Ганапольская // Актуальные проблемы теории коммуникации. – СПб. : Изд-во СПбГПУ, 2004. – С. 87-95.
2. Fairclough N. L. Linguistic and Intertextual Analysis within Discourse Analysis / N. L. Fairclough // Discourse and Society. – Lnd, 1990. – 210 p.

3. Crystal D. Language and the Internet / D. Crystal. – Cambridge: Cambridge University Press, 2009. – P. 39 – 76.
4. Internet World Stats. Режим доступу: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>
5. Cooper R. Globalization of media industries / R. Cooper // Encyclopedia of communication and Information. – N.Y. : Macmillan Reference group, 2002. – P. 160-170.).
6. Ван Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. Ван Дейк; [пер. с англ.] / [сост. В. В. Петрова]; под ред. В. И. Герасимова; вступ. ст. Ю. Н. Караулова и В. В. Петрова. – М.: Прогресс, 1989. – 312 с.
7. Кубрякова Е. Язык и знание. Роль языка в познании мира / Е. Кубрякова. – М., 2004. – 555 с.
8. Степанов Ю. С. Альтернативный мир, Дискурс, Факт и принцип причинности / Ю. С. Степанов // Язык и наука конца 20 века. – М. : Российская академия наук, Институт языкознания РАН, 1995. – 432 с.
9. Иванов Л. Ю. Язык интернета : заметки лингвиста / Л. Ю. Иванов // Словарь и культура русской речи. – М. : Азбуковник, 2000. – 73 с.
10. Ковальчукова М.А. новостной анонс в сети Интернет как речевой жанр дискурса СМИ: дис.... канд. филолог.наук. Ижевск, 2009. – 170 с.
11. Воротникова Ю.С. Реализация новостного дискурса в электронных англоязычных СМИ: дис....канд. филолог. наук.СПб., 2003. – 173 с.
12. Васильева Л.В. Категория аппроксимации и языковые способы ее реализации в новостном дискурсе//Вестник Челябинского государственного университета №39 (177). Филология. Искусствоведение. 2009. – С. 29-32.
13. Кибрик А.А. Обосновано ли понятие «Дискурс СМИ». Режим доступу: http://iling-ran.ru/kibrik/Media_discourse@Orel_2008.pdf
14. Калмыков А.А. Профессиональная универсализация и специализация конвергентных СМИ. Режим доступу: <http://jarki.ru/wpress/2011/01/28/1792/>

О. О. Макаревич
м. Житомир

ОСОБЛИВОСТІ РОЗПАДУ СИСТЕМИ КЛАСІВ СИЛЬНИХ І СЛАБКІХ ДІЄСЛІВ У СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКОМУ ПЕРІОДІ

Період середньовіччя для англійської мови є найбільш «динамічним», оскільки саме у цей час відбувалося перегрупування діалектних єдностей давньоанглійського періоду, їхнє злиття і розмежування, виділення в якості провідних одних з них і занепад інших. Не менш важливим фактором виявився період

англонорманської диглосії, що зумовив появу численних лексичних і граматичних запозичень. Однією з найбільш значущих причин змін і варіативності у структурі мови середньоанглійського періоду стала редукція голосних у ненаголошених складах.

У системі консонантних дієслів середньоанглійського періоду основними чинниками, що зумовили розпад давньоанглійських класів слабкого дієслова були: уніфікація трьох класів давньоанглійських слабких дієслів до двох типів; перехід слабких дієслів у сильну відміну [2: 244]. Відповідно до загальної тенденції до усереднення ненаголошених голосних усі закінчення основної маси слабких дієслів протягом середньоанглійського періоду були редуковані до однієї й тієї ж форми [5: 126-127]. Таким чином як видно з прикладів (1) і (2), відмінностей в утворенні претериту слабких дієслів першого і другого класів більше не існувало:

(1) *as crist **lovede** holy cherche* (*Canterbury Tales*, 925-930) – “як Христос любив святу церкву” – претерит слабкого дієслова *loven* I класу;

(2) *Heo wes houhful, and **erede*** (*The owl and the nightingale*, 1295-1300) – “Він був мовчазний і орав” – претерит слабкого дієслова *erian* II класу;

Уніфікація класів слабких дієслів діалектно варіювалася: у південній групі діалектів дієслова I класу розподілились між атематичним і тематичним типами рівномірно:

(3) *And þulke goode **heorde** Jhesus* (*Proceose of the Passion and Gospel of Nicodemus*, p.1) – претерит слабкого дієслова *heren* I класу;

(4) *And yit he **wacched** noght hys disciples* (*Proceose of the Passion and Gospel of Nicodemus*, p.1) - претерит слабкого дієслова *wacchen* I класу.

У решті діалектних груп у I класі перевага надавалась атематичному типу утворення дієслівних форм претериту. Наприклад:

(5) *He **seyde**, that himself myȝt.* (*Piers Plowman C*, p.3) – “він сказав, що сам може”

Іншим явищем, що мало важливий вплив на розвиток середньоанглійського дієслова, стала реорганізація системи чергувань кореневого голосного вокальних дієслів. Її джерелами були численні фонетичні явища, що відбувалися протягом середньоанглійського періоду (редукція ненаголошених складів наприклад). Основними тригерами розпаду системи сильних дієслів у мові середньоанглійського періоду були: зміни в системі градації (аблауту); уніфікація дієслівних основ; перехід сильних дієслів до консонантної системи утворення претериту і дієприкметника минулого часу.

Уніфікація системи градації основ претериту вокальних дієслів відбувалося нерівномірно у різних групах діалектів [2: 192-193; 4: 160-161]. Так, основа множини минулого часу у північних діалектах вирівнювалася у більшості випадків за голосним однини:

(6) *And also þai fande certain smale peces (York Memorandum, p.2)* - “Також вони знайшли декілька малих шматків” – північний діалект.

У центральних і південних діалектах уніфікація відбувається у бік множини претериту. Наприклад:

(7) *And sau3 a toure as y trowede (Piers Plowman, p.1)* - “Побачив я башту, правду я кажу” – центральний діалект;

(8) *Fro whenne3 his lynage was y-come (Prose Brut, p.3)* – “Звідки пішов його рід” – південний діалект.

Важливим аспектом що вплинув на варіації у морфологічних класах дієслів стали іншомовні запозичення. Найчастіше скандинавські запозичення проникали у твори південної групи діалектів. У досліджуваному матеріалі північної і кентської групи діалектів, що відноситься до синхронічного зрізу 1350-1450 рр. випадків вживання запозичених дієслів скандинавського походження не було. Французькі запозичення частіше всього з’являлися у творах кентської групи діалектів [1: 19, 71]. Наприклад:

(9) *And so on a tyme thay of Troie complayned to Brut of the bondage and thraldom (Prose Brut, p.1)* – відмінювання дієслова французького походження *complayn* за слабкою відміною.

Таким чином, можна зробити висновок, що значущим, для процесу розпаду системи дієслівних класів виявився середньоанглійський період, бо саме цей період, який ще називають періодом «редукованих закінчень» привніс зміни у закінчення форм претериту слабких дієслів, що були показниками класової приналежності останніх. Окрім того розпочалися неругулярні зміни в аблауті сильного дієслова, що призвело до розпаду системи сильних дієслів мови середньоанглійського періоду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аракин В. Д. История английского языка : Учеб. пособие / В. Д. Аракин. – 2-е изд. – М. : ФИЗМАТЛИТ, 2003. – 272 с.
2. Бруннер К. Історія англійської мови / К. Брунер. – М. : Едіторіал, 2008. – 720 с.
3. Расторгуева Т. А. Учебник с истории английского языка / Т. А. Расторгуева. – 2-е изд., стер. – М.: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2003 г. – 348 с.

4. Резник Р. В. История английского языка / Р. В Резник., Т. А. Сорокина., И. В Резник. – М.: Наука, 2001. – 496 с.
5. Blake, N. The Cambridge History of the English Language, Vol. 2: 1066-1476 / N.Blake – Cambridge University Press, 1992, – 732 p.

Т. В. Миколишена
м. Житомир

ДЕЯКІ СИНТАКСИЧНІ ТРУДНОЩІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Громадське життя представлено численними взаємопов'язаними сферами, серед яких соціальна, економічна, політична та духовна є найбільш впливовими. Кожна сфера є певною системою зі своїм типом організації та управління, законами розвитку та традиціями. Особливе місце серед них займає політична, яка на відміну від соціальної, економічної, духовної та інших сфер громадського життя займається здійсненням державного управління соціумом у цілому.

Офіційно-діловий стиль, до якого належать тексти громадсько-політичного характеру, вирізняється значною кількістю притаманних саме йому понять та термінів. Основними ознаками офіційно-ділового стилю є точність і послідовність викладу фактів; однозначність, лаконічність і чіткість висловлень; наявність кліше та спеціальних термінів; дотримання прямого порядку слів у реченні тощо. За експресивним забарвленням офіційно-діловий стиль називають нейтральним, оскільки він підкреслює ділові стосунки та не передає суб'єктивної оцінки фактів, що викладаються [5: 110].

При перекладі текстів громадсько-політичного характеру виникають певні лексичні та граматичні труднощі, викликані перш за все існуванням розбіжностей в англійській та українській мовних картинах світу. Тому виникає потреба у перекладацьких трансформаціях – перетвореннях, які, як відомо, допомагають здійснити перехід від одиниць мови оригіналу (МО) до одиниць мови перекладу (МП) у необхідному значенні.

Серед трансформацій виділяють лексичні, граматичні та комплексні – лексико-граматичні трансформації, в яких перетворення стосуються одночасно лексичних і граматичних одиниць оригіналу або які є міжрівневими, тобто відбувається перехід від лексичних одиниць до граматичних і навпаки.

Речення – найскладніша за своїм семантичним складом одиниця мови. Якщо окреме слово чи навіть словосполучення розглядають як стійку та порівняно незалежну інформаційну єдність, то будь-яке

речення обумовлене авторською установкою, і тому, з точки зору перекладу, має невизначену кількість інтерпретацій [3: 210], що зумовлює той факт, що при перекладі майже всі члени речення можуть частково чи повністю змінювати своє граматичне чи лексико-семантичне значення.

До найбільш поширених прийомів перекладу на синтаксичному рівні, які застосовуються при перекладі текстів громадсько-політичного характеру, відносяться:

1) синтаксичне уподібнення (дослівний переклад) – спосіб перекладу, в якому синтаксична структура МО перетворюється в аналогічну структуру МП. Такий вид “нульової трансформації” можливий у тих випадках, коли у МО та МП існують паралельні синтаксичні структури, які не вимагають перетворень [5: 178]. Синтаксичне уподібнення дозволяє використання точних відповідників мовних одиниць і порядку їх розташування у реченні оригіналу та перекладу, наприклад:

(1) A Member of the United Nations, which has persistently violated the Principles, contained in the present Charter, may be expelled from the Organization by the General Assembly (Charter of the UNO, Chapter II).

Член Об'єднаних Націй, який неодноразово порушував Принципи, що містяться в даному Статуті, може бути виключений з Організації Генеральною Асамблеєю (Статут ООН, Частина II).

2) членування речення передбачає трансформацію синтаксичної структури речення МО у дві чи більше предикативних структур МП. Це призводить до перетворення простого речення МО в складне речення МП або простого чи складного речення у два чи більше самостійних речень МП [5; 179], наприклад:

(2) The EBRD plans to grant Ukraine a US \$ 25mln credit to modernize its air navigation system, Volodymyr Ignashchenko announced in late August. (International Business Magazine “Image.UA”)

ЄБРР планує надати Україні кредит обсягом 25 млн. американських доларів для вдосконалення аеронавігаційної системи. Про це наприкінці серпня повідомив Володимир Ігнащенко. (Міжнародний діловий журнал “Image.UA”)

3) об'єднання речень – це спосіб перекладу, в якому синтаксична структура в МП змінюється шляхом об'єднання двох простих речень в одне складне, і який є явищем, протилежним попередній трансформації [5; 178], наприклад:

(3) The Ukrainian leadership faced a difficult decision. It needed to choose between the interests of two strategic partners. (International Business Magazine “Image.UA”)

Українське керівництво при ухваленні рішення опинилося у ситуації непростого вибору між інтересами двох стратегічних партнерів. (Міжнародний діловий журнал “Image.UA”)

4) зміна порядку слів у реченні викликана існуванням в англійській мові частин мови (артиклів) та складних синтаксичних конструкцій (герундіальних, інфінітивних, дієприкметникових), які є безеквівалентними в українській мові. Розбіжності у засобах вираження однієї з цих функцій в МО та МП можуть призвести до зміни порядку слів у еквівалентних висловленнях з однаковою синтаксичною структурою, наприклад:

(4) *No State Party shall expel, return or extradite a person to another State where there are substantial grounds for believing that he would be in danger of being subjected to torture. (UN Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)*

Жодна держава-учасниця не повинна висилати, повертати чи видавати будь-яку особу іншій державі, якщо є серйозні підстави вважати, що їй там може загрожувати застосування катувань. (Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання)

(5) *It's not unusual for CIA to offer policy makers analytic frameworks to help them assess complex issues. (Newsweek, September 18, 2006, p.4)*

У ЦРУ звикли пропонувати політичним діячам аналітичні засоби оцінювання для вирішення суперечливих питань. (Newsweek, 18 вересня, 2006р., ст.4)

(6) *In other words, the situation in Iraq is too chaotic to qualify as civil war, being as much a matter of thuggery as of a clear competition for political power. (Newsweek, September 18, 2006, p.4)*

Інакше кажучи, ситуація в Іраку занадто хаотична, щоб називатися громадянською війною, втілюючи прояви бандитизму та неприхованої боротьби за державну владу. (Newsweek, 18 вересня, 2006р., ст.4)

Отже, перекладаючи тексти громадсько-політичного характеру на українську мову, необхідно володіти не лише знаннями про загальні відмінності між МО та МП, а й технікою трансформації тих мовних елементів, які відсутні у рідній мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода / Л. С. Бархударов. – М. : Международные отношения, 1975. – 240 с.

2. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
3. Казакова Т. А. Практические основы перевода / Т. А. Казакова. – СПб. : Изд-во “Союз”, 2000. – 320 с.
4. Кияк Т. Р. Перекладознавство : підручник / Т. Р. Кияк, А. М. Науменко, О. Д. Огуй. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. – 543 с.
5. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода / В. Н. Комиссаров. – М. : Международные отношения, 1980. – 166 с.
6. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : Підручник / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова Книга, 2001. – 448 с.
7. Черноватий Л. М., Карабан В. І. Переклад англomовної громадсько-політичної літератури. Міжнародні конвенції у галузі прав людини / Л. М. Черноватий, І. В. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 272 с.

А. Ю. Поникарєва
г. Харьков

АРГУМЕНТАТИВНО-СУГГЕСТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТРЕХКОМПОНЕНТНИХ СЛОЖНОПОДЧИНЕНИХ СИНТАКСИЧЕСКИХ КОНСТРУКЦИЙ С ВКРАПЛЕНИЕМ СОЧИНЕНИЯ (на матеріалі англomовного політичного дискурсу)

1. В терминах когнитивных операций распределения внимания (distribution of attention) информация, характеризующаяся более ранним и, наоборот, более поздним появлением по мере линейного разворачивания дискурса, соотносится, соответственно, со сферой внимания / фоном (задним планом) и фокусом внимания интерпретатора / фигурой (большей “выпуклостью” / принадлежностью переднему плану) [1: 2: 315–16].

2. В речи Б. Обамы и Д. Кемерона трехкомпонентные сложноподчиненные предложения с вкраплением сочинения строятся на основе взаимодействия структурно-смыслового и смыслового инкорпорирования с цепочным присоединением.

2.1. При структурно-смысловом инкорпорировании (сложноподчиненные дополнения / определения/ предикатива и т.п.) фон всегда закреплен за предикацией, следующей первой в синтагматической цепочке, а фигура – за последующей предикацией, содержащей более позднюю информацию, возникающую по ходу линейного разворачивания дискурса [3].

2.2. При смысловом инкорпорировании (сложноподчиненные причины/ условия/ времени /цели и т.п.) фон всегда закреплен за придаточной предикацией независимо от ее места в синтагматической цепочке, а фигура – за главной [там же].

2.3. Цепочное присоединение структурно опирается на маркеры сочинительной связи, а в логико-смысловом аспекте базируется на связях как сочинения (добавление информации), так и подчинения (связи причины-следствия/уступки). В первом случае наблюдается линейная смена фона и фигуры, а во втором – расположение фигуры зависит от места в синтагматической цепочке предикации, соотносимой с главной предикацией подчинения.

3. Взаимодействие структурно-смыслового инкорпорирования и цепочного присоединения реализуется в таких конфигурациях:

3.1. Цепочное присоединение подчиненных клауз при инициальной позиции главной клаузы: [M [[S] and [S]]] и [M [[S] or [S]]]: *You need to know that the public finances are under control and that your businesses aren't suddenly going to be crippled by uncertainty or by high interest rates* (Cameron 1)

Главная клауза служит фоном для интерпретации пропозиционального содержания двух подчиненных клауз, соединенных цепочным присоединением (сочинительная связь: добавление информации). Поскольку и при структурном инкорпорировании, и при цепочном присоединении наблюдается линейная смена фона и фигуры, в данном случае с каждой последующей предикацией фигура последовательно сдвигается вперед, в конец синтагматической цепочки

3.2. Цепочное присоединение подчиненных клауз при финальной позиции главной клаузы: [[S] and [S] [M]]: *What we can do – what America does better than anyone else – is spark the creativity and imagination of our people* (Obama 3).

В данном случае две подчиненных клаузы подлежащего, связанных отношениями сочинения, являются неотъемлемой структурной частью главной предикации. Фокус внимания имеет линейное направление движения.

4. Взаимодействие смыслового инкорпорирования и цепочного присоединения реализуется в таких конфигурациях:

4.1. Цепочное присоединение главных клауз при инициальной позиции подчиненной клаузы: [S [[M] and [M]]]: *If they succeed, there is new hope for those living there, and there is hope of a better and safer world for all of us* (Cameron 2).

В данной конфигурации пропозициональное содержание подчиненной клаузы условия является фоном по отношению к пропозициональному содержанию двух главных клауз, объединенных сочинительной связью (добавление информации). Поскольку при цепочном присоединении наблюдается линейная смена фона и фигуры, фокус внимания последовательно движется вперед в конец синтагматической цепочки.

4.2. Цепочное присоединение подчиненных клауз при финальной позиции главной клаузы [[S] – [S [M]]]: *But if we want to win the future – if we want innovation to produce jobs in America and not overseas – then we also have to win the race to educate our kids* (Obama 3).

Пропозициональное содержание двух подчиненных клауз условия объединенных сочинительной связью (добавление информации), является фоном по отношению к пропозициональному содержанию главной клаузы. Здесь, как и в предыдущем случае, наблюдается линейное движение фигуры.

5. Структурно-смысловое инкорпорирование и цепочное присоединение, опирающееся на смысловые связи сочинения, представляют собой линейные типы связи, при которых наблюдается прогрессивное движение фокуса внимания по мере разворачивания синтагматической цепочки, что обеспечивает монотонность ритмического рисунка и повышает суггестивность дискурса.

6. Смысловое инкорпорирование является нелинейным типом связи, при котором имеет место как прогрессивное, так и регрессивное движение фокуса внимания, что ведет к смене ритмического рисунка и активации внимания аудитории для восприятия каузальных связей, обеспечивающих аргументативность дискурса. В случаях финальной позиции главной клаузы/присоединенных главных клауз в синтагматической цепочке, как в описанном выше случае, наблюдается линейное движение фокуса внимания по ходу разворачивания дискурса, поскольку фокус всегда закреплен за главной клаузой смыслового подчинения.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Talmy L. Semantic structures in English and Atsugewi : Ph. D. dissertation, Department of Linguistics / L. Talmy. – Berkeley : Un-ty of California, 1972.
2. Talmy L. Toward a cognitive semantics / L. Talmy. – Cambridge (Mass.); L. : A Bradford Book, The MIT Press, 2000. – Vol. 1. Concept Structuring Systems. – 565 p.

3. Мартынюк А.П. Когнитивно-дискурсивный инструментарий анализа сложноподчиненного синтаксиса англоязычного политического дискурса [Электронный ресурс] / А. П. Мартынюк, А. Ю. Поникарёва // Когниция. Коммуникация. Дискурс : междунар. электронный сб. науч. тр. – Харьков, 2013. – Вып. 7. – С. 68-80. – Режим доступа : <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbmxb2duaXRpb25kaXNjb3Vyc2V8Z3g6NDYzM2E3YmVIMzhiOGNiYQ>.
4. Cameron 1 = David Cameron's speech at Global Investment Conference [Electronic resource]. – July 26, 2012. – Access : <http://www.number10.gov.uk/news/>.
5. Cameron 2 = President Barack Obama and British Prime Minister David Cameron's joint press availability [Electronic resource]. – May 25, 2011 Access: <http://transcripts.cnn.com>.
6. Obama 3 = President Barack Obama's State of the Union Address [Electronic resource]. – January 27, 2010. – Access : <http://www.npr.org>.

Л. П. Сердійчук
м. Житомир

ЗАСОБИ МОВЛЕННЄВОЇ ВИРАЗНОСТІ В АВТОБІОГРАФІЧНИХ ТЕКСТАХ

Лінгвістичне дослідження автобіографій лауреатів Нобелівської премії дозволяє виділити цілу низку притаманних їм особливостей, однією з яких є аксіологічне забарвлення. Текстовий матеріал показує, що предметом оповіді є сама особистість, родина, навчальні заклади, колеги, друзі, певні етапи професійної, наукової діяльності, тощо. Усі вище названі події, предмети та особистості описуються з позитивною оцінкою, при чому об'єкти і явища позитивної забарвленості становлять 80% у порівнянні з об'єктами і явищами негативної забарвленості.

Оцінка, емоційність і експресивність можуть передаватися у тексті шляхом вживання певних лексичних одиниць і їх особливого розташування у реченні, тобто, через використання різноманітних засобів мовленнєвої виразності, що, в свою чергу, дозволяє досягти низки прагматичних ефектів.

Автор досягає прагматичного впливу на реципієнта завдяки використанню різних стилістично маркованих засобів, насамперед, епітету, метафори, алюзії, гіперболи, алітерації, астеїзму.

Варто відзначити, що стилістична майстерність є притаманною навіть і автобіографіям, написаним науковцями – представниками точних наук, які не є спеціалістами у сфері мовної виразності.

Так, наприклад, використання алюзій

- літературних: *To chemists who've attended my seminars, she is permanently six years old, the familiar Alice in Wonderland who gazes at the huge book of Looking Glass Sugars (K. Barry Sharpless);*

- історичних: *All too common attitudes and approaches seem to have progressed little since the days of Galileo (Paul D. Boyer).*

свідчить про ерудицію автора і насичує текст особливою образністю.

Виразність висловлення може досягатися і завдяки використанню оксиморона, з поєднанням лексем аксіологічно позитивної й аксіологічно негативної забарвленості, як, наприклад:

So I taught myself calculus. I was terribly proud of this at the time (Robert B. Laughlin).

Використання астеїзму посилює складний змістовий вимір тексту, надаючи йому асоціативності [1]:

As Myron is fond of observing, "Sometimes the early bird gets the worm ... and sometimes, it gets frozen." (Robert C. Merton).

Трансформовані фразеологізми збагачують висловлення образністю, виразністю, емоційним забарвленням:

My teachers in high school, college, graduate school, and my postdoctoral advisor Pat Thaddeus have led me to water and urged me to drink (John C. Mather).

Метою вживання гіперболи є прагнення посилити увагу до того, що автор вважає важливим і хоче особливо виділити:

In those days industry would hire any chemist that could breathe (William S. Knowles).

A separate room one floor below us housed this mammoth collection of serial electron micrographs (Martin Chalfie).

Використання антитези в фінальній позиції висловлення привертає до нього особливу увагу:

My undergraduate education was both good and bad (Martin Chalfie).

В аналізованих текстах було виявлено вживання стилістичних конвергенцій різних конфігурацій, прагматичним ефектом чого є підвищення виразності, яскравості створених образів, майстерності в розкритті висловлюваних ідей і думок.

Під стилістичною конвергенцією ми розуміємо накопичення і сполучення різних стилістичних засобів, що надає висловленню особливої експресивності [2: 70-71] і є певним сигналом для читача про важливість авторської думки. Компонентами стилістичної конвергенції найчастіше виступають тропи в різноманітних комбінаціях, які детерміновані волею мовця.

Завдяки використанню багатокomпонентних конвергенцій виразність стилістичних фігур концентрується, підсилюється і сприяє точності, яскравості вираження авторської думки, наприклад:

I had just a little more money than the minimum (James A. Mirrlees).

Основними компонентами конвергенції у наведеному вище прикладі є алітерація, гіпербола та градація, які з особливою емоційністю підкреслюють грошову скруту автора і надають тексту особливої виразності.

Отже, важливою рисою аналізованих автобіографічних дискурсів є особливості їх стилістичного забарвлення. Засоби мовленнєвої виразності вживаються продуцентами автобіографічного дискурсу з метою привернення уваги, підкреслення значущості сказаного й підсилення емоційного впливу на реципієнта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Словник тропів і стилістичних фігур. – К.: Академія, 2011.
2. Риффатер М. Критерии стилистического анализа / М. Риффатер// Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1980. – Вып. IX. Лингвостилистика. – С. 69-97.
3. Джерело ілюстративного матеріалу. Autobiographies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.Nobelprize.org>

О. Д. Тарасенко
м. Одеса

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ АНТОНІМІЇ

Проблема антонімії була і є предметом широкого зацікавлення вченими різних царин: філософії, логіки, лінгвістики. Зокрема, велика увага приділялася вивченню питання антонімії мовознавцями. Відношення між антонімами, їх природу та особливості взаємозв'язку вивчали такі вчені: Л. О. Новіков, Л. О. Веденська, Л. М. Полюга, В. І. Іванова, М. М. Шанський, М. Є. Міллер та багато інш. У наукових працях дослідників представлено багатий теоретичний матеріал, до якого додаються різноманітні приклади речень, що взяті як з усної народної творчості, так і з художньої літератури.

Останнє десятиліття науковці не перестають вивчати особливості антонімів: їх цікавить практичне використання антонімів у мові та мовленні різних стилів (Варинська А. М., Тарасенко О. Д. «Антонімо-синонімічні зв'язки та їх інтерпретація у художній мові В. Винниченка», «Вербальна репрезентація опозицій у п'єсі Володимира Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь», Тарасенко О. Д. «Стилістична роль оксиморону в мові художнього твору

Володимира Винниченка «Раб краси»», «Контекстуальна антонімія та її місце у творчості Володимира Винниченка», «Антонимы и синонимы в художественной речи В. Винниченко: лингвостилистический аспект»; Адамчук Ю. К. «Лексико-семантичні явища в українській військово-морській термінології», О. Колган «Антонімія української гірничої термінології» та ін.).

Не дивлячись на широкий спектр та достатню кількість досліджень, актуальним залишається питання щодо вивчення мови художніх творів та функціонування у них антонімів. Тому ставимо за мету: довести, що антоніми використовуються на рівні художньої мови як загальномовні так і контекстуальні; відіграють важливу стилістичну роль у художніх текстах різних жанрів. Спробуємо довести все вище сказане на матеріалі художньої мови Володимира Винниченка.

Письменник у своїх творах використовує як загальновживані так і контекстуальні антоніми. Наводимо приклади використання автором загальномовних антонімів: «Навіть **угорі** на товстелезних бантинах прилипли люди й щось кричали звідти, коли кричали **внизу**» [2, с.154]; «Де не станеш, здається, круг тебе **і згори, і знизу** пала якась велетенська піч» [2, с.35]; «Машина реве, дзижчить і вкривається **згори донизу** туманом пороху й полови» [2, с.43]; «Дядько Софрон і Василь лежали вже на сьому невеличкому подвір'ї за станцією, **день і ніч** сплячи під кучерявими берестками» [1, с.91]; «Усі вже **пішли**, а вони **стоять** собі...» [1, с.134]; «Перші кинулись вбік, а козак, підбивши й зім'явши конем якусь панну в рудій шапочці, що щось **закричала**, але зразу якось **замовкла**, скаженно почав гатити **вправо й вліво** по головах, плечах, по чому попало» [2, с.102].

Наступним кроком у дослідженні буде: з'ясувати, з якою метою письменник використав контекстуальні антоніми у художньому мовленні. Отож, продемонструємо сказане на прикладах: «Та й замовкни краще або скажи, що «неблагоденные лица» – це такі ліця, що хочуть зрівнять **мужика з паном**, що говорять не слухати начальства, що бунтують вас...» [1, с.61]; «От тут ти йому й роз'ясни, що те, що **по-їхньому** написано, **по-божому**, а для **начальства по-чортячому**» [1, с. 62]; «Ось він і тепер уже починає говорити, що всі рівні, що всім треба робити, що у **одного пана** більше землі, ніж у **цілого села**...» [1, с. 65]; «...Це не **суд**, а **розбій!**...» [1, с.72]. З наведених прикладів бачимо, що використані автором різні за структурою та морфологічними особливостями контекстуальні антоніми дозволяють письменнику змалювати несправедливість та соціальну нерівність.

Необхідно зазначити, що важливу роль відіграють антоніми у творенні таких стилістичних фігур як оксиморон та антитеза.

Мовознавець В. Чабаненко констатує, що в українській мовній практиці найчастіше вживаними є оксиморони, які граматично поєднуються як двочленні словосполучення типу «іменник + прикметник – означення». Подаємо приклади: «І хоча вони добре знають, що се **правдива брехня**, хоча знають, що він віддає їм їхні ж гроші за проценти, що навіть зараз у його кишені є гроші, постоять, погомонять, почухаються і підуть собі з богом до другої суботи» [2, с. 37]; «І заздрість ущипливо пронизує груди і кривить товсті його губи **злою посмішкою**» [2, с. 44]; «...Кличте, бийте!... Пропадаємо все одно з **панської ласки**. Гроші наші давай» [2, с. 56]; «Лице Зіни було бліде, і **радісна мука** мені вбачалась на йому ...» [2, с.158]; «Вона тихо пішла, а я сидів, і в мені з мукою щеміло **осиротіле щастя**» [3, с.217]. Слід зазначити, що художник слова неординарно використовує стилістичну фігуру: зустрічаються речення з декількома оксиморонами. Це неодмінно увиразнює вислів, робить його виразнішим, надає в цілому експресії вислову. Підтверджуємо сказане: «Ах, бал «незалежних новаторів», це – виставка **неестетичної естетики й огидної краси?**» [2, с. 220]. Значно рідше в експресивні оксиморонні зіткнення вступають два прикметники-атрибути: «– Е, **солодка-кисла** теорія! Та не хочу я бути батьком чийхсь дітей! Нащо вони мені? З якої речі?» [3, с.104]; два іменники – компоненти антонімічного складення: «А я вас питаю: ви знаєте силу ненависти? Жагучої, невсипущої, лютої до млости, до **сласности ненависті?**» [1, с.465].

Перейдемо, безпосередньо, до аналізу антитези, що використана у художніх творах В. Винниченком. Автор часто використовує антитезу, яка побудована за допомоги сурядного сполучника **а**; наводимо приклад: «**Я** піду в **один** бік, **а** **ви** – в **другий**» [2, с.141]; «Як мене **вб'ють**, **а** **ви** зостанетесь **живі**, напишіть по такій адресі... – Вона сказала адресу і кілька раз повторила її» [2, с. 150]; «Всі **заворушилися**, **а** чужий чоловік враз **замовк**, швидко засунув праву руку в кишеню і озирнувся» [1, с.105]. З прикладів бачимо, що у створенні антитези беруть участь дві пари антонімів і це якнайкраще допомагає письменнику передати психічний стан героїв, їх переживання.

Творам В. Винниченка притаманна антитеза через градацію назв часових і просторових. Продовжуємо цитувати: «І той кордон я мусив неодмінно у той же **день** перейти, не ждучи навіть **ночі**» [2, с.123]; «Далі – **вранці** була здорова, **а** **на вечір** ні з того ні з сього **заслабла**» [2, с.148]; «**Тої ж таки** **ночі** Людмила вже чекала жандармів. **Але** їх не було ні в ту ніч, ні в другу, ні в третю» [1, с.150]. Саме при такій антитезі спостерігаємо динаміку дій, життя того часу. Останній приклад антитези відносимо до розгорнутої антитези. Наводимо ще

приклад розгорнутої антитези: «Інші **тюкали, свистіли, кричали. Але** панні Ользі було видно й таких, які стояли **зовсім тихо, без посмішок**» [1, с.155].

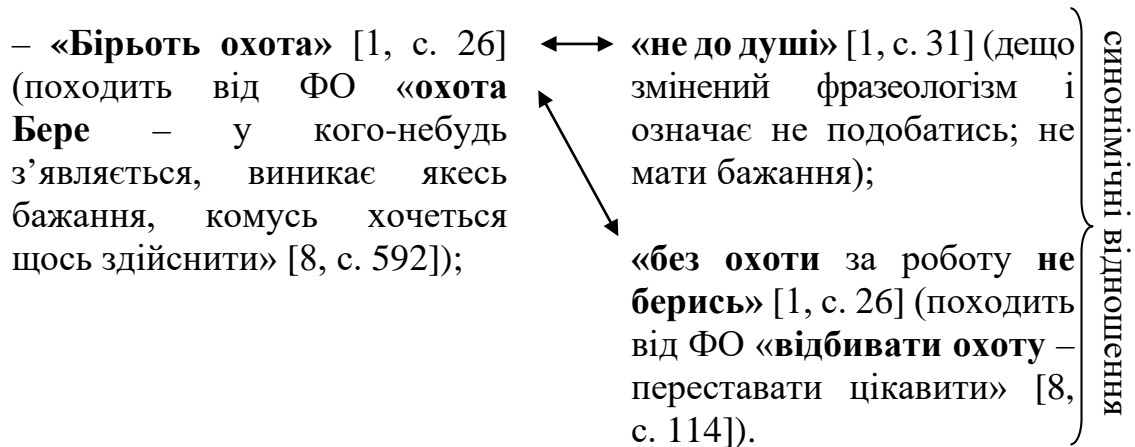
Різновидом антонімії є енантіосемія (внутрішньослівна антонімія), тобто протилежність спостерігається всередині того самого слова (лексеми). Найбільшу здатність до розвитку мовленнєвої енантіосемії мають слова, що виражають ставлення мовця до предмета розмови, суб'єктивну оцінку повідомлюваного. Це і слова, що позначають узагальнену оцінку (добре, гарно, красиво), і модальні слова, у яких розрізнявачем антонімічних значень виступає інтонаційна структура.

Перейдемо, безпосередньо, до аналізу мовного матеріалу. Подаємо приклад: «Спробуй витягнуть його... Начіпляється з тої патоки такого **добра**, що й не рушиш... Намокне, як ганчірка, і сльозами, і словами...» [2, с. 125]. З уривка видно, що лексичне значення слова «**добра**» та інтонаційний контур вступають у суперечність. У даному випадку лексема «**добра**» посилюється словом «**такого**» і вимагає сповільненого тону. Спад тону спостерігаємо і в наступних реченнях, які посилюють заперечення прямого значення слова.

Далі подаємо приклади з іншим інтонаційним контуром: «—Ага!— злорадно захитав він головою. — **Найнявся!..** Так, так... Це він утік до музики» [2, с.135]. З прикладу бачимо, що слово «**найнявся**» вимовляється у прискореному темпі, спад відбувається на високому регістрі й така висхідна інтонація вище зазначеної лексеми заперечує його пряме значення. До того ж, так автор вдало передав розпач і обурення найманця.

Наступний приклад показує, що висхідна інтонація у реченні зумовлює протиріччя енантіосема «**політаєш**» (тобто не політаєш). Окрім цього, змальовує злісний норов героя. Цитуємо: «— Підожди ж! — злісно просичав Андрій, підкрадаючись до льоху, де сів жовто-рябий. — **Політаєш** у мене!» [1, с.45]. Слід зазначити, що у антонімічні відношення можуть вступати фразеологічні звороти. До сказаного наводимо модель протиставлення типу «**фразеологізм — фразеологізм**»:

— « Бог дав » [1, с. 188] (походить від ФО « дасть Бог — уживається для вираження чогось бажаного» [8, с. 37]);	↔	« не доведи Господь » [1, с. 458] (походить від ФО « не доведи Господи — уживається для вираження чогось небажаного; застереження від чогось; жалю з приводу чого-небудь» [8, с. 255]);

З останнього прикладу видно, що ФО може вступати в антонімічні відношення з ФО, у яких виявлено синонімічні відношення: про це свідчить подібність їх значень. На цю особливість звернув увагу Є. Міллер, який стверджує, що з антонімією пов’язана також тотожність синонімічного характеру і що ця тотожність у фразеології аналогічна зв’язку синонімії з антонімією у лексиці.

Так, вище розглянутий матеріал дає право стверджувати, що антоніми займають важливе місце у мові та художньому мовленні. Безперечним є той факт, що кожен митець використовує антоніми з тією чи іншою стилістичною метою. Свідченням цього є використання антонімів у мові художніх творів В. Винниченка. Митець, використавши антоніми у художній мові, презентував неповторний авторський хист, що підтверджує його ідіостиль: «Ідіостиль письменника на тлі загальнонаціональної мови відображає його індивідуальне світобачення і світосприйняття через окремі специфічні мовні засоби чи оригінальне авторське використання їх» [6, с. 229]. Дослідження даної теми продовжується.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Винниченко В. К. Твори в двох томах / В. К. Винниченко. – К.: Дніпро. – Т.1. – 2000. – 584 с.
2. Винниченко Володимир. Вибране для серед. та ст. шк. віку/ В. Винниченко. – К.: Школа, 2002. – 304 с.
3. Винниченко В. К. Записки Кирпатого Мефістофеля / В. К. Винниченко. – Харків: Фоліо, 2008. – 382 с.
4. Міллер Є. М. Природа лексичної та фразеологічної антонімії / Є. М. Міллер. – Саратов: вид-во Саратов. ун-ту, 1990. – 221 с.
5. Мацько Л. І. Стилістика української мови: Підручник /Л. І.Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – 2-ге вид., випр. – К.: Вища шк., 2005. – 462 с.

6. Полюга Л. М. Повний словник антонімів української мови / Л. М. Полюга. – К.: Довіра, 2006. – 510 с.
7. Фразеологічний словник української мови: [у 2 т.] [уклад. В. М. Білоноженко, В. О. Винник, І. С. Гнатюк та ін.]. – К.: Наукова думка, 1999. – 984 с.

О. В. Фещенко
м. Харків

АЛГОРИТМ АНАЛІЗУ ІНСТИТУЦІЙНОСТІ ДИСКУРСУ АМЕРИКАНСЬКОГО СЛІДСТВА

У сучасних дискурсологічних розвідках сьогодні доволі чітко виокремлюються два вектора аналізу: когнітивно-дискурсивний, що акцентує зв'язки розумових процесів і дискурсивних практик, та комунікативно-дискурсивний, який являє собою інтеграцію традиційних комунікативно-функціональних студій з набутками когнітивних. У той самий час у цілій низці дискурсологічних праць вивчено дискурси різних соціальних груп, що засвідчує формування ще одного *соціо-дискурсивного* – вектору аналізу. Відмінність соціо-дискурсивного підходу від соціолінгвістичного полягає у тому, що в термінах дискурсології враховуються не лише взаємозв'язки соціальних і вербальних аспектів, а взаємозв'язки соціально-когнітивних, соціально-комунікативних і власне вербальних чинників. Застосовуючи цей підхід до об'єкту нашого дослідження – дискурсу американського слідства (ДАС), увагу зосереджуємо на такій його сутнісній ознаці як інституційність.

Інституційність дискурсу в наявних розвідках схарактеризована в загальних рисах, що формує уявлення про її суть, але не розкриває повною мірою її природи та не дає інформації про те, якими є дискурсивні прояви інституційності. Одним із першочергових завдань на шляху вирішення цього завдання є розробка дослідницької моделі – алгоритму дій, спрямованих на аналіз інституційності в одному конкретному дискурсі, зокрема дискурсі американського слідства. Пропонована нами дослідницька модель загалом складається з п'ятих етапів, перші два з яких є підготовчими, а наступні три – основними.

Перший етап присвячений визначенню об'єкта дослідження – ДАС та його предмета – інституційності як соціолінгвістичної ознаки дискурсу. Цей етап є вихідною точкою роботи та її теоретичною основою. Підчас його реалізації використані: *метод декомпозиції* наявних теорій, суть якого у виокремленні з цих цілісних теоретичних конструкцій окремих елементів з метою їх подальшого

використання у формуванні власної концепції з використанням **методу синтезу**; **метод дедукції**, котрий дозволяє перейти від загальних тверджень до висновків про конкретні, одиничні явища шляхом постулювання сутностей на певних припущеннях, та **метод інтроспекції**, що являє собою спосіб експлікації дослідницької інтуїції та використовується для вироблення гіпотез [1: 403-404, 520-521].

Використання зазначених методів дозволило виокремити соціологічні положення, релевантні аналізу інституційності в лінгвістичному ключі; дискурсологічні постулати, на яких будується розуміння інституційності як соціо-дискурсивної ознаки; надати їй визначення з опорою на базові дискурсивні чинники: учасники комунікації, сфера комунікації, мета комунікації, а також схарактеризувати в загальних рисах ДАС. Водночас, для проведення практичного аналізу, окрім надання ДАС загальної характеристики, варто також описати його структуру, подану сукупністю типових для цього дискурсу комунікативних ситуацій. Це є необхідним, оскільки, за нашими припущеннями, ступень інституційності може мати різний діапазон коливання в різних комунікативних ситуаціях. Подання цих ситуацій, спираючись на набутки наявного досвіду [2] вважаємо здійснювати з використанням **методу когнітивного моделювання**.

Другий етап має на меті формування дослідницького корпусу, що передбачає здійснення таких **кроків**:

- добір джерел ілюстративного матеріалу;
- визначення одиниці аналізу та способу її ідентифікації;
- здійснення вибірки одиниць аналізу з обраних джерел.

На цьому етапі другий крок потребує застосування **методу контекстуального аналізу**, а третій – **кількісного аналізу** (для підрахунку та систематизації дібраних одиниць).

Третій етап нашого дослідження призначений для з'ясування якісних параметрів інституційності ДАС, зокрема аналізу акціонального способу актуалізації ролей учасників ДАС у змістовому аспекті. До конкретних **кроків** цього етапу належать такі:

- виокремлення та систематизація інституційних змістових одиниць (тем);
- з'ясування наявності та установлення потенціалу неінституційних змістових одиниць.

Необхідним для реалізації кроків цього етапу стає **метод інтерпретації тексту**.

Четвертий етап роботи аналогічний попередньому (третьому) та відрізняється від нього тим, що на цьому етапі у фокус нашої уваги потрапляє стратегічний аспект ДАС. Відповідно, необхідним стає здійснення таких **кроків**:

- виявлення та систематизація інституційних стратегій і тактик;
- з'ясування наявності та установлення інвентарю не інституційних змістових одиниць.

Оскільки на цьому етапі одиниці ДАС аналізуються з точки зору їх поза мовленнєвих і мовленнєвих функцій, потрібними стають **метод актомовленнєвого аналізу** (для виявлення мовленнєвих функцій висловлень), **метод конверсаційного аналізу** (для з'ясування узгодженості/неузгодженості мовленнєвих дій у діалозі) та **метод когнітивно-прагматичної інтерпретації** (для установлення позамовленнєвих функцій одиниць ДАС).

Третій та четвертий етапи разом надають якісну характеристику аспектів або параметрів інституційності ДАС на основі аналізу акціонального способу актуалізації ролей його учасників. Їх кількісна характеристика з урахуванням також і номінативного способу актуалізації інституційних ролей визначається на останньому – **п'ятому етапі**. На цьому етапі здійснюються такі **кроки**:

- визначення кількості інституційних / неінституційних акціональних (змістових і стратегічних) одиниць та їх співвідношення в ДАС у цілому;
- виявлення співвідношення цих одиниць в різних групових практиках (професійних колективах), репрезентованих у матеріалі дослідження;
- встановлення співвідношення цих одиниць в межах кожної комунікативної ситуації, яка входить до ДАС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – П. : Довкілля-К, 2011. – 844 с.
2. Семенюк І. С. Відтворення концепту "злочинець" у сучасній американській художній прозі та газетній публіцистиці: лінгвокогнітивний аспект : монографія / І. С. Семенюк. – Житомир : Житомир. держ. ун-т ім. І.Франка, 2009. – 256 с.

О. О. Хорошун
м. Житомир

ЛЕКСИЧНА ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ "ІСЛАМ" НА ШПАЛЬТАХ АМЕРИКАНСЬКИХ ЗМІ

Зростаюча цікавість до ісламу знайшла своє відображення в активному обговоренні зазначеного питання у засобах масової інформації (ЗМІ) та у появі великої кількості праць, присвячених ісламській проблематиці [1]. На нашу думку, це спричинене спробою багатьох американців проаналізувати та дати власну оцінку цьому невідомому та незрозумілому соціальному явищу.

Лексикографічні джерела тлумачать іслам як релігійну течію, що заснована на вірі в єдиного Бога і розкривається через Мухаммеда як пророка Аллаха [2: 491]. Проте чи сприймається він так само у свідомості американського соціуму?

Проаналізувавши ряд публіцистичних статей, присвячених проблемі взаємовідносин США з країнами ісламського світу (Іран, Ірак, Афганістан, Індонезія та ін.) ми дійшли висновку, що здебільшого ІСЛАМ зображуються у негативному світлі і сприймається як загроза та небезпека. Таке ставлення до країн ісламського світу репрезентується у текстах американських ЗМІ за допомогою повнозначних частин мови з негативною конотацією. Нами було зафіксовано вживання **іменників**:

а) загальні, з семою «щось, що загрожує життю» *terrorists, extremists, war, attack, conflict тощо*; «щось, що викликає відчуття страху та підозри»: *enemy, fears, suspicion, threat* ;

(1) *...the nation's enemies are a small group of terrorists who have distorted Islam...* [5].

(2) *At a time of concern about radicalization of young Muslims in the West, it risks adding new fuel to Al Qaeda's claim that Islam is under attack by the West and must be defended with violence, some specialists on Islamic militancy say* [8].

б) власні назви, що називають терористичні угруповання *Al-Qaeda (al-Qaida, al-Qa'ida), Hamaz, the Taliban, Hezbollah, Hadramawt, the Baathists*, та їх лідерів: *Osama bin Laden, Hassan Nasrallah*;

(3) *We need to start fighting the battles that need to be won on the central front against Al Qaeda* [4].

в) терміни, на позначення фобій: *Islamophobia, paranoia, hysteria*;

(5) *As Islamophobia grows, it alienates Muslims, raising the risk of homegrown terrorism — and homegrown terrorism heightens the Islamophobia* [6];

прикметників, що вказують на жорстокість та небезпеку: *hostile, hypocritical, radical, dangerous, violence, killing, discrimination, capturing, crucial, thorny*;

(6) ... *he is being prosecuted — and persecuted — simply for speaking the truth about a dangerous religion and its adherents* [3].

(7) *He says that millions of Muslims who have settled in Europe ought to be deported, taking their "retarded" culture with them* [3];

дієслів, що вказують на руйнацію та переслідування: *to kill, to bomb, to turn against, to sentence, to burn, to prosecute, to take into custody, to provoke, to break down, to rile*.

(8) *The West will eventually turn against its Muslim citizens* [8]!

(9) *The 53-year-old man, Luqman Ameen Abdullah, was killed in one of three raids conducted in and around the city, in which six followers of his were taken into custody* [7].

Отже, проаналізований матеріал дає нам підстави вважати, що вербалізація концепту ІСЛАМ на шпальтах американських ЗМІ відбувається переважно у негативному світлі. Подальше дослідження передбачає більш детальний аналіз статей американських ЗМІ з цієї проблематики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Мусульмане в публичному пространстві Америки: Надєжди, опасения и устремления Пер. с англ. И. Мюрберг [електронний ресурс] – режим доступу: www.igpi.ru/bibl/other_article/muslims_in_america/
2. Oxford Advance Learner's Dictionary of Current English Seventh Edition. – Oxford University Press, 2005. – 1715 p.
3. Netherlands politician has angry words for Muslims (November 7, 2010) [електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.latimes.com/news/nationworld/world/la-fg-netherlands-wilders-20101107,0,522057.story>
4. New president, new battlefield (February 1, 2009) <http://www.latimes.com/news/opinion/la-oe-mcmanus1-2009feb01,0,7419400.story> (
5. Obama: America's enemy is al-Qaeda, not Islam (October, 9, 2010) [електронний ресурс] – режим доступу: http://www.usatoday.com/news/washington/2010-09-10-obama_N.htm
6. Islamophobia and Homophobia (October 26, 2010) [електронний ресурс] – режим доступу: <http://opinionator.blogs.nytimes.com/2010/10/26/islamophobia-and-homophobia/?scp=7&sq=islam%20in%20america&st=cse>

7. F.B.I. Raid Kills Islamic Group Leader in Michigan (October, 29, 2009) [електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.nytimes.com/2009/10/29/us/29shooting.html?ref=islam>
8. U.S. Anti-Islam Protest Seen as Lift for Extremists (December 8, 2010) [електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.nytimes.com/2010/08/21/world/21muslim.html?scp=23&sq=Islamic%20World&st=cse>

Л. М. Чумак
м. Житомир

МОРФОЛОГІЧНИЙ МЕХАНІЗМ СЛОВОСКЛАДАННЯ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Словоскладання як один із основних способів словотворення, а також механізм, що становить основу формування нових дериваційних елементів, відмічається активізацією у останні десятиліття. Здатність економно та усебічно відображати нові реалії життя зумовлюють носіїв англійської мови генерувати у стислій формі та місткому змісті особливу цільнооформлену, неподільну лексичну одиницю.

Утворення лексичної одиниці шляхом складання повнозначних слів у сучасній англійській мові зумовлює специфічне “картування світу”, наприклад, інновація *greenwash*, особливістю якого є “приховування, фальсифікація справжнього стану довкілля, проблем екології”: *The greenwash comes in when ministers dress up a research programme into a possible technology for tomorrow as if it were a functioning system for preventing carbon dioxide getting into the air today. (The Guardian, November 5, 2009); MTV is launching a global marketing push to tackle climate change that includes a TV ad attacking businesses guilty of “greenwash” – deliberately misleading consumers about their eco-credentials. (The Guardian, September 11, 2008); The core purpose of greenwash standards is to defend the profitable status quo in the industries that fund them. (Earth Island Journal, December 14, 2014).*

Більшість композитних номінацій, утворених способом словоскладання, є складні іменники і прикметники, утворені шляхом поєднання двох або більше одиниць. Серед таких лексичних інновацій загалом переважають двокомпонентні одиниці, утворені простим приєднанням однієї складової частини до іншої або ж об’єднанням складових частин за допомогою поєднуючого елемента.

Вчені розглядають неологізми-композити, утворені від словосполучень моделей *N + N*, *Adj. + N* як складні слова [1: 36; 4: 28]. Тлумачення моделей складних слів вбачається “у синтаксичному джерелі, яке перетворюється у акті деривації: аналітичне найменування

перетворюється на синтетичне, декілька-слівне найменування універбалізується і перетворюється на найменування-слово” [5: 9].

Особливістю організації словотворчої моделі є паралелізм реалізованих можливостей, які закладено в словотворчій системі у вигляді готових формул. У мові немає таких унікальних структурних моделей, які б не дублювалися на морфемному рівні іншими аналогічними моделями. Будь-яка діюча у мові “модель ніби накладається на моделі аналогічної структури, оскільки вона підпорядковується визначеним системним закономірностям” [6: 265].

В останні роки за зразком конкретного складного слова з певним константним компонентом утворився ряд англomовних одиниць спілкування, що реалізуються у моделі словоскладання $N + N$ як-то, наприклад: *job-search, job-lock, job-seeker, job-gap, job center, job-report, job-creation, job-creator, job-killer, job evaluation, job-spill; job-sharer*.

Проте не тільки конкретна одиниця, як складова дериваційного ряду, може бути аналогом механізму словоскладання, а й так звана “елементарна” модель [2: 92], як, наприклад, **data** + N , що унаочнює сукупність інновацій конкретного типу. За допомогою такої моделі словниковий склад англійської мови поповнився цілою низкою інновацій, що позначають аналіз різного роду інформації та всього того, що пов’язується з інформацією: *data abstraction, data acquisition, data administrator, data bank, data capture, datacard, data deletion, datacenter, data carrier, data circuit, data collection, data communication, data corruption, data encryption, data exhaust, datahead, data hiding, data logger, data logging, data medium, data mining, data projector, data protection, data room, data security, data set, datasexual, datasexuality, data shadows, data sink, data smog, data spills, data type, data validation, data virtualization, dataveillance, data warehouse*.

З-поміж інновацій типу **data** + N , такі новотвори, як *data shadows, data spills, dataveillance* використовуються у спільному значенні “інформація, що створює можливості для шпигунства, втручання у приватне життя шляхом аналізу такої інформації, як придбання товарів за кредитними картками, використання мобільного телефону, Інтернету” [3: 12]: *Everyone has a data shadow, it's the cumulative size of all of the transactions that we conducted or others conduct involving us directly or indirectly. (optional.is, June 18, 2009); Unintentional disclosures of personal information, called “data spills”, can occur when visitors click on a link to an external site. Browsers automatically notify the new site of the URL (internet address) from which the user has just come, possibly disclosing private information. For example, the URL could contain a name or e-mail address, or it could communicate confidential information about*

*personal interests. (Security Management, May 1, 2001); Today profit-motivated, corporate **dataveillance** adds a new layer to citizen control. (World Literature Today, November 1, 2013).*

Модель *Adj. + N* реалізується прикладами словоскладання з повнозначними складовими компонентами, що утворюють складні прикметники або складні іменники. Проте механізм словоскладання все частіше залучає постійний компонент. Константа структурно-однотипних утворень створює дериваційний ряд, наприклад, *Adj. + end: front-end, back-end, final-end.*

Високу продуктивність останнім часом виявляє ця модель з константною складовою *acoustic* у сполученні з іменником, наприклад, *acoustic energy, acoustic ecology, acoustic environment, acoustic excitation, acoustic microscope, acoustic privacy, acoustic snooping, acoustic terrorism.*

Складні іменники моделі *Adj. + N* такі як, наприклад, *lifeboat, lifecast, lifecaster, lifecasting, life coach, life date, lifeguard, lifehack, livestreaming, lifeway, lifezone* також утворилися за аналогією елементарної моделі *life + N.*

Утворення прикметників за дериваційною моделлю *N + Adj.* також належить до основного складу неологізмів з повнозначними словами-компонентами. В останні роки значно активізувався прикметник *friendly*. За зразком композит-інновації *user-friendly* до словникового складу сучасної англійської мови, “вже не стільки за аналогією до первинного слова-зразка, скільки за зразком моделі *N + -friendly*” [2: 49] увійшли такі новоутворення, як, наприклад, *consumer-friendly, copyright-friendly, earth-friendly, environment-friendly, family values-friendly, investor-friendly, market-friendly, nature-friendly, ozone-friendly, patient-friendly, reader-friendly, tax-friendly*, тощо. Значення словотворчого ряду (сукупності слів, утворених за аналогічною моделлю *N + -friendly*), що визначається словом-компонентом *friendly*, є більш загальним, генералізуючим – “зручний для користування; готовий допомогти; такий, що ставиться приязно; безпечний; такий, що не завдає шкоди” [7].

Так само, як і у попередньому випадку функціонування дериваційної моделі *N + Adj.* з повнозначним словом-компонентом *free*, у значенні “той, що не містить, не включає в себе те, на що вказує перший компонент слова”, “вільний від”, утворюються прикметникові композит-неологізми, наприклад: *acid-free, carbohydrate-free, commercial-free, duty-free, germ-free, fat-free, lead-free, risk-free, salt-free, smoke-free, substance-free, sugar-free, tax-free, toll free, trouble-free, visa-free* тощо.

Наведені приклади демонструють, що механізм словоскладання зумовлює утворення словотворчого ряду з тим чи іншим постійним повнозначним словом-компонентом. Так у сучасній англійській мові утворюються неологізми-композиції, що реалізуються у таких моделях, як, наприклад, *N + N (data + N, job + N), Adj. + N (Adj. + end, acoustic + N, life + N), N + Adj. (N + free, N + friendly)* тощо. Композитні номінації, що утворюються шляхом словоскладання, активно збільшують арсенал словникового складу сучасної англійської мови, засвідчуючи можливість мови у стислій формі та місткому змісті відобразити закономірні зміни реальної дійсності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Белозьоров М.В. Англійські лексичні та фразеологічні новотвори у сфері економіки: структурний, семантичний і соціокультурний аспекти [Текст]: Дис...канд. філол. наук: 10.02.04. / Белозьоров Максим Віталійович. Запорізький національний ун-т. – Запоріжжя, 2002. – 209 с.
2. Гармаш О.Л. Лінгвосинергетичний аспект розвитку словникового фонду англійської мови: [Монографія] / О.Л. Гармаш. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. – 324 с.
3. Зацний Ю.А., Янков А.В. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття: англо-український словник. [Словник] / Ю. Зацний, А. Янков. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 360 с.
4. Квеселевич Д.И. Интеграция словосочетания в современном английском языке. – К.: Вища школа, 1983. – 84 с.
5. Кубрякова Е.С. Роль словообразования в формировании языковой картины мира // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. – М., 1988. – С. 141-172.
6. Чумак Л.М. Складні та складнопохідні одиниці в словотворі сучасної англійської мови [Текст] / Л.М. Чумак // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Вип. 17. – 2004. – С. 265-266.
7. The Oxford Dictionary of New Words. – Oxford: Oxford University Press, 1992. – 322 p.

О. В. Антонов
м. Житомир

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНОГО СТИЛЯ В ЛІНГВІСТИЦІ

Наше дослідження є актуальним, оскільки незмінним залишається інтерес до проблем комунікації, крім того, важливим є аналіз особливостей реалізації комунікативного стилю у межах як індивідуальної мовної особистості, так і малих та великих соціальних груп. Невід'ємною особливістю комунікативного стилю виступає його лінгвокультурна маркованість, що дає можливість вивчати його у контексті міжкультурної та міжнаціональної комунікації.

Комунікативний стиль визначається як сукупність засобів та способів передачі певної інформації, унікальних, особистісно-орієнтованих засобів психолінгвістичного впливу на цільову аудиторію з метою донесення думок, переконань чи іншої комунікативної інформації до комунікативного партнера(ів) [2: 294]. Однак, на даному етапі неможливо дати єдине (універсальне) визначення комунікативного стилю. Дана тенденція є наслідком дослідження комунікативного стилю у різних аспектах його функціонування, що у свою чергу, викликає труднощі у сприйнятті його як єдиної багатоаспектної структури, яка включає систему лінгвальних та екстралінгвальних засобів, що напряду залежать від питомих характеристик комуніканта та реконфігуруються залежно від потреб комунікації.

Різноманітні підходи до проблеми комунікативного стилю призводять до певних відмінностей у його розумінні різними дослідниками. Так, Л.В. Кулікова визначає комунікативний стиль як уподобання, які реалізують комуніканти під час вибору вербальних, невербальних та паравербальних засобів в інтракультурному та міжкультурному спілкуванні [2: 193]. Отже, термін комунікативний стиль вперше з'являється саме для аналізу міжкультурної комунікації. У свою чергу Т.В. Ларіна вказує на наявність комунікативного етностилю, хоча у більш ранніх роботах, дослідниця говорить про національний стиль комунікації. Беручи до уваги той факт, що у процесі комунікації реалізується як мовна, так і поведінкова складова, дослідниця виділяє комунікативний етностиль, під яким розуміє історично сформовану, визначену культурою та закріплену традицією типову комунікативну поведінку народу, що виявляється у виборі вмотивованих та найбільш доречних стратегій та засобів комунікації, як вербальних, так і невербальних, що використовуються у процесі міжособистісної взаємодії [5: 196]. До вербальної складової, що є

структурним компонентом комунікативного етностилю, дослідниці відносить особливості використання мови, що обумовлені комунікативними стратегіями, які є характерними для носіїв даної культури. З іншого боку, невербальна складова включає особливості використання проксемічних, кінетичних, лексичних та інших засобів невербальної комунікації, що обумовлені комунікативними стратегіями, характерними для носіїв конкретної культури [5: 197].

У сучасній комунікативістиці існує й інша точка зору на поняття комунікативного стилю, під яким розуміють особливу грань ідіостилю мовної особистості, відносно стійкі особливості комунікативної комунікативної поведінки особистості у різноманітних ситуаціях спілкування, включаючи типові комунікативні ролі та стратегії, вибір регламентованих засобів та структур, що проявляються у дискурсі цієї мовної особистості [1: 179-180]. Такий підхід дозволяє залучати поняття *комунікативний стиль* до аналізу поведінки мовця не лише в аспекті міжкультурної комунікації. При цьому, комунікативний стиль включає характерні для мовної особистості лексичні, граматичні, інтонаційні, вимовні особливості, хоча і не вичерпується ними. До вербальної складової додаються характерні для людини жести, міміка, постава, разом із загальною тональністю мовлення, що варіюється від спокійної до нервової, від дружелюбної до відверто ворожої. Крім того, у комунікативному стилі відображуються ментально-психологічні характеристики комуніканта.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях комунікативний стиль визначається й як індивідуальна стабільна форма комунікативної поведінки людини, що проявляється за будь яких умов взаємодії [4: 255]. При цьому, стилі спілкування є культурно маркованими, розрізняються за параметрами ввічливості, доречності. Певну роль відіграє інтенсивність використання невербальних засобів та тональність і емоційність. У цьому сенсі, комунікативний стиль розглядається як стиль спілкування.

У той же час, важливу роль у визначенні комунікативного стилю відіграє культурна складова. Під комунікативним стилем розуміють стійку сукупність комунікативних уявлень, правил і норм, що опосередковані культурою як макроконтекстом, комунікації та виявленого у відборі мовних засобів, організації змісту та національно маркованій комунікативній поведінці носіїв мови.

Концепція комунікативного стилю робить актуальним аналіз як самого висловлювання, так і мотивування відбору певних мовних та мовленнєвих засобів, конфігурація яких і виступає комунікативним

стилем. Відповідно, існує можливість побудови типології комунікативних стилів.

Останнього часу з'явилась ціла низка розвідок, автори яких оперують поняттям комунікативний стиль [1; 2; 4, 5]. Так, дослідники зосереджують свою увагу на особливостях реалізації комунікативного стилю в міжкультурній комунікації [2] у процесі міжособистісної взаємодії представників різних соціумів [3: 330], що мають свої, історично детерміновані особливості комунікації, способи та засоби міжособистісного впливу, аналізуються та розглядаються способи та канали передачі інформації та думок. Крім того, увага приділяється особливостям використання комунікативного стилю у літературі, засобам донесення думки автора до цільової аудиторії, впливу, переконання та маніпуляції увагою читача. Поняття комунікативного стилю також активно розробляється зарубіжними та вітчизняними вченими у психолінгвістичних дослідженнях, які допомагають виявити специфічні особистісні характеристики, що впливають на формування комунікативного стилю та його подальший розвиток.

У той же час, підкреслюється двуплановість комунікативного стилю, яка, включає у себе уявлення про особистість, що слідує певному життєвому стилю, який, у свою чергу, накладає відбиток на стиль мовлення, а саме, об'єднує соціально-поведінковий аспект з мовленнєвим. характеризує комунікативний стиль як вид мовлення, що застосовується людьми у певній суспільній ситуації. При цьому, індивід керується двома основними методами підбору мовних засобів: по-перше, використовує загальнонаціональні норми, а по-друге, керується нормами та правилами, що лежать поза мовою [2, 5].

Отже, у широкому розумінні, комунікативний стиль можна охарактеризувати як системну конфігурацію мовних, мовленнєвих та екстралінгвістичних засобів, вибір та застосування яких, наявних у імпліфікованому арсеналі, мотивується індивідом, як носієм мови та як членом певної лінгвокультури, що спричинює етнокультурну маркованість, згідно просторово-часового та змістового контексту ситуації. Комунікант, водночас, є носієм інтенцій, які реалізуються за допомогою ремодуляції комунікативного стилю відповідно до набору тактик та стратегій, що реалізуються у процесі досягнення поставленої комунікативної мети. Вузьке значення комунікативного стилю полягає у наявності девіаційних відхилень у системі використання лінгвістичних та екстралінгвістичних засобів, відповідно до статусно-рольових характеристик комуніканта, як на рівні індивіда, так і на рівні малих та великих соціальних структур.

Отже, комунікативний стиль є важливим елементом як індивідуальної, так і колективної мовної особистості. Лінгвістичний та екстралінгвістичний арсенали, компоненти ідеостилу, культурна та національна маркованість дає змогу використовувати комунікативний стиль у процесі дослідження та аналізу певної лінгвокультурної спільноти, у даному випадку американської, оскільки відбиває основні мовні та мовленнєві особливості, специфічні риси процесу комунікації та інтеракції її членів. Подальша перспектива розвідки полягає у більш детальному дослідженні американської лінгвокультури через призму комунікативного стилю її носіїв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Болотнов А.В. Коммуникативный стиль языковой личности (на материале публичного дискурса ведущего радиостанции «Эхо Москвы») / Болотнов А.В. - Вестник Томского государственного педагогического университета № 3 (131) / 2013. – С. 179-181.
2. Куликова Л.В. Коммуникативный стиль в межкультурной парадигме: монографія / Куликова Л.В. — Красноярск, 2006. – 392 с.
3. Карасик В.И. Язык социального статуса / Карасик В.И. – М.: Институт языкознания РАН, 1992. – 330 с.
4. Ларина Т.В. Английский стиль фатической коммуникации // Жанры речи: Сб. научн. ст. / Под ред. В.В. Дементьева.– Саратов: Изд-во ГосУНЦ «Колледж», 2005. – Вып. 4. Жанр и концепт. – С. 253-263.
5. Ларина Т.В. Коммуникативный этностиль как способ систематизации этнокультурных особенностей поведения / Ларина Т.В. // Cuadernos de Rusistica Espanola №9 / 2013. – С. 193-204.

І. Л. Білюк
м. Житомир

ВЕБ-САЙТ ЯК КОМУНІКАТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ БРЕНДИНГУ МІСТ

Веб-сайт є ефективним способом просування товарів, послуг, компаній, міст, країн у мережі, оскільки можливість донесення рекламної інформації не обмежується рамками локалізації чи тиражу. Ефективність пояснюється можливістю використання на веб-сторінках високоякісної графіки, анімації, аудіофайлів у поєднанні з текстовим наповненням, що максимально спрощує процес сприйняття і запам'ятовування інформації. Основною відмінністю веб-сайту від інших жанрів Інтернет-комунікації є те, що він містить деталізовану

інформацію про предмет рекламування. Відповідно до цього інформація повинна бути достовірною, цінною, актуальною, чіткою, точною і т.д. з метою встановлення контакту з адресатом. Зокрема, актуальність, корисність та новизна визначають загальну інформаційну насиченість повідомлення і забезпечують можливість впливу на психіку людини та регуляції її поведінки.

Оскільки адресат сприймає текст на усіх рівнях (фонологічному, морфологічному, синтаксичному, семантичному) майже одночасно, кожен з цих рівнів може бути використаний для отримання максимуму інформації [1: 123]. Зокрема, характерним для веб-сайтів міст є використання компресивів:

- **аббревіатур:** NYC, LGBT-Friendly Montréal (Lesbian, gay, bisexual and transgender), ADA Info (Americans With Disabilities Act), KLiP (The City of Vienna's Climate Protection Programme), HOSI Vienna (Homosexuelle Initiative Wien), GIS Maps and Data, WIC (Women Infant Children program), WIPA Program Partners, ILP (Independent Living Program);

- **усічень:** nyc apps, visitor info, wifi in nyc, Useful Info, Business info, Notice on Travel info, Info for the Disabled, Airbnb (bed and breakfast), Healthy Chicago ALIGN, NYCxDesing (exhibition), govt Houston, Council Committees and Backup Docs, 2015 Toronto Pan Am Games;

- **цифрових та літерних заміників слів:** MI4YOU, Stockholm top 10X Attractions, Paddle in the city 4X activity, Museum shops 5X Attractions, Boat sightseeing 2X Attractions, Exceptional souvenirs 6X Shopping, Discover X Tokyo.

При створенні веб-сайтів міст автори усвідомлено редукують усю нерелевантну інформацію, залишаючи тільки необхідну. Так, основними способами представлення інформації, які передбачають мінімальні перешкоди у процесі її декодування, є:

- парцельовані речення: Obviously Rome is noisy. It's loud. It's chaotic. It is difficult for everyday's life, Bag a spectacular bargain at these Chicagoland outlet centers. Now, ONLY at Chic Shanghai! At Yo! Shanghai!, There's always something new. In London. Each Day;

- еліптичні речення: Big and small. Well-known and unique. Classic. Stockholm, What kind of food do you like? French, Italian, Japanese or Chinese? Shanghai, Cantonese, Sichuan or vegetarian?, What makes Montréal so chic? Fashion? Savoir-vivre? Food?, Celebrity chefs? Check. World-renowned restaurants? Check. Ethnic dining from around the globe? Check., Art. Fashion. Luxury goods. Antiques. Music. Technology gadgets... There's nothing you can't buy in Madrid.

На фонетичному рівні увагу привертає рима як вид звукового повтору, який допомагає відвідувачеві швидше та краще запам'ятати

матеріал сайту: BA's evolution into an ever more innovative, creative and modern city is a central priority for the City Government., A taste of BA culinary culture., Did you know that you can go to the Boston Museum of Fine Arts free on Wednesday nights?, Get kitted out for your Hong Kong trip with everything from maps to apps!

На синтаксичному рівні прагматична спрямованість на веб-сайтах міст досягається за рахунок:

а) заперечних речень – *Don't miss: February Events, Don't expect to find too many bargains in Rome, Don't miss these Toronto family day weekend events for a memorable family getaway., Don't Miss These Shopping Experiences in Sydney., Don't miss out on the best Berlin exhibitions!, Don't Cut the Noodles! Celebrating Chinese New Year in Toronto!*;

б) Why запитань – *Why visit Milan?, Why study in BA?, Why go Amsterdam?, Why stay in Toronto?, Why admire Brussels?, Why film in Toronto?, Why love Istanbul? What Go Tokyo?!, Why not spend a sleepless night indulging yourself in the bright lights and music beats of Beijing?, Why Love Beijing?;*

в) риторичних запитань – *First time in London?, Looking to be swept away?, Want to experience the Tokyo stylish traditional tea ceremony?, Looking for things to do in Toronto?, Love a secluded Sydney beach?, Love to shop in Beijing?, In Tallinn for a limited time?, Visiting Berlin in 2015?, Are you travelling to Berlin and want to maximise your experience?.*

Перспектива подальшого дослідження позиціонування міст на веб-сайтах полягає у поглибленому вивченні особливостей взаємодії лексичних та іконографічних елементів, які в сукупності з вербальними можуть розширювати, або навіть змінювати повідомлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ван Дейк Т.А. ЯЗЫК. ПОЗНАНИЕ. КОММУНИКАЦИЯ. / Т.А. ван Дейк. – Б.: БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. — 308 с.

Н. І. Горбачова
м. Житомир

ФЕНОМЕН ДИСКУРСУ У СВІТЛІ АНТРОПОЦЕНТРИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

У сучасному мовознавстві намітився зсув від власне лінгвістики з її установкою досліджувати мову "у самій собі і для самої себе" до лінгвістики антропологічної, що передбачає дослідження мови у зв'язку з людиною, її свідомістю, мисленням, діяльністю [1: 9]. Особливий інтерес лінгвістів становить не власне мовна система як

абстрактне явище, а її реальне втілення у мовленні, яке досліджується у всій різноманітності форм його реалізації [2: 138].

Вирішальну роль у цьому процесі відіграло, зокрема, введення поняття "дискурс" у коло лінгвістичної науки. Даний термін, який, як відомо, зазнав широкого вжитку на початку 70-х р. XX ст. [3: 36]. У різних науках у цей термін вкладають різні значення, що ускладнює спілкування між науковцями [4: 21]. Лінгвістичні дослідження останніх років свідчать про зміну формального й одностороннього підходу до вивчення дискурсу на більш гнучкий та багатоплановий, який відображає всі аспекти спілкування [5: 9]. Увага дослідників зосереджена на декількох підходах до трактування даного терміну: 1) структурно-синтаксичний: дискурс як фрагмент тексту, тобто утворення вище рівня речення; 2) структурно-стилістичний: дискурс як певна організація розмовної мови, що характеризується нечітким поділом на частини, переважанням асоціативних зв'язків, спонтанністю, ситуативністю, стилістичною специфікою тощо; 3) комунікативний: дискурс як вербальне спілкування, діалог або бесіда, тобто – тип діалогічного висловлювання або як мовлення з позиції того, хто говорить [5: 7-25]. У межах комунікативного підходу термін "дискурс" трактується як певна знакова структура, яку роблять дискурсом її об'єкт, суб'єкт, місце, час, обставини створення [6: 172]. Тому дискурс визначають як текст у ситуації реального спілкування [7: 10].

З позицій соціолінгвістики дискурс – це спілкування людей у межах певної комунікативної сфери, яке розглядається з позицій їх належності до певної групи. З цієї точки зору розмежовують особистісно-орієнтоване і статусно-орієнтоване (інституціональне) спілкування [8: 187]. У першому випадку комуніканти враховують всі важливі особливості характеру і поведінки один одного. Вони добре знають один одного чи розкривають співбесіднику свій внутрішній світ. У другому – співбесідники цікавлять один одного тільки як представники тієї чи іншої соціальної групи [8: 14].

Розгляд дискурсу з різних точок зору дозволяє виявити і дослідити його нові властивості, отримати нові знання [9: 29].

У плані об'єкта і предмета вивчення дискурс являє собою багатогранну сферу, яка визначається певними аспектами: 1) аспектом мовного використання; 2) прагматичним аспектом – аспектом передачі і конструювання ідей і переконань; 3) соціально-прагматичним аспектом, а саме взаємодією комунікантів у певних соціально-культурних контекстах і ситуаціях. Ці аспекти дискурсу досліджуються, відповідно, лінгвістикою, психо- та

конгіолінгвістикою, соціо- та прагмалінгвістикою із використанням даних соціальних наук тощо [10: 106].

У дослідженнях останніх років з'являється інформація про пов'язаний з мовою простір, який має різну назву: мовний, дискурсивний, комунікативний, жанровий простір, простір мовної взаємодії, інтеракції, спілкування [11:123]. Дискурсивний простір визначається як логічне середовище, в якому співіснують дискурси і дискурсивні особистості – люди, які створюють дискурси.

Дискурс поєднує в собі ментальні і мовні пласти. Він, також, є необхідним для здійснення процесів придбання, зберігання, перетворення і отримання людиною знань. Оскільки знання і цілі діяльності людини неоднорідні, дискурс поділяється на типи. В аналізі дискурсу враховується вплив багатьох немовних факторів на спілкування, внаслідок чого на перший план виступають соціальні та антропологічні параметри комунікації, тому види дискурсу більшою мірою зорієнтовані на прагматичний аспект спілкування [12: 21]. Як правило, дискурси різних типів не мають чітких меж і можуть покривати один ментальний простір, перебувати у відношеннях суміжності і переходити один в інший [9: 31].

Перелік типів дискурсу невпинно поповнюється. На даному етапі досліджень популярним є вивчення "національного дискурсу" (наприклад, українського, російського, англійського, німецького та ін.) [13: 148]. Будь-який дискурс несе в собі характерні риси тих, хто його створює, що в першу чергу проявляється у ситуації міжмовного та міжкультурного контакту [14: 198]. Національний дискурс трактують як вербалізовану мовленнєво-мисленнєву діяльність, яка розуміється як сукупність процесу та результату, має лінгвістичний і екстралінгвістичний плани і реалізується певною мовою представниками певної національно-лінгвокультурної спільноти [13: 148]. В інституційному дискурсі виділяють та досліджують політичний, рекламний, науковий, діловий, юридичний, медичний, екологічний, педагогічний, релігійний та ін. дискурси [15: 233]. В останній час з'являються дослідження дискурсу Інтернету, дискурсу телеінтерв'ю, віртуального інтерв'ю, ігрових кінофільмів тощо [13: 149].

У структурі дискурсу відображається тип особистості, а тому можливим є дослідження дискурсу особистості. Використання комунікантами некооперативних стратегій і тактик веде до визначення та вивчення конфліктного дискурсу.

У залежності від кількості учасників спілкування диференціюють монологічний і діалогічний типи дискурсів.

Таким чином, в основі дискурсів можуть знаходитися різні параметри, що дозволяє припустити наступне: кількість типів дискурсів не є мірою остаточною.

Перспективою даного дослідження є вивчення та аналіз матеріалів англomовного кінодискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Постовалова В. И. Картина мира в жизнедеятельности человека / В. И. Постовалова // Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира Отв. Ред. Б. А. Серебренников. – М., 1988. – С. 8-69.
2. Словарь, грамматика, текст в свете антропоцентрической лингвистики: сборник науч.тр. / Под ред. О. Л. Михалёвой. – Иркутск: Изд-во Иркут. ун-та, 2005. – №3 – 224 с.
3. Степанов Ю. С. Альтернативный мир, дискурс, факт и принцип / Ю. С. Степанов // Язык и наука конца XX века. Сб. статей. – М.: РГГУ, 1995. – 432 с.
4. І. С. Шевченко Дискурс як мисленнєво-комунікативна діяльність/ Шевченко І. С., Морозова О. І. // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / [Безугла Л. Р., Бондаренко В. Є., Донець П. М., Мартинюк А. П., Морозова О. І. та ін] ; під загальн. ред.. Шевченко І. С.. – Харків: Константа, 2005. – С. 21-28.
5. Кубрякова Е. С. О понятиях дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике / Е. С. Кубрякова // Дискурс, речь, речевая деятельность: функциональный и структурный аспекты. – М., 2000. – С. 7 – 25.
6. Леонтьева Е. Ю. Философия, культура, религия. Рациональность и «дискурс» (к постановке проблемы) [Электронный ресурс] / Е. Ю. Леонтьева // Режим доступа: <http://www.ebiblioteka.ru/sources/article.jsp?id=2800039>
7. Карасик В. И. Религиозный дискурс / В. И. Карасик // Языковая личность: проблемы лингвокультурологии и функциональной семантики: Сб. науч. тр. – Волгоград: Перемена, 1999. – С. 5-19.
8. Карасик В. И. О категориях дискурса / В. И. Карасик // Языковая личность: социолингвистические и эмотивные аспекты. – Волгоград: Перемена, 1998. – С. 185-197.
9. Л. С. Піхтовнікова Стилiстика і синергетика дискурсу / Шевченко І. С., Морозова О. І. // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / [Безугла Л. Р., Бондаренко В. Є., Донець П. М., Мартинюк А. П., Морозова О. І. та ін] ; під загальн. ред.. Шевченко І. С.. – Харків: Константа, 2005. – С. 29-35.

10. І. С. Шевченко Когнітивно-прагматичні дослідження дискурсу / Шевченко І. С. // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / [Безугла Л. Р., Бондаренко В. Є., Донець П. М., Мартинюк А. П., Морозова О. І. та ін] ; під загальн. ред. Шевченко І. С. – Харків: Константа, 2005. – С. 105-117.
11. Плотникова С. Н. Пространственная модель дискурса / Н. С. Плотникова // Функциональная лингвистика. – 2011. – № 2, т. 2. – С. 123-125.
12. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации / А. Д. Белова. – К.: Изд-во Киев. Нац. Ун-та им. Тараса Шевченко, 1997.
13. Л. В. Солощук Невербальні складові англомовного дискурсу / Солощук Л. В. // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / [Безугла Л. Р., Бондаренко В. Є., Донець П. М., Мартинюк А. П., Морозова О. І. та ін] ; під загальн. ред. Шевченко І. С. – Харків: Константа, 2005. – С. 145-180.

Н. О. Гудзь
м. Житомир

АКСІОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМИ

Соціальна реклама – важливий інструмент формування соціально-значущих установок та пропаганди системи загальнолюдських цінностей, моральних норм і моделей поведінки. Вона спрямована на знаходження шляхів розв’язання проблем, що виникають у соціумі на конкретних етапах його розвитку.

Соціальна реклама як явище постійно видозмінюється та еволюціонує. Так, розвиток інтелектуальних технологій, зокрема поява мережі Інтернет, сприяли появі соціальної Інтернет-реклами. Завдяки ряду переваг, а саме доступності, масовості, дешевизні та багатомовності таке явище як Інтернет-реклама займає міцні позиції в Інтернет-просторі. Окрім того, для рекламних носіїв в Інтернеті чудово працює формула AIDA (attention, interest, desire, action), оскільки Інтернет-реклама являє собою поєднання різних семіотичних кодів: вербального, візуального, а іноді й аудіо-візуального. Саме завдяки цим характеристикам Інтернет-реклама стає невід’ємною складовою поширення екологічних знань. Ефективне використання можливостей Інтернет-реклами природоохоронним рухом і вплив на цільову аудиторію забезпечується аксіологічними стратегіями та тактиками, вибір яких визначається цілями соціальної екологічної Інтернет-реклами, перелік яких можна звести до наступних: 1) інформування про проведення проєкологічних акцій, стан довкілля та екологічні загрози

тощо; 2) формування системи екологічних цінностей, оскільки соціальна екологічна Інтернет-реклама несе в собі позитивну або негативну оцінку тих чи інших явищ, вчинків з позицій загальнолюдських цінностей та моральних норм; 3) пропаганда дбайливого ставлення до природи тощо.

За способом здійснення впливу на адресата в соціальній екологічній Інтернет-рекламі виділяється жорстка та м'яка стратегії. Основна відмінність між "м'яким" і "жорстким" варіантами полягає в особливостях викладу автором суті проблеми (життєвої ситуації) і виборі мотиву поведінки аудиторії.

Реалізуючи "м'яку" стратегію автор соціальної екологічної Інтернет-реклами:

- 1) не ставить акцент на характеристиці проблемної ситуації (її опис в тексті іноді взагалі може бути відсутнім);
- 2) застосовує позитивну мотивацію;
- 3) описує позитивні емоційні переживання, пов'язані з майбутнім виходом з деструктивної екологічної ситуації.

"Жорстка" стратегія проявляється, коли автор:

- 1) робить акцент на характеристиці негативної проблемної ситуації, як би "заземлюється" на проблемі;
- 2) застосовує метод натуралістичного опису предмета відображення (напр. кривавих сцен, наслідки екологічних лих тощо);
- 3) приводить в дію механізм страху [1: 20-21].

Аналіз матеріалу дослідження засвідчує, що обидві стратегії знаходять своє відображення в різних тактиках. Так, жорстка стратегія вербалізується тактикою залякування та тактикою емоційного тиску. Натомість м'яка стратегія в соціальній екологічній Інтернет-рекламі знаходить відображення через тактику рефлексії.

Мета тактики залякування в рамках досліджуваного мовного матеріалу полягає в переконанні адресата в знищенні життя на Землі, якщо людина продовжуватиме вести споживацький спосіб життя. Мотив, в основі якого лежить тактика залякування – збільшити кількість екологічно свідомих громадян. Наприклад: *If we don't stop the global warming, nature will* (WWF); *The time to stop the global warming is melting away* (WWF). *Time is running out* (Greenpeace).

Тактика емоційного тиску в соціальній екологічній Інтернет-рекламі реалізується за допомогою взаємодії вербальної та невербальної складових, при чому в деяких випадках основна роль відводиться саме невербальним компонентам рекламного повідомлення, оскільки тиск на потенційного адресата створюється через зображення, що викликають неприємні емоції, а іноді навіть і

огиду. Так, для того, щоб переконати Інтернет-спільноту в тому, що купуючи сувеніри та товари, зроблені з екзотичних тварин, вони тільки загострюють проблему зникнення з лиця Землі окремих видів тварин, природоохоронна організація Всесвітній Фонд Живої Природи створила серію рекламних звернень, на яких покупців цих товарів змальовують як убивць (див. Рис. 1), формуючи негативну оцінку таким діям та викликаючи негативні емоції в адресата.

Рис.1. Тактика емоційного тиску в соціальній екологічній Інтернет-рекламі

Тактика рефлексії вербалізується рефлексивними метакомунікативними запитаннями, які не потребують відповіді. Їх мета – активізувати увагу адресата, перевірити власні дії щодо довкілля та скерувати в їх інтересах навколишнього середовища [2: 113], якщо досі цього зроблено не було: *If you don't preserve nature by using low-wattage bulbs, who will?* (EDF); *Would you kill someone for their hair? The rhino horn is made up of the same substance as human hair and has no medicinal value. Yet, approximately 30 rhinos have already been killed in India in 2013, for their horn* (WWF). За допомогою тактики рефлексії природоохоронна організація WWF намагається донести до адресата інформацію про надмірний вилов блакитного тунця. Соціальна реклама, спрямована на його збереження, починається зі слів *"Would you care more if i was a?"* Останнім словом в цьому реченні може бути rhino, panda, gorilla тощо. Рекламний текст закінчується поясненням: *The Bluefin Tuna is being fished to extinction. So like a few other species, it would appreciate your help.* wwf.com (WWF).

Отже, аксіологічні стратегії та тактики в соціальній екологічній Інтернет-рекламі привертають увагу суспільства до глобальних екологічних проблем та сприяють екологізації суспільної свідомості.

Перспективою подальших досліджень з окресленої проблематики вважаємо проведення порівняльного аналізу аксіологічних стратегій і тактик та специфіки їх вербального втілення в інших жанрах екологічного Інтернет-дискурсу, а також вивчення їх ролі у формуванні екологічної свідомості суспільства та розв'язанні глобальних екологічних проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Тертычная М. А. Социальная реклама в Интернете: функциональные, предметно-тематические и жанровые особенности): автореф. дис. ... канд. филолог. наук / М. А. Тертычная. – Москва, 2012. – 24 с.
2. Шипіцина Ю. В. Особливості використання стратегій і тактик адресатом текстів етичних кодексів/ Ю. В. Шипіцина // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kpnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/7/2014/pdf/fil/18/1_32_Sshipicina.pdf

О. О. Кобзєва
м. Харків

ДИСКУРСИВНЕ ВАРІЮВАННЯ СТРАТЕГІЙ ТА ТАКТИК СУДДІ В АМЕРИКАНСЬКОМУ СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ

Чисельні розвідки, присвячені вивченню судового дискурсу, як підтипу юридичного дискурсу, не фокусують увагу на розумово-комунікативній діяльності судді, зокрема на його стратегіях і тактиках. Цю ситуацію вважаємо не зовсім виправданою з огляду на те, що суддя є учасником, котрий керує судовим засіданням та володіє найбільшими владними повноваженнями. Саме цим було визначено мету нашого дослідження – аналіз стратегій та тактик судді в американському судовому засіданні. Не можна оминути увагою і суспільну значущість розглядуваної проблематики, пов'язану з реформуванням вітчизняної судової галузі, що із необхідністю залучає потребу вивчення досвіду найбільш розвинених у правовому аспекті країн.

У процесі аналізу здійснено такі дослідницькі кроки:

- вивчено досвід юридичних і лінгвістичних розвідок і на цій основі уточнено визначення американського судового дискурсу [1];
- дібрано й систематизовано корпус фактичного матеріалу, що володіє характеристиками сучасності, автентичності, якісної та кількісної репрезентативності [2];

- обґрунтовано доцільність визначення дискурсивних стратегій судді на основі стереотипних ролей цього учасника [3];

- виявлено й визначено глобальну, локальні, мовленнєві стратегії та тактики судді в американському судовому засіданні [3; 4].

Проте, цей аналіз, на наш погляд, ще не є достатньо повним, якщо взяти до уваги ту обставину, що кожен дискурс має певну структуру, подану сукупністю типових комунікативних ситуацій, властивих цьому дискурсові [5]. Відповідно, необхідним є вивчення варіювання стратегій та тактик судді у межах американського судового дискурсу, що передбачає виявлення їх якісних та кількісних характеристик у різних комунікативних ситуаціях, що є типовими для цього дискурсу.

Перелік цих ситуацій було встановлено у ході надання загальної характеристики американського судового дискурсу, де зокрема було з'ясовано, що типовими для нього є такі комунікативні ситуації:

- *організувальні моменти;*
- *довідь головуєчого;*
- *дослідження обставин справи;*
- *дослідження доказів;*
- *судові дебати;*
- *оголошення вироку/ рішення присяжних [6].*

Отже, нагальним завданням є установлення того, в яких з перелічених ситуацій наявна реалізація кожної конкретної стратегії та тактики та якою є частотність їхньої вживаності в тих комунікативних ситуаціях, де вони наявні. Виконання цього завдання, що є перспективою нашої роботи, дозволить надати стратегіям та тактикам судді в американському судовому дискурсі комплексної характеристики, що передбачає не лише встановлення їхнього потенціалу та їхніх характеристик, але й специфіки їхньої реалізації в структурі американського судового дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кобзева О. О. Структурні та функціональні особливості організації американського судового дискурсу / О. О. Кобзева // Ученые записки Таврического Национального Университета. Сер. : Филология. Социальные коммуникации. – Симферополь, 2012. – Т. 24 (67). – № 3. – С. 72-76.
2. Кобзева О. О. Процедури та методики формування корпусу вибірки для аналізу стратегій та тактик американського судового дискурсу / О. О. Кобзева // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету. Сер. : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград, 2014. – Вип. № 130. – С. 271-275.

3. Кобзева О. О. Типологія стратегій судді в американському судовому дискурсі / О. О. Кобзева // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2012. – № 1022. – С. 64-68.
 4. Кобзева О. О. Метакомунікативна стратегія у мовленні судді в американському судовому дискурсі / О. О. Кобзева // Вісник Житомирського державного університету ім. Франка. – Житомир, 2014. – Вип. №77. – С. 264-269.
 5. Белова А. Д. Лінгвістичні перспективи і прогнози у ХХІ столітті / А. Д. Белова // Лінгвістика ХХІ століття : нові дослідження і перспективи / НАН України Центр наук. дослідж. і викладання інозем. мов ; [ред. кол.: В. В. Акуленко (голов. ред.) та ін.]. – К. : Логос, 2006. – № 1. – С. 22-31.
- Кобзева О. О. Комунікативні ситуації американського судового дискурсу / О. О. Кобзева // Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація: XIV наук. конф. з міжнар. участю, 27 березня 2015 р. : тези доп. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна 2015. – С. 86-88.

О. С. Коломійчук
м. Житомир

АНТИНОМІЯ МОРАЛЬНІСТЬ/АМОРАЛЬНІСТЬ В ХУДОЖНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Художня картина світу складається з суб'єктивних та об'єктивних категорій, як результату бачення світу. Деякі категорії, як Добро – Зло, Правда – Неправда, Мораль – Аморальність формують антиномію зазначених понять, побудовану на сукупності діалектичних протиріч. Поняття «антиномії» бере початок з логіки, де воно означає протиріччя між двома судженнями, з яких одне можна логічно довести. Основи поняття «антиномії» закладені В. Гумбольдтом, який виділив такі значущі антиномії як антиномія мови у формі суб'єктивного та об'єктивного; антиномія суспільного та індивідуального в мові; антиномія генералізованого та частого в мові [3: 45-48]. Ідеї В. Гумбольдта щодо двоїстості мови були розвинені в роботах Е. Бенвеніста та Ф. де Соссюра, які сформулювали принцип, згідно з яким мова завжди представляє собою двоїсте явище, а тому все у мові слід вивчати в бінарній опозиції: одне через розуміння іншого [1: 54]. Враховуючи сутність антиномії як двоїстості мови, можна стверджувати, що оскільки мова постійно розвивається, поняття антиномічного поповнюються та змінюються. Розглядаючи явище антиномії в мові, Л. Г. Боярова зауважує, що сутність антиномії зводиться до конфлікту між означуваним смисловим значенням та

мовним знаком [2: 43-47]. Прояви антиномії в мовній системі становлять внутрішній потенціал мовної системи.

Явище антиномії в моралі охоплює суперечності у властивостях, якими характеризується мораль. Однією з причин антиномії моралі стають поведінкові особливості індивіда та суспільства. Моральність як прояв рис поведінки вимагає від індивіда дотримання суспільних норм та правил. В результаті виникає протиріччя між моральністю/аморальністю як індивідуальною категорією та суспільною категорією. Щоб визначити, який вчинок віднести до морального або аморального, необхідно порівняти його із загальноприйнятими «зразками» поведінки в суспільстві. Однак, не можна забувати, що сам індивід є авторитетом для себе, тому моральність/аморальність його поведінки регулюється його власними світоглядними настановами, рівнем вихованості, судженнями та розуміння добра та зла тощо. Ще одним важливим джерелом антиномії моральності/аморальності є релігійний аспект, а саме Бог та його заповіді є найвищим проявом моралі, однак, і в цьому випадку особистість може сприймати ці заповіді як «об'єктивно правильні», тобто такі, що вимагають неухильного дотримання, та як суб'єктивні, тобто такі, до яких можна ставитись критично в залежності від ситуації [4: 140-141].

Таким чином, чинниками, що визначають антиномію моральності/аморальності є норми та правила поведінки, які можуть регулюватись Індивідом, Суспільством, Релігією.

Отже на основі дослідження характеристик та властивостей категорій моральності/аморальності антиномічні риси концепту можна представити наступним чином:

1) **Антиномія суб'єктивного та об'єктивного.**

а) Моральні закони визначаються об'єктивною потребою людства і не є залежними від суб'єктивних поглядів особистості.

б) Моральні закони належать до категорії індивідуального, а тому витікають із суб'єктивної позиції особистості;

в) Моральний закон виступає як абстрактна категорія, яка не належить ні до суб'єктивного, ні до об'єктивного поняття. Це – загальноприйнята норма поведінки.

2) **Антиномія суспільного та особистісного.**

а) Життя в суспільстві вимагає дотримання соціальних норм.

б) Особистість з високим рівнем розвиненості моральних цінностей виступає як носій загальнолюдських ідеалів, а тому її свідомість вступає в протиріччя з суспільною свідомістю у питаннях моралі/аморальності.

в) Особистість з низьким рівнем сформованих моральних поглядів виступає як носій засуджуваних індивідами та суспільством цінностей, а тому її світобачення не є прийнятним з точки зору соціуму та індивідуального світу окремих людей.

3) **Антиномія моральної цінності та аморальної користі.**

а) Моральність як прояв поведінки індивіда має практичну цінність для регулювання його відносин з іншими людьми в соціумі.

б) Моральність по відношенню до інших людей може призводити до покарання, а тому її корисність ставиться під сумнів.

в) Моральність або аморальність не належать до прагматичних категорій. Їх сутність – обов'язок без примусу.

4) **Антиномія вільного вибору та причини.**

а) В основі моральної/аморальної поведінки лежать свої причини.

б) Здійснення вчинків моральною/аморальною особистістю може вступати в протиріччя з логікою, якщо рушійною силою вчинку є причини, що призводить до свободи вибору в розріз правилами.

Моральні та аморальність регулюються не лише суспільними та індивідуальними потребами, саме по собі явище моралі – це як закон, без якого неможливе існування ні суспільства, ні людини.

Антиномія моральності/аморальності базується на уявленнях людини про такі важливі життєві категорії як добро та обов'язок. Однак, слід брати до уваги, що антиномія цього типу залежить від часового фактору, адже кожен період історичного розвитку характеризується наявністю своїх власних поглядів на моральні правила. Часовому виміру не підлягають універсальні категорії моральності/аморальності – Good/Evil (Добро/Зло), Justice/Injustice (Справедливість/Несправедливість), Loyalty/Betrayal (Вірність/Зрада), Truth/Lie (Правда/Брехня) та ін. Однакові для всіх універсальні істини є в якій мірі примітивними, банальними, оскільки правило моральної/аморальної поведінки закладене в сприйняття цих категорій як універсальних – вони є обов'язковими незалежно для виконання всіма людьми без виключення. Однак ступінь виконання залежить від індивідуального розуміння цих антиномій окремими людьми.

Користь моральності є безперечною, адже вона керує діями людини, без практичного примусу та вигоди. Моральна людини робить якийсь вчинок не тому, що так диктують соціальні правила та норми поведінки, а тому, що розуміє, що «так правильно». Відповідно моральність є важливим регулятором індивідуального та суспільного добробуту.

Таким чином, можна зробити висновок, що універсальні правила моральності/аморальності властиві всьому людству. Для розуміння

концепту моралі/аморальності важливим є часовий фактор. Однак, прояв моральності по відношенню до інших не завжди призводить до позитивних результатів. Наприклад, у випадку надмірної моральності людина не здатна досягти мети, яка потребує порушення норм моралі. З іншого боку, в основі моральності немає ніякої вигоди, оскільки вона сама є джерелом задоволення для індивіду. Це моральність, метою і результатом якої є прагнення до самовдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Пер. с фр. – М., 2002. – 448 с.
2. Боярова Л. Динамічна теорія норми в сучасній термінології // Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць. Вип. VII / Відп.ред. Л.О. Симоненко. – К: КНЕУ, 2007. – с. 43-47
3. Гумбольдт В. фон О различии строения человеческих языков и его влияния на духовное развитие человечества // Гумбольдт В. фон / Избранные труды по языкознанию / Пер. с нем. М., 1984. С. 37-297
4. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. – К., 2004. – 163 с.

Н. В. Макаренко
м. Житомир

АСОЦІАТИВНО-НОМІНАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОНЦЕПТУ "ГРОШІ" НА МАТЕРІАЛІ "ТРИГРОШОВОГО РОМАНУ"

Б. БРЕХТА

Сучасна лінгвістика розвивається під знаком нової номінативно-прагматичної парадигми, що має за мету вивчення зовнішніх зв'язків мови з дійсністю, яку вона відображає, і з мовцем, якому вона слугує [5: 76-78]. Так, згідно думки В. Кононенка, навколо слова, що позначає концепт, і пов'язаних із ним слів-понять створюється певне семантичне поле, максимальний і достатній контекст, у межах якого й виявляються численні конотативні супроводи, додаткові значення, асоціативно-оцінні ряди [4: 19].

Будь-який фрагмент картини світу, відбиваючись в етнічній свідомості, потрапляє в коло постійних асоціативних зв'язків, і, переосмислюючись, втілюється у стереотипний образ. Так, зовнішні асоціації буття етносу постають у мові його духовною сутністю. Шляхом асоціативних зв'язків відбувається перехід від слова, що позначає предмет, до образу цього предмета в етнічній та індивідуальній свідомості, а далі – до символу, що містить архетипні уявлення етносу, що закорінюються у його культурі й постають її показниками – знаками.

Асоціативне поле є специфічною когнітивною структурою мовленнєвої свідомості, яка бере участь у формуванні лінгвістичної картини світу. "Поле" реакцій, отриманих на слово-стимул, дає змогу судити про психологічну структуру значення вихідного слова як про комплексне явище, що характеризується низкою параметрів, у числі яких простежується наявність деякого емоційного навантаження. Це виявляється в реалізації оціночного моменту або пов'язане з емоційно забарвленими характеристиками чи почуттями [3: 210-211]. Слід зазначити, що асоціативні зв'язки між словами вказують не тільки на особливості навколишнього світу, де живе мовець, а й на професію, вік, місце проживання, соціальне походження, тобто відбивають соціальне буття людини, таким чином даючи унікальну можливість для лінгвістів вивчати мову через призму важливих життєвих асоціацій.

Концепт ГРОШІ (DAS GELD) належить до лінгвокультурних концептів, який інтерпретується як суперечливий.

Ю. Булигіна відзначила два протиставлені асоціативних поля, що формуються у концепті "ГРОШІ": гроші – святина і гроші – агресивне начало. Відбувається обожнювання грошей, вони займають у картині світу мовної особистості все більш важливе місце [2: 5-7].

Поняття "гроші" визначається через їх основні функції: засіб обігу, міра вартості і засіб заощадження. Гроші є універсальним носієм інформації, що відображає наміри та бажання різних людей.

"Тригрошовий роман" був написаний Брехтом у часи кардинальних змін цінностей суспільства. Починається комерціалізація суспільства, гроші та матеріальні блага відіграють все більш значну роль у визначенні соціального успіху *"Neureichen"/"нових багатіїв"*. У такому суспільстві поняття гроші (*Geld*), багатство (*Reichtum*), прибуток (*Gewinn/Profit*), винагорода (*Lohn*), добробут/благополуччя (*Wohlstand*) стають нероздільними.

Різноманітні вживання лексеми *das Geld* дають нам низку уявлень про їх сутність. Це мовні образи грошей. Звертаючись до асоціативного потенціалу концепту ГРОШІ (DAS GELD), який маніфестується у брехтівському «Тригрошовому романі» можемо виділити наступні понятійні елементи (або еталони) досліджуваного концепту:

1. Збитки (GELD ist Verlust);

Даний понятійний елемент реалізується за допомогою метафоричного прислів'я *Leute wie du und ich bieten am Meeresstrand Salzwasserfeil* [1: 203] (торгувати на березі моря солоною водою), що означає неприбутковий бізнес, що приносить лише збитки.

2. Партнерство (GELD ist die Partnerschaft);

Даний еталон репрзентується метафоричним виразом *in das Geschäft hereinnehmen* [1: 230] (взяти в долю). Даний приклад представляє ділові відносини бізнесу, партнерський поділ комерційної справи заради спільного успіху та здобуття великого прибутку. Відбувається метонімічне перенесення грошей на їх власника, тобто він ототожнюється зі своїм рахунком, грошима, а, відповідно це означає мати гарний, постійний та стійкий дохід.

3. Хабарництво (die Bestechlichkeit);

Даний еталон репрезентує приказка *eine gut geölte Maschine läuft besser* [1: 113] (не підмажеш – не поїдеш), що уособлює «ГРОШІ» як елемент хабарництва та засіб з допомогою якого процвітає корупція, як невід’ємний атрибут вирішення всіх справ.

4. Нагорода (der Preis);

Даний елемент розцінює гроші як нагороду, приз, премію. У досліджуваному романі маніфестується з допомогою приказки Ohne Fleiß kein Preis (в рос. еквіваленті: Чем будешь прилежней, тем прибыльней!) [1: 101];

5. Добробут (der Wohlstand);

Брехт порівнює гроші із духовним даром, талантом, а працю із добробутом, показуючи взаємозв’язок: якщо працювати, використовуючи талант, можна заробити гроші, отримавши в кінцевому результаті забезпеченість необхідними матеріальними і духовними благами.

Talente, das bedeutet zweierlei: erstens ein großes Geldstück aus Silber im alten Griechenland und zweitens eine geistige Fähigkeit. Ich meine, das ist ein schöner Doppelsinn. Fähigkeiten sind Geld, Leistung ist Wohlstand [1: 370].

Отже, ГРОШІ (DAS GELD) мають конкретні еталони, такі як: збитки, партнерство, хабарництво, нагорода та добробут. Складна природа концепту ГРОШІ (DAS GELD) розкривається у співвідношенні з поняттям, значенням, змістом та образом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Bertolt Brecht. Dreigroschenroman / Brecht Bertolt. – Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1991, – 394 S.
2. Булыгина Е. Ю. Лексическое воплощение концепта "деньги" в современной публицистике // Отражение русской языковой картины мира в лексике и грамматике / Е. Ю. Булыгина. – Новосибирск, 1999. – С. 5-13.

3. Горошко Е. И. Интегративная модель свободного ассоциативного эксперимента / Е. И. Горошко. – М.: Изд. группа "РА – Каравелла", 2001. – С. 200-220.
4. Кононенко В. І. Концепти українського дискурсу: Монографія / В. І. Кононенко. – Київ – Івано-Франківськ: Плай, 2004. – 248 с.
5. Ломов А. М. Лингвистика и аналитическая философия / А. М. Ломов // Вестник ВГУ. Сер. І. Гуманитарные науки. – 1996. – № 1. – С. 76-85.

О. А. Малинівська
м. Житомир

РЕКЛАМА ЯК РІЗНОВИД ДИСКУРСИВНОГО ФЕНОМЕНУ

Сучасна реклама є надзвичайно складним і багатограним феноменом, який продовжує розвиватися і видозмінюватися під впливом нових економічних, політичних, соціокультурних і технологічних умов.

З кінця ХХ століття за допомогою засобів масової комунікації реклама стала єдиною глобальною індустрією. В історії рекламних технологій відбулася еволюція від масової реклами до розподілу споживчої аудиторії на так звані цільові групи. Сьогодні реклама – це потужна галузь індустрії, продукт її діяльності спрямовано на забезпечення потенційного адресата рекламного повідомлення інформацією про товари та послуги з метою їх популяризації. Реклама займає значне місце у різних сферах життя людини, вона привертає увагу людей різних професій, соціальних рівнів і стилів життя.

Ф. Котлер представляє рекламу як безособову форму комунікації, яка здійснюється за допомогою платних засобів поширення інформації з чітко вказаним джерелом фінансування [4].

І.А. Гольман та Н.С. Добробабенко уточнюють, що рекламою є будь-яка форма безособового представлення та просування комерційних ідей, товарів та послуг [2], оплачених чітко вказаним рекламодавцем.

Американська Маркетингова Асоціація звертає увагу на те, що спосіб подачі інформації у рекламі залежить від її характеру та особливостей цільової аудиторії, і трактує поняття «реклама» наступним чином: «Реклама – це поширена у певній формі інформація не особистісного характеру про товари, послуги, ідеї або починання, яка призначена для групи осіб (цільової аудиторії) і оплачена конкретним спонсором» [6].

На основі співвіднесення з конкретною комунікативною сферою і з урахуванням специфіки предметно-інформаційного змісту, яка

задається цією сферою, рекламний дискурс (РД) трактують як окремий тип дискурсу.

Під РД розуміють різновид дискурсивної діяльності у галузі реклами, процес і результат мисленнєво - комунікативної взаємодії інформативного, персуазивного, маніпулятивного чи сугестивного характеру в сукупності лінгвальних і позалінгвальних аспектів [5].

РД можна описати у рамках різних класифікацій типів дискурсу. За класифікацією В.І. Карасика, РД входить до складу інституційного дискурсу. Під інституційним спілкуванням розуміють комунікацію, учасниками якої є представники суспільних інститутів [3].

А.Д. Белова розглядає рекламний дискурс у рамках класифікації за сферами комунікації [1]. Окрім того, рекламу розглядають як вид оцінного або евалюативного дискурсу чи як різновид аргументативного дискурсу [2].

Розуміння рекламної комунікації як одностороннього процесу сьогодні змінюється багато в чому завдяки збільшенню ролі електронних засобів масової комунікації у житті сучасної людини. Однак, залучення адресата до комунікації постає як можливість здійснення обмеженого набору реакцій, передбачених адресантом, що засвідчує відносність свободи адресата у взаємодії з адресантом.

РД характеризують як цілий комплекс відношень, які виявляються в процесі виникнення, формування, розвитку та функціонування рекламного тексту [1]. Іншими словами, РД – це когнітивний процес, що тісно переплітається зі створенням тексту, а рекламний текст – мовний відрізок, який є продуктом діяльності мовлення та мислення, у ході якого реципієнт та комунікант вступають у певні соціальні та економічні відносини.

Щодня ми зустрічаємося з рекламою за допомогою засобів масової інформації. Вона є однією з найважливіших функціональних сфер у житті людини і активно впливає на свідомість та поведінку людини.

Отже, РД можна розглядати як один з основних типів дискурсу постіндустріального суспільства. Перспективи подальших досліджень вбачаються у вивченні особливостей англomовного електронного РД.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Белова А.Д. Поняття “стиль”, “жанр”, “дискурс”, “текст” у сучасній лінгвістиці / А.Д. Бєлова // Вісник Іноземна філологія. – К. : Вища школа, 2002. – Вип. 32–32. – С. 7-14.
2. Гольман Н.А. Практика реклами / Гольман Н.А., Добробабенко Н.С. – Новосибірськ: СП «Інтербук», 1991.

3. Карасик В.И. О типах дискурса / В.И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс : сб. науч. трудов. – Волгоград: Перемена, 2000. – С. 5-20.
4. Котлер Ф. Основы маркетинга / Котлер. Ф. – М., 2001.
5. Романюк С. Комунікативні стратегії і тактики реалізації сугестивного впливу в дискурсі американської комерційної реклами / С. Романюк // Психолінгвістика : [зб. наук. праць ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”]. – Переяслав-Хмельницький : ПП “СКД”, 2009. – Вип. 4. – С. 235-242.
6. Edwards Ch. Mundy. Retail Advertising and Sales Promotion. – N.Y., 1981.

Н. А. Матківська
м. Київ

ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ ПІДЛІТКОВИХ ХАРАКТЕРИСТИК МОВЛЕННЯ ПЕРСОНАЖА АНІМАЦІЙНОГО ФІЛЬМУ “ГОП” К. В.

Відтворення ідіолектів, тобто індивідуальних рис мовлення, персонажів анімаційних фільмів – надзвичайно складне завдання для перекладачів. Такі ідіолекти можуть характеризуватись використанням різноманітних діалектів, соціолектів, сленгів, тощо. Також існує тенденція застосування мовних стереотипів в англomовних анімаційних фільмах з метою швидкої персонажів ідентифікації глядачами та надання певних рис характеру.

Об’єктом тез є відтворення ідіолекту персонажа, а *предметом* перекладацькі стратегії, що використовуються при відтворенні підліткових характеристик мовлення персонажа анімаційного фільму “Гоп” К. В. українською, німецькою та іспанською мовою. *Матеріалом* дослідження слугує анімаційний фільм “Гоп” та його переклад українською, німецькою та іспанською мовою.

Проблемою відтворення у перекладі ідіолектів займалися небагато вчених, зокрема П. Лопез Руа [4], Ф. Федерічі [2], Д. Формічі [3] та ін. Досліджуючи проблему відтворення в перекладі художньої літератури ідіолектів та мов меншин, Ф. Федерічі виокремлює два підходи: 1) консервативний та 2) експериментальний [2: 10]. Коли перекладачі не намагаються протистояти нормам, вони є консервативними щодо очікувань цільової аудиторії та уникають будь-яких нестандартних варіантів мови. Коли перекладачі намагаються показати відмінності у цільовій мові, використовуючи різноманітні варіанти мови, то їх можна вважати експериментальними. Таким чином, можна говорити про

стандартизацію та адаптацію як дві можливі макростратегії відтворення ідіолекту в перекладі. Адаптація, у свою чергу, поділяється на дві мікростратегії: 1) доместикацію, що полягає у плавному, ідіоматичному та прозорому відтворенні, яке нівелює іноземні характеристики оригіналу і підлаштовує його до потреб та цінностей цільової культури, та 2) форенізацію, якій властиве виділення та підкреслення іноземної ідентичності тексту оригіналу.

К. В. (Кролик Великодній) – головний герой анімаційного фільму “Гоп” та є одним з його найяскравіших персонажів. Ідіолект К. В. в оригіналі досить цікавий. Справа в тому, що його ідіолекту властиве мовлення підлітка. Характерні риси мовлення підлітка проявляються в більшій мірі на лексичному рівні, а саме завдяки використанню молодіжного сленгу. Досить цікаво простежити, як молодіжний сленг відтворюється в перекладах на українську, німецьку та іспанську мову.

22:50 E.B.: <u>Have you got anything in the old snack department?</u>	К.В.: У мене <u>кишки марш грають</u> . Маєш щось <u>на зуб кинути</u> ?	E.B.: Was wird hier denn <u>imbisstechisch</u> so geboten?	E.B.: ¿Tienes algo que pueda picar ?
--	---	--	--------------------------------------

В оригінальній репліці використовується фраза, що має значення *чи є щось перекусити?*. Досить цікавим є український переклад. Використовується фразеологізми *кишки марш грають*, що означає *бути дуже голодним*, та *на зуб кинути*, що означає *перекусити*. У німецькому перекладі використовується сленгізм *imbisstechisch*, що має значення *щось на кшталт закускової або кіоску*. В іспанському перекладі не спостерігається використання сленгу.

40:45 E.B.: I'm just fine, <u>daddy-o</u> .	К.В. <u>Забамбецаю</u> .	E.B.: Alles <u>cool, daddy-o</u> .	E.B.: Estoy bien. Estoy muy bien, <u>hermano</u> .
---	-----------------------------	------------------------------------	--

В оригінальній версії анімаційного фільму використовується досить цікавий сленгізм *daddy-o*. Ця лексема почала активно вживатись у 50-х та 60-х роках серед гіпстерів та досить швидко стало популярною у молоді. *Daddy-o* має аналогічне значення, що і *dude*, тобто *хлопець*, *друг*, а в більш прямому значенні *чувак*. В українській репліці спостерігаємо використання сленгізму *забамбецати*, або як ще часто кажуть *збацати*, що означає *зіграти* або *щось швидко зробити*. Німецький переклад досить цікавий, адже в ньому виокремлюємо запозичення з англійської мови, зокрема *cool*, що означає *круто*, та *daddy-o*, що семантизувалось уже раніше. Варто зауважити, що

запозичення в німецькій мові є досить звичними, особливо коли йдеться про молодіжний сленг. В іспанському перекладі виокремлюємо лише лексему *hermano*, що у цій репліці буде мати сленгові значення *брателло* або *братуха*.

63:57 E.B.: <i>That is for people who <u>have gone loony!</u></i>	К.В. <i>Так роблять з тим, у кого <u>глюки</u>.</i>	E.B.: <i>Das macht man mit Typen die <u>verrückt</u> geworden sind.</i>	E.B.: <i>Eso es lo que les pasa a los que se les <u>va la olla</u>.</i>
---	---	---	---

В англomовному варіанті анімаційного фільму спостерігаємо сленговий вислів *go loony*, що має значення *втратити розум* або *зійти з розуму*. В українському перекладі використовується сленгізм *глюки*, що є скороченням від *галюцинацій*. У німецькій репліці також використовується сленгізм *verrückt*, що означає *той, хто сходить з розуму*. В іспанському перекладі спостерігається сленговий вислів *va la olla*, що має аналогічне значення, що і оригінал.

66:45 E.B.: <i>Just a couple of <u>dudes hanging out, getting buff.</u></i>	К.В. <i>Ми <u>тусуємось</u>, <u>качаємось</u>.</i>	E.B.: <i>Zwei <u>Kumpels</u> die <u>zusammen abhängen</u> und <u>eine Runde pumpen</u>.</i>	E.B.: <i><u>Qué guay</u>, un par de <u>tíos divirtiéndose</u> y <u>poniéndose cachas</u>.</i>
---	--	---	---

В англomовній версії анімаційного фільму спостерігаємо використання кількох сленгізмів, зокрема *dudes* із значенням *хлопці, чуваки*; *hang out* – *гуляти, зависати*; *get puff* – *набути форму, м'язи*. В українському перекладі виокремлюємо сленгізми *тусуватись* та *качатись*, що мають значення *гуляти* та *набувати м'язисту форму*. У німецькому перекладі також виокремлюємо декілька сленгізмів, зокрема *Kumpels* на позначення друзів, *abhängen* – *відпочивати, зависати*, а також *eine Runde pumpen*, що має значення *набувати м'язисту форму*. В іспанському перекладі використовується сленговий вигук *Qué guay*, який якнайкраще можна перекласти *Як круто! Як класно!* та сленгового вислову *poniéndose cachas*, що має значення *набувати м'язисту форму*.

В англійському варіанті анімаційного фільму ідіолект персонажа вирізняється використанням молодіжного сленгу, що притаманний мовленню підлітків. В українському, німецькому та іспанському перекладі ідіолект відтворюється за допомогою мікростратегії доместикації, а засобом слугує теж молодіжний сленг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Анімаційний фільм “Нор” англійською, українською, німецькою та іспанською мовою / Кінокомпанія – Universal Pictures, 2011
 2. Federici. F.M. Translating Dialects and Languages of Minorities, Challenges and Solutions / F.M. Federici. – Bern : Peter Lang, 2011. – P. 11
 3. Formica D. Translating idiolects : Natalia Ginzburg’s Lessico familiare [Electronic resource] / D. Formici, M. Cicioni. – Mode of Access: <http://www.academia.edu/4577540/>[...]
- Lopez Rua P. The translation of idiolects in The Catcher in the Rye : an approach through lexicalized structures [Electronic resource] / Paula Lopez Rua. – Mode of Access : <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=193768>

А. П. Очковська
м. Житомир

СУБ'ЄКТНІ ІНФІНІТИВНІ КОНСТРУКЦІЇ В ІСТОРІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Суб'єктною інфінітивною конструкцією називається конструкція, до складу якої входить дві частини, а саме дієслово, яке позначає ставлення мовця до змісту речення (*to seem, to appear, to prove to turn out, to happen, to chance etc.*), та інфінітив, що позначає власне дію, пов'язану з підметом.

В межах генеративної граматики суб'єктно інфінітивні конструкції називаються рейзинговими конструкціями з підметом (***subject raising structure***). Рейзингова конструкція з підметом – це конструкція, в якій відбувається пересув зовнішнього аргумента присудка з позиції підрядного речення до позиції підмета в головному [6: 196]. Дієслова, які використовуються з інфінітивним комплементом і викликають підняття підмета з інфінітивної клаузи, називаються рейзинговими дієсловами.

Інфінітив є найбільш абстрактною формою дієслова, що служить дієслівною назвою процесу і використовується як дериваційна основа для всіх інших дієслівних форм [2: 102].

Спочатку інфінітив був дієслівним іменником, який згодом набув вербальних ознак. Вже в давньоанглійській мові інфінітив втрачає відмінкові закінчення. Збереглося лише дві відмінкові форми, а саме форма давального відмінка із закінченням *-anne (-enne)*, яка завжди вживається з типовим прийменником давального відмінка *to* (*to etanne* – їсти), та більш вживана незмінювана форма інфінітива із закінченням *-an* (*etan* – їсти). Перша інфінітивна форма

використовується як обставина мети, предикатив після дієслів, інколи як означення, а друга форма – як додаток, частина складеного дієслівного присудка після претерито-презентних дієслів і дієслів видового значення, а також входить до складу об'єктної інфінітивної конструкції [1: 190].

В середньоанглійській мові відбувається редукція закінчень, тому інфінітив має лише закінчення *-e(n)*, а прийменник *to* стає приінфінітивною часткою. Використання інфінітива мети з прийменником *for* широко розповсюджується вже до кінця середньоанглійського періоду. Частка *to* остаточно закріплюється як морфологічний показник інфінітива лише в кінці ранньонovoанглійського періоду. Крім того, в середньоанглійській мові почали використовуватися суб'єктно інфінітивні конструкції, оскільки цей період характеризується появою модальних дієслів-зв'язок, таких як *seem, appear, thinken*, а в ранньонovoанглійській – *prove, turn out* [1: 279].

Протягом історичного розвитку рейзингові дієслова зазнали суб'єктивації.

Суб'єктивація – це історичний і прагматично-семантичний процес, завдяки якому значення базуються на суб'єктивному ставленні мовця до висловлення, то елементи мови, наприклад рейзингові дієслова, змінюють значення або набувають нових відтінків значення в процесі вираження дії в дейктичній сфері мовця. У процесі суб'єктивації рейзингові дієслова набувають модального значення евіденційності [3: 130]. Евіденційність (англ. *evidentiality*, ґрунтування на очевидних фактах) є складовою епістемічної модальності; вона пов'язана з джерелом інформації повідомлення, яке робить мовець, і виражає ступінь упевненості мовця у своєму повідомленні [5: 142].

Варто зазначити, що рейтинг можливий тоді, коли головне дієслово є одноперехідним, тобто відкриває позицію для породження одного компонента, а саме неособової клаузи. Якщо клауза є нефінітною, то підмет не отримує відмінка в межах цієї клаузи, але, оскільки, позиція підмета головного дієслова є пустою, підмет зазнає пересуву до цієї позиції і набуває відмінка, тобто стає маркованим. Наявність підмета в структурі англійського речення є граматичною умовою, яка визначається принципом розширеної проекції (ПРР), але в історії розвитку англійської мови дія цього принципу не завжди була обов'язковою. Наприклад, в давньоанглійській мові порядок слів у реченні був відносно вільним, граматичні відносини виражалися морфологічно, тому підмет не експліковувався в поверхненій структурі. Регулярне використання рейзингових конструкцій з

дієсловами *seem, happen, chance* спостерігається лише наприкінці середньоанглійського періоду, коли встановлюється фіксований порядок слів, а наявність підмета у реченні є обов'язковим. У середньоанглійській мові підмет стає цілком структурним, виражає більше семантичних ролей, що пов'язано з втратою відмінкових закінчень [4: 28]. Таким чином, лише в ранньоніовоанглійській мові відбувається остаточне становлення суб'єктно інфінітивних конструкцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Иванова И. П. История английского языка: Учебник. Хрестоматия. Словарь / И. Иванова, Л. Чахоян, Т. Беляева. – СПб.: Лань, 2001. – 510 с.
2. Bloch M. Y. A Course in Theoretical English Grammar / M. Y. Bloch. – М.: Vysshaya Shkola, 2000. – 178 p.
3. De Haan Ferdinand. Raising as grammaticalization: the case of Germanic seem-verbs / Ferdinand de Haan. – Rivista di Linguistica, 2007. – Vol. 19.1. – P. 129-150
4. Fisher O. On Problem Areas in Grammaticalization: Lehmann's Parameters and the Issue of Scope / O. Fisher // Formal Evidence in Grammaticalization Research – Amsterdam: John Benjamins Publishing Co, 2010. – P. 17 – 43.
5. Kratzer A. Modality / Angelika Kratzer // Semantics: An International Handbook of Contemporary Research / Ed. by A. von Stechow and D. Wunderlich. – B. : Walter de Gruyter, 1991. – P. 639-650
6. Radford A. An Introduction to English Sentence Structure / Andrew Radford. – New York: Cambridge University Press, 2009. – 445 p.

Т. І. Ревчук
м. Житомир

ДИСКУРСИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ПІДТРИМКИ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Антропологічний вектор сучасних лінгвістичних досліджень зумовлює зростаючий інтерес наукових розвідок до вивчення особливостей вербальної взаємодії учасників комунікативного процесу у соціальній сфері. У площині такої парадигми мовлення постає не лише як “реалізація мови у діяльності”, але й як явище, яке корелює з організаційною та регулятивною функціями потреб життєдіяльності мовця [1 : 360]. У зв'язку з цим актуальним є розгляд дискурсивних

особливостей вираження комунікативної підтримки та розкриття специфіки її реалізації у взаємодії учасників комунікативного процесу.

Інтенція підтримки в мовленні зумовлена її соціолінгвістичним, психолінгвістичним та лінгвокультурологічним значенням. Зважаючи на це, визначення дискурсивного простору вираження підтримки опирається на сфери її функціонування.

У межах сучасних інтерпретацій дискурсу можливо визначити його характеристики: зв'язність, когерентність, когезія, змістовна цілісність, історичність. Основні компоненти дискурсу можна розподілити на лінгвальний та позалінгвальні: когнітивний, соціальний (статус та рольові установки), культурний, психологічний, прагматичний [2 : 161].

Незважаючи на велику кількість визначень дискурсу та підходів до його аналізу, переважну більшість з них можна умовно розділити на 2 типи: 1) ті, що ототожнюють поняття дискурсу й тексту і зосереджуються безпосередньо на дослідженні вербальних факторів та 2) ті, що враховують позалінгвальні компоненти: комунікативну ситуацію, культурний, соціальний та психологічний чинники.

В. І. Карасик визначає два основних типи дискурсу: інституаційний та побутовий [3]. Трансформуючи дослідження лінгвістичних особливостей вираження підтримки у площину такої типологізації дискурсу, визначаємо дискурсивний простір аналізованого явища у межах психотерапевтичного як інституційного типу та кінодискурсу (елементи неформального побутового спілкування учасників комунікативного процесу).

Вираження комунікативної підтримки охоплюють широкий спектр форм впливу та корегування поведінки або психічного стану одного з комунікантів, серед яких утішання, похвала, погодження, порада, схвалення, співчуття, тощо. З огляду на це, підтримка є комунікативно-семантичною категорією, узагальнене інтенціональне значення якої інтегрується з низки одиничних значень, кожне з яких має свої прагматичні умови для реалізації та власні засоби вираження.

Модель комунікативної підтримки має два структурних компоненти:

- 1) спонукання адресанта до зміни емотивного стану адресата;
- 2) аргументація такої зміни.

Важливим є розмежування підтримки за чоловічим та жіночим типом: чоловіча підтримка зосереджена на відволіканні від почуттів та спонукання до дії, є більш жорсткою та має діловий характер; в той час як жіноча підтримка відзначається м'якістю та емоційністю [4].

Таким чином, дискурсивний простір вираження комунікативної підтримки охоплює сфери побутового та інституційного дискурсів та опирається на мовленнєві акти з узагальненою інтенцією підтримки як форми впливу та корегування поведінки або психічного стану адресанта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – П. : Довкілля-К, 2011. – 844 с.
2. Крючкова П. Г. Авторитарний дискурс у різних моделях взаємовідносин (на матеріалі сучасної англійської мови) // Мовні і концептуальні картини світу : Зб. наукових праць – К. : Логос, 1999. – С. 161-167.
3. Карасик В. И. О типах дискурса. Текст. / В. И. Карасик // Языковая личность : институциональный и персональный дискурс [Текст]: сб. науч. тр. ВГПУ. Волгоград : Перемена, 2000. – С. 5-20.
4. Психологос. Энциклопедия практической психологии. – Режим доступа : <http://www.psychologos.ru/articles/view/podderzhka> – Заголовок з екрану.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Selivanova O. O. Lingvistychna entsyklopedia [Linguistic Encyclopedia] / O. O. Selivanova. – P. : Dovkill'a-K, 2011. – 844 s.
2. Kryuchkova P. G. Avtorytarnyj dyskurs u riznyh modeljah vzaemovidnosyn (na materiali suchasnoi anglijs'koi movy) [Authoritarian Discourse in Different Modes of Interaction (on the Basis of Modern English)] // Movni i kontseptual'ni kartyny svitu : Zb. naukovykh prats' – K. : Logos, 1999. – S. 161-167.
3. Karasik V. I. O tipah diskursa. Tekst. [About the Types of Discourse. Text] / V. I. Karasik // Jazykovaja lichnost' : institutsyonalny i personal'nyj diskurs [Tekst] : zb. nauch. tr. VHPU. Volgograd : Peremena, 2000. – S. 5-20.
5. Psychologos. Entsyklopedia prakticheskoi psikhologii. [Psychologos. The Encyclopedia of Practical Psychology] – Rezhym dostupu : <http://www.psychologos.ru/articles/view/podderzhka> – Zagolovok z ekranu.

Х. М. Стецик
м. Івано-Франківськ

НАДДНІСТРЯНСЬКИЙ ДІАЛЕКТ У ПРОЗІ Б. ЛЕПКОГО

Використання гуцульського, покутського, бойківського, буковинського говорів в українській художній літературі неодноразово ставало об'єктом лінгвістичного вивчення. Специфіку відображення цих діалектів у мові художніх творів проаналізовано в працях Ф. Жилка [3], Б. Кобилянського [5], В. Грещука і В. Грещук [2], І. Матвіяса [8; 9] та ін. Наддністрянський говір у такому плані досліджений значно менше. Предметом вивчення стали наддністрянські діалектні елементи в художньому мовленні Б. Голода [1], М. Шашкевича [4], М. Яцкова [10]. Мова художніх творів Б. Лепкого з погляду відображення в ній наддністрянського говору ще не була об'єктом дослідження, що зумовлює актуальність теми нашої розвідки.

Мета роботи – проаналізувати особливості використання наддністрянського говору в прозі Б. Лепкого.

Художня мова Б. Лепкого, як і багатьох інших західноукраїнських письменників кінця XIX – початку XX ст., позначена впливом живомовної стихії, характеризується активним використанням діалектних форм – фонетичних, морфологічних, синтаксичних, лексичних.

“Дослідники діалектів і говорів, що визначають якусь індивідуальність, спирають свої висновки здебільшого на живій мові оточення в дитинстві, а далі в школах у юнацькому та молодечому віці даного автора” [4: 193]. Мовна особистість Б. Лепкого формувалася під впливом народної мови, в оточенні фольклорної стихії. Локальним довкіллям письменника, з якого він виростав, говірками, в ареалі яких провів юнацькі роки, були подільські і наддністрянські: до шести років Б. Лепкий жив на території поширення подільського діалекту – в с. Крегулець Гусятинського району, з яким після переїзду в шестирічному віці на Бережанщину контактів не мав; дитинство і юність минали в ареалі наддністрянського говору – в селах Поручин і Жуків Бережанського району та в місті Бережани.

Мовно-літературну діяльність Б. Лепкий розпочав наприкінці XIX ст. – в період функціонування західноукраїнського варіанта літературної мови, орієнтованого на місцеві діалекти. Процес кодифікації і стандартизації цього різновиду української мови ще не був завершений, тому діалектизми проникали в художню мову стихійно, без спеціальної стилістичної настанови. Стан розвитку тогочасної літературної мови позначився на особливостях

використання наддністрянських діалектних одиниць у художніх текстах Б. Лепкого.

Елементи наддністрянського говору в мові творів письменника представлено широко, але, як показує аналіз матеріалу, вони вжиті нецілеспрямовано, без стилістичного навантаження: кожна із наддністрянських говіркових рис, засвідчена в мовленні персонажів, фіксується і в мові автора.

Діалектизми використовуються Б. Лепким як засіб збагачення літературної мови, про що зазначає сам автор: “Я казав собі, що, раз якогось слова, або звороту вживають люде в життю, так воно має право увійти в літературу” [7: 460]. Усвідомлюючи говіркову віднесеність окремих діалектних слів, маючи на меті зробити їх надбанням літературної мови, письменник пояснює і коментує їх, наприклад, *пирог* – це, вказує Б. Лепкий, “вареники з пшеничної муки, начинені картоплею і сиром та присмаженою на маслі, або на олію (олії) цибулею. Їх їдять зі смитаною” [7: 474]; *обійсте* – “загорода, себто хата з подвіррем та хлівами й стодолюю” [7: 475]; *Мой!* – “Ти! (в гніві)” [7: 476]; *буде мав* – “матиме, такого *futurum* уживають скрізь у Галичині” [7: 479].

У творах Б. Лепкого засвідчено такі діалектні риси наддністрянського говору: збереження давнього *e* після шиплячих приголосних (*вчєра, вєчерниці, вєчеріло*), відсутність переходу *o* перед наступним складом з наголошеним *a* (*горячє, богатих, колач*), вживання протетичних звуків *в, г* (*вослін, вособа, востатнє, Гілько*), диспалаталізація приголосного *р* (*ратунку, вєчеру*), звук *ф* на місці літературного *хв* (*филєю, сфильовані*), приголосний *л* замість *й* у звукосполуці *вй* (*здоровля, деревляні*); форми давального і місцевого відмінків одн. іменників на *-и* (*ночи, на гребли*), давального відмінка одн. ім. чол. р. на *-ови, -єви* (*гостєви, світови*), називного і знахідного відмінків одн. ім. сер. р. на *-є* (*щастє, подвірє*), родового відмінка мн. на *-ий* (*гроший, гостий*), давального відмінка мн. на *-ом* (*коньом, дітьом*), місцевого відмінка мн. на *-ох, -єх* (*у грошєх, у грудьох*), редупліковані та складні форми займенників (*тамтого, тота*), інфінітив на *-чи* (*пєчи, утєчи*), форми майбутнього часу дієслів з допоміжного дієслова та колишнього дієприкметника (*буду мав*), дієслівні форми минулого часу з залишками давнього перфекта (*завравєсь*), вживання сполучника *нім*, часток *йно, коби, тажє*, вигуків *мой, адіть, агуш, ацю*; форма додатка-назви істот у називному відмінку при перехідних дієсловах (*купати діти*), конструкції з давальним відмінком належності (*одному богачєві діти не хотіли ховати ся*), вираження складеного підмета словосполукою в родовому відмінку

(*кількох людей появило ся*); лексичні діалектизми (*стрийна* ‘дружина батькового брата’, *товар* ‘рогата худоба’, *сурдут* ‘півпальто’, *шпихлір* ‘приміщення для зерна’, *таний* ‘дешевий’, *борзо* ‘скоро’, *сокотити* ‘пильнувати’ та ін.).

Отже, в творах Б. Лепкого відображено низку наддністрянських діалектних ознак. Більшість із них виступають складовою частиною і невід’ємним компонентом тогочасної західноукраїнської літературної мови на народній основі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ґрещук Василь. Наддністрянський діалект у мові новел та оповідань Б. Голода / Василь Ґрещук, Валентина Ґрещук // Рідне слово в етнокультурному вимірі. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції / упор. М. Федурко, В. Котович, Г. Філь. – Дрогобич: Посвіт, 2011. – С. 93 – 102.
2. Ґрещук Василь. Південно-західні діалекти в українській художній мові. Нарис / Василь Ґрещук, Валентина Ґрещук. – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту імені Василя Стефаника, 2010. – 309 с.
3. Жилко Ф. Т. Мова новел Марка Черемшини / Ф. Т. Жилко // Українська мова і література в школі. – 1954. – №4. – С. 20 – 31.
4. Кисілевський К. Говорові особливості Шашкевичевої мови // Маркіян Шашкевич на Заході / упор. Я. Розумний. – Вінніпег: Інститут-Заповідник Маркіяна Шашкевича, 2007. – С. 193 – 205.
5. Кобилянський Б. В. Діалект і літературна мова / Б. В. Кобилянський. – К., 1960. – 276 с.
6. Лепкий Б. Кара та інші оповідання / Б. Лепкий. – Львів, 1905. – 182 с.
7. Лепкий Б. Писання: твори в 2 т. / Б. Лепкий. – Київ; Ляйпціг: Укр. накладня, 1922. – Т. 2. – 493 с.
8. Матвіяс І. Відображення говорів у мові творів Леся Мартовича / І. Матвіяс // Культура слова. – Вип. 73. – К., 2010. – С. 80 – 84.
9. Матвіяс І. Г. Відображення гуцульського говору в мові творів Марка Черемшини / І. Г. Матвіяс // Мовознавство. – 2011. – № 2. – С. 14-18.
10. Матвіяс І. Діалектизми в мові творів Михайла Яцкова / І. Матвіяс // Українська мова. – 2013. – № 1. – С. 20 – 23.

Н. С. Татуревич
м. Житомир

ДИФЕРЕНЦІЙНІ ОЗНАКИ НАКАЗОВОГО СПОСОБУ

В системі дієслівних категорій англійської мови поняття імператива у мовознавстві часто ототожнюється з наказовим способом дієслова.

Мета нашої статті є спроба визначити диференційні ознаки наказового способу.

Наказовий спосіб є **об'єктом** нашого дослідження.

Предмет дослідження складають диференційні ознаки наказового способу.

Дослідження категорії способу є складним завданням, по-перше, через безліч розбіжностей у розумінні цієї лінгвістичної категорії та її ознак, по-друге, через наявність різних лінгвістичних точок зору при її аналізі. Проте, в основному, підходи до дослідження категорії способу базуються або на формальному або на семантичному принципах.

Прибічники формального підходу (Allen 1966; Jespersen 1968; Harsh 1968; Francis 1958; Turner 1980 та ін.) при аналізі способу звертають увагу на зовнішнє оформлення дієслівних форм та визначають лише синтетичні форми як ознаку маркеру категорії способу.

Представники семантичного підходу (Curme 1935; Leech 1983; Sweet 1955; Routsma 1926 та ін.) при аналізі способу ґрунтуються на значеннях, які передаються цією граматичною категорією. Кількість встановлених різними авторами способів дієслова залежить від ступеня узагальнення цих значень, що передаються формами способу. Основним критерієм під час вивчення категорії способу дієслова повинно бути, насамперед, урахування дієслівних форм, що реально функціонують у тексті.

Загально прийняте визначення категорії способу вказує на відношення дії (стану, процесу), вираженого формою дієслова (у структурі висловлення), до дійсності. Спосіб – словозмінна категорія дієслова, що виражає різного роду модальні відношення. В значенні категорії способу можна виділити два основних типи відношень: відношення дії до дійсності як реальне, і відношення дії до дійсності як нереальне. В основі протиставлення лежить ознака відношення дії до реальної дійсності, а саме вираження спонування/ неспонування до дії, де спонування представлене неіндикативним способом (чиста форма історичного умовного Subjunctive I); неспонування – індикативом [1: 134-135]. Більшість мовознавців вважають, що у процесі морфологічних перетворень умовний спосіб формально збігається з індикативом [1: 248].

Відношення дії до дійсності як реального представлено категоріальною формою способу – індикативом (фактичним, реальним). Ця форма вказує на відношення до дійсності, фактичне здійснення його може в теперішньому, минулому або майбутньому відбуватися або не відбуватися, але дія позначається як здійснена і представляє дію як нейтральний у модальному відношенні факт [2: 114]. Загальноприйнятим є визначення А. Мейє, який визначає індикатив дієслова в індоєвропейських мовах як спосіб, що вказує, на здійснення/ нездійснення дії [3].

Проблема індикатива полягає в наступному: більшість мовознавців вважають його самостійним способом з одного боку, з іншого – існують погляди згідно яких узагальнена семантика індикатива об'єднує інші значення способу. У процесі морфологічних перетворень умовний спосіб (Subjunctive I) формально збігається з індикативом, наприклад, у сучасній англійській мові. На підставі цього Л. С. Бархударов пропонує розглядати ці форми теперішнього часу як єдину форму дійсного способу [1: 248].

До розгляду неіндикативних способів застосовують два основних критерії: 1) відношення дії до дійсності;

2) відношення мовця до дії.

До першого критерію належать способи: гіпотетичний, бажаний, оптатив (оптатив I та оптатив II), суб'юнктив, спекулятив (спосіб, що виражає сумнівність або нереальність) [4: 241, 251]. М. Я. Блох відносить сюди також ірреальний, недійсний, потенційний, кондиціоніліс, спектив (особлива форма суб'юнктив I) [5: 188].

За другим критерієм виділяють наступні способи: заборонний (прохибітатив, ветотив), спонукальний (юсив), наказовий (імператив), наказово-приблизний, застережливий, пермісив, дезидератив. Для вираження додаткових відтінків прохання і дозволу, О. С. Ахманова додає кон'юнктив, умовно-бажаний, умовний, деліберативний, умовний здивування [6: 249, 530].

Розглянемо зміст другої підгрупи. Спонукальний спосіб або прескриптив і юсив є рівнозначними термінами. О. С. Ахманова вважає юсив (умовляльне) спонукальним способом, Ж. Морузо також визначає юсив як умовну дієслівну форму, але для вираження наказу [7: 229].

За О. С. Ахмановою заборонне, або прогібітатив, ветатив також виражається насамперед формою імператива із запереченням у моделі прямого спонукування. Якщо розглядати категорію заборону як функціонально-семантичне (або граматико-лексичне) поле, в ньому можна встановити різноманітні засоби вираження заборони, серед яких імператив із запереченням буде центральним елементом.

Наказово-приблизний спосіб не здатний функціонувати самостійно тому, що його ядерна форма з'являється тільки в специфічній дистрибуції.

Застережувальний спосіб, який також є не що інше, як імператив у сполученні із запереченням. Що стосується пермісива (дозвільного, допускового), похідного від латинського суб'юнктива, то цей відтінок значення експлікується різноманітними лексико-граматичними засобами в структурі висловлення.

Дієслівні форми в імперативі не мають часових показників, спонукання до дії, виражене вказаними формами завжди було закріплене за відрізком часу від моменту мовлення до певного моменту в майбутньому. Тобто, значення імператива може бути подано таким набором ознак:

1. модальність (нереальна);
2. волевиявлення (залежність від мовця);
3. комунікативність (спонукальність);
4. обов'язкова адресованість на слухача;
5. обов'язкова реакція слухача;
6. обов'язкова закріпленість у часі та у просторі [2: 119].

Отже, за своїм спільним значенням волевиявленням і функціонуванням у реченні імператив (наказовий спосіб) та оптатив (умовний спосіб) вживаються синонімічно, індикатив (дійсний спосіб) під впливом контексту також може функціонувати в якості синоніму цих двох способів. Проте, синонімія імператива й оптатива зумовлена їх внутрішніми причинами, то синонімія індикатива й імператива з оптативом викликана чисто зовнішніми умовами вживання цього способу, як особливостями самого речення, так і комунікативними завданнями всього тексту.

Диференційні ознаки наказового способу дають можливість стверджувати наявність синонімічних значень. Так, терміни прескриптив та юсив рівнозначні терміну спонукання. Прогібітатив, ветатив та застережувальний способи є синонімами імперативу із запереченням, тобто заборонному способу. Пермісивний (дозвільний, допусковий) відтінок значення може бути виражений різноманітними лексико-граматичними засобами в структурі висловлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бархударов Л. С. Очерки по морфологии современного английского языка / Л. С. Бархударов. – М.: Высш. школа, 1975. – 156 с.

2. Михайленко В. В. Парадигма імператива (на прикладі давньоанглійської та інших давньогерманських мов) / В. В. Михайленко. – Чернівці: Рута, 2001. – 303с.
3. Майе А. Введение в сравнительное изучение индоевропейских языков / А. Майе. – М.: Госсоцэкизд-во, 1938. – 510 с.
4. Воронцова Г. Н. Очерки по грамматике английского языка / Г. Н. Воронцова. – М.: Изд-во литер. на иностр. Языках, 1960. – 399 с.
6. Блох М. Я. Теоретическая грамматика английского языка / М. Я. Блох. – М.: Высшая школа, 1983. – 383 с.
7. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М.: Сов. Энциклопедия, 1969. – 605 с.
8. Марузо Ж. Словарь лингвистических терминов / Ж. Марузо. – М., 1960. – 436 с.

М. О. Фант
м. Житомир

ОСОБЛИВОСТІ ПОЄДНАННЯ КЛАУЗ В РАННЬОНОВОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКИХ СКЛАДНИХ РЕЧЕННЯХ ЧАСУ

В ранньонововерхньонімецьких текстах досить часто виникає протиріччя між логіко-семантичними та формально-синтаксичними відношеннями між клаузами.

Такі протиріччя можна пояснити дихотомією писемної формалізованості з одного боку, яка почасти вимагала нанизування великої кількості клауз в одну поліпредикативну єдність, що було особливо характерним для правових та нормативних, а також фахових текстів, та природнім розвитком думки з іншого, який для підвищення ясності вимагав лінійності викладу подій.

Окремі вчені називають подібні масивні структури не «реченням», а «періодом» (Periode), вказуючи на їх проміжний характер між реченням в сучасному розумінні та дискурсом. В структурно-текстовому плані вказані конструкції відповідають абзацу [3: 155-157]. Їх можна вважати безпосередньою структурною частиною мовлення. Періоди характеризуються естетичним, епістемічним та рецептивним фокусом [8: 189-190].

Під впливом вказаної дихотомії могли також виникати синтаксичні структури, які відповідали ментальній послідовності в більшій мірі, ніж граматичній [2: 302]. З-поміж них особливо виділяються випадки вживання підрядних клауз часу, які представляють собою синтаксично максимально виключені структури.

До групи речень, в яких логіко-семантичний аспект поєднання клаузи має пріоритет над формально-синтаксичним слід віднести опосередковано інтегровані та неінтегровані підрядні клаузи. Окрему увагу слід приділити комунікативному аспекту приєднання неінтегрованих клауз. В сучасній німецькій мові неінтегровані обставинні клаузи вживаються переважним чином в тих випадках, коли вони не є семантичним модифікатором асертивного змісту матричної клаузи. В ранньоновісверхнімецькій мові, на думку А. Лютчера, інтегрованість клаузи не залежала від прагматико-семантичних факторів [5: 348-349]. Саме в ранньоновісверхнімецький період інтегроване та неінтегративне розміщення підрядних клауз є конкуруючими способами побудови синтаксичної структури. Причому інтегровані клаузи були більш характерними для літературної мови. Саме внаслідок розвитку семантичної нерівноцінності конструкцій, обидва типи приєднання підрядних клауз можливі в сучасній німецькій мові.

В корпусі речень з підрядними клаузами часу, рівень інтегрованості клауз в різних типах текстів виглядає наступним чином (див. табл. 1).

Таблиця 1

Інтегрованість клауз часу в різних типах текстів

Вид клауз Тип тексту	Інтегровані	Опосередковано інтегровані	Неінтегровані
Хроніки	89,8%	9,3%	0,9%
Фахова проза	84,2%	15,1%	0,7%
Приватні тексти	80,4%	15,7%	3,9%
Художні тексти	65,2%	30,6%	4,2%
Церковно-теологічні тексти	63%	34,8%	2,2%

Слід зазначити, що дані дослідження вказують на наступну закономірність: чим ближче процес породження і сприйняття тексту до умов усної комунікації, тим меншим є відсоток інтегрованості клауз. Це підтверджує висновок А. Лютчера, про співвіднесеність інтегрованості клауз та літературної мови, адже літературна мова формується на базі письмової форми мовлення.

Пріоритет логіко-семантичного компоненту над формально-синтаксичним виражається також в своєрідному нанизуванні обставин у висловленні, які мають завданням ситуювати подію. Розглянемо наступні приклади:

(1) [_{AP} **Dann** mitten im Sommer] / [_{PP} **als** in den Hundstagen] / [_{CP} **wann** die hitz am größten ist] / soll man aus dieser ursachen nicht baden [1: 10]

«Тоді посеред літа, в «дні Собаки», коли спека є найбільшою, не можна купатися з названих причин».

В реченні 1 головній клаузі передують три фрази різного характеру, кожна з яких формально є обставиною часу, проте сама фінітна клауза часу експлікує швидше каузальність по відношенню до головної клаузи.

Перша частина разом з клаузою часу – тема висловлення і є результатом акту референції, все інше – рема висловлення, є результатом акту предикації. Таке розуміння логіко-комунікативної структури складного висловлення співзвучне з подвійною природою процесу його породження. Надання ознак пропозиціональному предмету висловлення відбувається двічі: не лише в акті предикації, а й в акті референції, що впливає з інтенціональної, суб'єктивної природи процесу виокремлення предмету говоріння з домовного, докогнітивного буття [4: 29]. Останнє відбувається в процесі акту активації попереднього знання [7: 230].

Наведений тип побудови комплексного висловлення відповідає необхідному ситуюванні експлікованого процесу за допомогою тематичних обставин, до яких крім часу можуть відноситися суб'єкт та простір [6: 142]. Завдяки цьому за підрядними клаузами часу закріплені дві головні функції: 1) встановлення нового референційного моменту; 2) створення часового фону події експлікованої матричною клаузою. Таке розуміння функцій підрядних клауз часу дає пояснення характерній саме для даного типу клауз препозиції до матричної клаузи.

Отже, досить часто логіко-семантичний та формально-синтаксичний аспект поєднання клауз позбавлений відповідності. При цьому в текстах, які представляють собою продукти суто письмового мовлення спостерігається переважання формально-синтаксичного, в текстах, породження та сприйняття яких тісно перепліталось з усним мовленням, пов'язаних з меншою потребою в чіткій формалізованості висловлення – логіко-семантичного аспекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Agricola J. G. Nutzlicher und außführlicher Bericht: Woher die warme / vnd wilde Bäder / sonderlich die vff dem Schwarzwalde [...] ihren Ursprung [...] haben / Johann Georg Agricola. – Amberg: Michael Forster, 1619. – 31 Bl.
2. Dogaru D. J. Stilisierte Mündlichkeit vs. Schriftlichkeit in Gerichtsprotokollen aus Siebenbürgen vom Ende des 17. Jahrhunderts / Dana Janetta Dogaru // Syntaktische Variabilität in Synchronie und

- Diachronie vom 9. bis 18. Jahrhundert / hrsg. von Franz Simmler und Claudia Wich-Reif. – Berlin: Weidler Buchverlag, 2011. – S. 295-319.
3. Lefèvre M. Syntaktische Weiterentwicklungen in der Zeitungssprache vom 17. bis zum 19. Jahrhundert / Michel Lefèvre // Geschichte der Gesamtsatzstrukturen vom Althochdeutschen bis zum Frühneuhochdeutschen / hrsg. von Franz Simmler, Claudia Wich-Reif. – Bern: Peter Lang, 2011. – S. 153-176.
 4. Lobenstein-Reichmann A. Sprachliche Ausgrenzung im späten Mittelalter und in der frühen Neuzeit / Anja Lobenstein-Reichmann. – Berlin/Boston: Walter de Gruyter, 2013. – 448 S.
 5. Lötscher A. Linksperiphere Adverbialsätze in der Geschichte des Deutschen: Pragmatische Aspekte eines grammatischen Wandels / Andreas Lötscher // Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur / hrsg. von K. Donhauser, K. Grubmüller, J.-D. Müller. – Bd. 127. – Tübingen: Max Niemeyer, 2005. – S. 347-376.
 6. Pasques D. Syntaktische, semantische und pragmatische Kennzeichen der Belege von *denne* im *Lucidarius* (12. Jahrhundert) / Delphine Pasques // Historische Syntax und Semantik vom Althochdeutschen bis zum Neuhochdeutschen / hrsg. von Michel Lefèvre, Franz Simmler. – Berlin: Weidler Buchverlag, 2008. – S. 139-161.
 7. Schnotz W. Was geschieht im Kopf des Lesers? Mentale Konstruktionsprozesse beim Textverstehen aus der Sicht der Psychologie und der kognitiven Linguistik / Wolfgang Schnotz // Text – Verstehen: Grammatik und darüber hinaus / hrsg. von Hardarik Blühdorn, Eva Breindl, Ulrich H. Waßner. – Berlin; New York: Walter de Gruyter, 2006. – S. 222-238.
 8. Schuster B.-M. Grund und Folge: Beobachtungen zur komplexen Syntax in der Luther-Biographik (1546–1600) / Britt-Marie Schuster // Geschichte der Gesamtsatzstrukturen vom Althochdeutschen bis zum Frühneuhochdeutschen / hrsg. von Franz Simmler, Claudia Wich-Reif. – Bern: Peter Lang, 2011. – S. 177-214.

В. І. Журавська
м. Житомир

**ІДЕОГРАФІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ДИСКРИМІНАТИВІВ
ЗА ОЗНАКОЮ ЗОВНІШНОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ
АНГЛОМОВНОЇ ІДІОМАТИКИ)**

Оскільки експресивність є категоріальною ознакою всіх ідіом, експресивна функція є провідною і необхідною умовою їх існування. Функціонуючи як експресивна одиниця, ідіома одночасно виконує

номінативну функцію, але поряд з експресивною вона є другорядною, адже всі ідіоми є прагматично навантаженими. Експресивність пов'язана з розумінням мови як засобу впливу на мовну особистість, її поведінку та внутрішню духовну діяльність. У рамках експресивної функції можна виокремити емотивно-оцінну, що відображає позитивне або негативне ставлення суб'єкту дискурсу до об'єкту повідомлення [1: 142-143]. Наступні ідіоми утворюють полярні протиставлення на основі характеристик зовнішності: *good as a pie* – дуже гарний, симпатичний; *good looks* – дуже гарні риси обличчя; *graceful as a swan* – витончений, граціозний, як лебідь; про гарну дівчину кажуть: *fair as a lily* – гарна, як лілія; *face is made of a fiddle* – чарівна зовнішність; *bit of jam* – вродлива дівчина; *pretty as a picture* – гарна, як картинка; *ill looks* – некрасиві риси обличчя; *poor looks* – негарне обличчя; *pudding face* – товсте безтямне обличчя; *ugly as sins* – страшний, як смертний гріх.

Більшість ідіом утворюють опозиції: гарний : : негарний, охайний : : неохайний, високий : : низький, повний : : худий тощо. Значна увага зосереджена на обличчі, більшість його частин описується жартівливо й іронічно. Але нерідко оцінка зовнішності межує із жорстокістю. Наприклад, про товсту людину кажуть *as fat as a pig* – товстий, як свиня; про дуже худу людину: *as dry as a bone* – сухий, мов кістка; *as flat as a pancake* – плаский, як млинець; *walking corpse* – живий скелет, шкіра та кістки; *thin as a lath* – худий, як щепка [2].

Дискримінація є поширеним поняттям для відображення упередженої поведінки. Суспільство завжди визначалося своєю неоднорідністю і тому між різними групами, класами, прошарками і навіть між цілими суспільствами виникає неприязнь, що призводить до ворожнечі. Такі опозиційні стосунки можуть актуалізуватися в суспільстві у вербальній та невербальній площинах. Вербально дискримінація виражається за допомогою мовних одиниць, що належать до функціонального класу дискримінативів. Отже, дискримінативи є вербальними маркерами реалізації явища дискримінації, що містять у своїй семантиці упереджене ставлення до конкретної групи, яку можна визначити на підставі об'єктивних характеристик, тобто, денотативних ознак суб'єктів дискурсу, що формують та ідентифікують членів певного угруповання. У нашому випадку йдеться про дискримінативну вербальну діяльність суб'єктів дискурсу на підставі упередженого ставлення до індивіда або групи за ознакою непривабливості.

Дискримінація за зовнішністю є актуалізацією упередженого ставлення до представників з певною зовнішністю збоку інших з метою

утримання існуючого стану речей у суспільстві та збереження власного домінуючого статусу.

Слід наголосити на суміжності, а не тотожності понять "упередженість" та "дискримінація", оскільки упередженість являє собою ставлення, певне оцінювання, тоді як дискримінація є конкретною реалізацією упередженості, комунікативним актом. Відповідно, слід розмежовувати упереджене ставлення та дискримінативний акт (або ж акт дискримінації). Упередженість функціонує як підстава для кваліфікації певного комунікативного дії як дискримінативної.

Явище дискримінації за ознакою зовнішності також позначається терміном "лукізм". Лукізм або *face fascism* тлумачиться визначення позитивних стереотипів, упереджень, вибору поведінки, беручи до уваги привабливість людей, а також, чия зовнішність відповідає культурно-соціальним уявленням та нормам того чи іншого суспільства.

Загалом, результати вибірки з лексикографічних джерел дозволили виокремити наступні дискримінативно марковані ідеографічні групи:

Зріст : *dwarve*, *humpty-dumpty*, *half man*, *6 feet under*, *pip*, *fun-size*, *stunted* – людина невисокого зросту, коротун, карлик; *Jolly*, *highpockets*, *flanker*, *husky fellow* – висока людина, тичка, шпала; *crook-backed* – горбатий;

Обличчя (вираз, форма, особливості): *pie-eyed*, *goggle-eyed/pop-eyed* – пучокий, *metal-mouth* – з брекетами, *chat monkey face* – щокастий, *beardface*, *gumbo* – лисий, *pig face* – з повним обличчям, *wrybill* – кривоносий, *beaky* – носатий, *toothed* – зубатий; *blotchy*, *pimple-faced*, *pizza face* – прищавий;

Повнота та худоба: *skanky*, *skinny*, *Beanpole* – худий, кістлявий; *Bacon Boy/Girl*, *fattie*, *piggy*, *paunchy*, *meat loaf*, *doughnut* – *Jelly Belly*, *chunk* – пончик, товстун, глиба;

Груди: *ample-breasted*, *crummy*, *bosomy* – пишногруда; *flat-bosomed*, *flat-chested* – плоскогруда;

Живіт: *bay window* – с животом до колін, *potbelly* – «пузата» пічка, *tubby* – бочкоподібний, *barrel-bellied* – товстопузий;

Ноги: *spindle-legged*, *leggy* – довгоногий, *bandy-legged* – клишоногий, *baker-legged/bow-legged* – кривоногий.

Людське тіло часто стає рекламним символом, товаром (косметична хірургія, виробництво косметики), а також критерієм оцінки при сприйманні іншої людини. Дискримінативи за ознакою зовнішності як правило функціонують з метою приниження соціального статусу опонента, оскільки під час приниження соціального статусу жертви

дискримінації підвищується соціальний статус та самооцінка особи, що здійснює дискримінативний акт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Мосейчук О. М. Системні та функціональні особливості англomовних однослівних ідіом (на матеріалі сучасного публіцистичного дискурсу): Дис. канд. наук : 10.02.04 "Германські мови" / О. М. Мосейчук. – Житомир, 2009. – 235 с.
2. Англо-український фразеологічний словник [уклад. К. Т. Баранцев]. – К : Знання, 2005. – 1056 с.

В. М. Титаренко
Житомир

ФОНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИВІЛЕЇВ XVI – XVII СТ. КИЇВСЬКОМУ МАГІСТРАТУ

Грамоти, які є предметом опису, – це копії привілеїв на підтвердження магдебурзького права м. Києву (з 1544 по 1659 р.) польськими правителями, зроблені на поч. XVIII ст. для “своей прива(т)ной домової потреби и всяки(х) случаев” бурмистрові К. Кричевцю. Зберігається пам’ятка в центральному державному історичному архіві [1], більшість документів з цієї збірки нещодавно опубліковано разом з іншими привілеями м. Києву [2].

Окремі грамоти видавалися латинською та польською мовами. У “Каталозі...” записано, що перекладачами подібних документів у київському магістраті були сотники А. Троцина та М. Якгельницький, зазначено роки їх сотникування – відповідно 1710-1729 і 1717-1728 [3: 12].

У досліджуваних текстах [1] переважно представлено переклади “...с подлинной привилегии латинского (полского) писма на ру(с)кой...” (5 зв.). Їхня цінність полягає передовсім з боку перекладацького: як удаło писарі оперували лексичним матеріалом, фонетичними, граматичними особливостями обох мов. Одночасно лінгвальний аналіз засвідчує чимало народно-розмовних особливостей відповідного періоду.

Мова пам’яток XVI – XVII ст., зокрема фонетика, була предметом розвідок М. Жовтобрюха, В. Русанівського, В. Скляренка, Ю. Шевельова, В. Мойсієнка та ін. Мовний аналіз грамот проводився лише епізодично [4; 5].

На фонетичному рівні пам’ятки слід відзначити такі особливості:

- ь вживається послідовно в кінці слів і зрідка всередині для роздільної вимови, проте не завжди відбиває твердість/м'якість попереднього приголосного: *король* 2, *людємъ* 5, *обивателевъ* 41, *во(й)ть* 44, *зкъ* 44 зв., *на (м)ьногіе* 3, *звезенья* 20 зв., *привильз* 20 зв., *ви(з)воленьє* 57;

- – часто зберігається й уживається згідно з етимологією: *ν-котъ* 2 зв., *м-щанє* 81 зв., *л-пио(й) в-ри* 83 зв., *νс-хъ* 124 зв., *без ν-домо(с)ти* 127 тощо; часом на місці – ужито *є*: *мескоту* 128 зв., *лєпшой* 131, *лєта* 56, *всємъ* 67, *кривдє* 70; трапляється реалізація – *як и*: *всимъ* 69 зв., *привис-(т)* 10 зв.; трояка рефлексія почасти відображена в одному й тому ж слові: *обицуючи* 112 зв., *об-цуюємо* 76 зв., *обецуючи* 119 зв., *м-ст-* 79 зв., *за местомъ* 128 зв., *о(т) миста* 27;

- змішування *ы* та *и*: *мы* 2, *о(т)были* 2, *была* 2, *дабы* 2 зв., *и(з) мєщанны* 6, *законьы* 6, *по(з)ванныє* 7 зв., *на потребности* 8, *абы обывателемъ* 8, *от мытъ* 8 зв., *обыдъ* 15 зв., *з по(с)лы* 16 зв., *радцы* 19, *визволены* 19, *оны* 19, *данный* 19 зв., *бысты* 20, *рєсказуєты* 22 зв., *названный* 27, *бу(р)ми(ст)ры* 31, *сина* 58, *мєщани* 13 зв., *бывають* 31 зв., що може свідчити про завершення процесу конвергенції в мовному середовищі писаря;

- поодинокі зберігаються початковий *і* в слові *им-ти*: *имєти* 45 зв., 47, 132, частіше дієслово вжито без *і*: *мєти* 20 зв., 23, 32 зв., *мєють* 41, 121, *мєвали* 22 зв., *м-ють* 2 зв.

- не засвідчено переходу *о*, *є* в *і* в новозакритих складах: *то(л)ко* 13 зв., *по(л)рока* 20 зв., *продко(ν)* 22 зв., *подпись* 37 зв., *вєлєль* 39, *ска(р)бовъ* 46 зв.;

- переважають повноголові форми: *королевскимъ* 2 зв., *оборонитисъ* 3, *схоронєньє* 52, *сторони* 58, 131 зв., *дєрєва* 22, *оголосити* 108, *мєлодихъ* 112, *поголовцини* 116 зв.; поодинокі ще зберігаються церковнослов'янізми: *врємъ* 9 зв., *гра(д)скіє* 135 зв., *града* 6, 43 зв., *во влад-ніє* 4 зв., 135 зв., інколи неповноголосся потрапляло під впливом польської мови: *забронъти* 22 зв., *забронъючи* 22 зв., *крєль* 56 зв., *крєлевского* 95 зв.;

- на початку слова вживається *і* *ра-*: *разорєніє* 3, *на работизну* 45 зв., *ра(з)ширєніъ* 7, *виразумили(с)мо* 126 зв., *ра(с)ховали* 129 і *ро-*: *рєсказали* 2 зв., *рєсправи* 59, *рєзумє(л)* 61 зв., *рєсправоваль* 61 зв., *рєбити* 95, *рєсходати* 114;

- пам'ятка демонструє велярну передачу [r] не тільки в кінці складу, а й перед голосним: *сєкрєтара* 5 зв., *дворанъ* 10, *в тонастирахъ* 97, *октъ(б)ра* 130 зв., *урадниками* 9 зв., *арєндаромъ* 64 зв., але є форми з

палатальним р: *урзdnиками* 5, *порзdко(м)ъ* 45, *ср-брзнскій* 10 зв., *z* *дворзниномъ* 55, *z* *урзду* 33, *господарz* 35 зв., *арандаремъ* 88;

- [ц] передається як м'який: *кравцєвъ* 7 зв., *дванадцz(т) сотъ* 35, *мц~z* 5 зв., *об-цюємо* 76 зв., *моцю* 41 та твердий: *на м-стицу* 5, *о громницахъ* 20, *прєшелцовъ* 4 зв., *кравцовъ* 3 зв., *сєтнатцзтого* 51 зв., *обєцуємо* 132;

- відсутній протетичний в на початку слова перед голосним: *они* 2, 5, *огнємъ* 7 зв., *огонъ* 16 зв., *огню* 96, *осмъ десz(т) осмого* 96 зв., *до ос-мъ сотъ* 106;

- зміна у на в та в на у: *урадниковъ* 3 зв., *врадника* 19 зв., *на вради* 31 зв., *вradъ* 61 зв., *ураду* 64, *урадови* 76, *установлзти* 12, *встановлзти* 12;

- зрідка засвідчено церковнослов'янські форми із щ замість ч, жд замість ж: *нощъ* 5, *нощи* 47, *помощъ* 97 зв., *помощній* 129, *полномощнаz* 25, *наступуюци(м)* 44, *хоще(т)* 122 зв., *припадаюцимъ* 103 зв., *Рождє(ст)ва* 9 зв., 10, *по(т)вє(р)ждніє* 42, *утвє(р)ждаємъ* 45;

- вибуховий [г] передається характерною для періоду написання пам'ятки звукосполукою кг: *инстикгато(р)* 40 *Жикгимунть* 2, *кгрецкой* 6, *нєкгди(с)* 14, *кгдиж* 19 зв., *сємикгродское* 38, *кгрунти* 77, але є й паралельно: *инстигатора* 85 зв., *гру(н)тикъ* 75 зв., *грунтъ* 75 зв., *грунтику* 76 зв., *кгрунтовъ(100)*;

- подвоєння приголосних звуків у словах середнього роду на зразок знання не завжди на письмі відбито: *умно(ж)єнніє* 3, *приви(л)z* 20 зв., *питz* 138 зв., *заплаченнz* 3 зв., *пи(т)z* 4 зв., проте можна припустити, що виносна літера передавала або роздільність вимови, або подовження;

- на місці напружених зредукованих у переважній більшості випадків виступає графема і: *в-чніє* 9 зв., *великій* 2, *обикліє* 9, *тіє* 24, *ути(с)ненія* 33, *о убійств-* 7 зв.;

- у грамотах не засвідчено переходу л у в: *шо(л)кового* 2, *сполна* 5, *по(л)рока* 20, *опред-лилъ* 2 зв., *повел-лъ* 14 зв., *нєдє(р)залъ* 16, *подписалъ* 18, *билъ* 77 зв., окрім форми *принzв* 133 зв.;

- відбито ствердіння шиплячих: *шо(л)кового* 2, *назсн-йшого* 3, *вишозначєнніє* 3 зв., *назсн-йшого* 4 зв., *ни~ого* 19 зв., *ничого* 2 зв., *корчомъ* 12, *чоломъ* 109 зв., *мєстечокъ* 114 зв., *о мужобойство* 3 зв., *урожоного* 5 зв., *грабєжовъ* 23, *сужоно* 31 зв., *чужозємець* 60 зв., хоч непоодинокі зберігаються форми, котрі відображають м'якість шиплячих: *н~шего* 6, *подчашего* 29, *чєломъ* 38 зв., *шлзхтичємъ* 3 зв., *чє(го)* 10, *чєтирєста* 106, *с ко(р)чємъ* 104 зв., *потвєржєный* 40 зв., *привожєни* и *увожєни* 41, *вложєнна* 52 зв.;

- подекуди немає переходу початкового *е* в *о*: *єдинъ* 52 зв., *єдна* 72 зв., *єдного* 73 зв., *в єдної* 81 зв., *єднакъ* 82, *єдинъ* 101 зв., що можна трактувати і як поліський рефлекс, і як під впливом польської мови, оскільки такі варіанти трапляються в перекладених привілеях; наявні форми з *о*: *одно* 31 зв., *59 зв.*, *ни одноє* 59 зв., *однако* 32 зв., *однакъ* 119, *одного* 61, *однихъ* 61 зв.;

- у низці слів відсутній епентетичний *л*: *о(б)товзе(т)* 40, *о(б)мовзю(т)* 99 зв., *дотовзлсе* 66 зв., *не становзчисе* 70, *києвзномъ* 62 зв., *києвзнъ* 62, поряд з: *установлземъ* 9 зв., *установлзти* 12, *встановлзти* 12, *о(т) києвлзнъ* 63 зв.;

- пам'ятка подекуди відбиває живомовні асимілятивні процеси: *нихто* 35 зв., *хто* 12, 32 зв. (водночас є *кто* 55 зв., *кто би* 78, *никто* 8), *одинаццзтого* 51 зв., *сетнатцзтого* 51 зв., *щасливой* 101 зв., *св-цкогo* 8 зв., *ме(с)цкомъ* 31 зв., *про(т)ковъ* 19.

Отже, аналіз фонетичних особливостей грамот демонструє в переважній більшості тенденцію як до збереження архаїчних мовних елементів, характерних для тогочасного письма з однієї сторони, так і тяжіння до використання живомовних. На основі наявного фактологічного матеріалу не можна достеменно стверджувати про поліський вплив, який був досить відчутним в діловому стилі староукраїнського періоду. Північноукраїнських лінгвальних особливостей виявлено небагато, переважають південноукраїнські.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. ЦДІАУ м. Києва. – ф. 62, оп.1, спр.1.
2. Привілеї Києва кінця XV – XVII ст. Дослідження. Тексти / Упорядник Н. О. Білоус; відп. Ред. Г. В. Боряк. – Київ: Видавничий дім “Простір”
3. Каталог документів з історії Києва XV – XIX ст. / Упорядники Г. В. Боряк і Н. М. Яковенко. – К.: Наукова думка, 1982. – 202 с.
4. Титаренко В. Привілеї Київського магістрату // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних питань. – Житомир, 2002. – Вип. 8. – С. 20-25.
5. Титаренко В. Особливості відмінювання іменників у грамотах Київського міського магістрату XVI – XVII ст. // Українське мовознавство. – К., 2010. – Вип. 40/1. – С. 278-280.